

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΔΑΣΚΑΛΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Εισαγωγή

Το βιβλίο αστό απευθύνεται στο δάσκαλο και τη νηπιαγωγό (η σύνδεση του θεατρικού παιχνιδιού είναι άμεση με τα αντικείμενα δραστηριοτήτων του νηπιαγωγείου) με σκοπό να τους βοηθήσει: α) να κατανοήσουν τη σημασία και το ρόλο της θεατρικής αγωγής, και β) να διδάξουν το αντικείμενο, όπως προβλέπει το Αναλυτικό πρόγραμμα της Αισθητικής Αγωγής (βλ Παράρτημα 1).

Όπως ορίζεται στο Αναλυτικό Πρόγραμμα, η Αισθητική Αγωγή περιλαμβάνει ακόμη τα Εικαστικά και τη Μουσική. Το γεγονός ότι και οι τρεις αυτοί τομείς αποτελούν ένα μάθημα δηλώνει ακριβώς την αλληλεπίδραση που ασκεί ο ένας τομέας στον άλλο. Ειδικότερα, η θεατρική αγωγή έχει άμεση σχέση τόσο με τη Μουσική όσο και με τα Εικαστικά. Έτσι πολλές φορές θα μπορούσε να αποτελέσει αφετηρία για τη διδασκαλία και των άλλων τομέων της Αισθητικής Αγωγής.

Αλλά και με τα άλλα μαθήματα του σχολείου, και φυσικά με τη σχολική ζωή στο σύνολο της, έχει σχέση η θεατρική αγωγή και το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να αποτελέσει μέσο διδασκαλίας και μέσο έκφρασης των μαθητών. Ως μέσο το Θ.Π. θα κάμει τη διδακτική διαδικασία πιο αποτελεσματική και την εμπέδωση πιο στερεή.

Το βιβλίο θεατρική αγωγή 1 έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

1. Δεν είναι χωρισμένο σε μαθήματα που θα μπορούσαν να διδαχτούν σε ωριαίες περιόδους. Η ύλη του είναι διατεταγμένη κατά γνωστικά αντικείμενα (δες Αναλυτικό Πρόγραμμα στο Παράρτημα Ι), γεγονός που διευκολύνει το διδάσκοντα να επιλέγει το περιεχόμενο και τους στόχους του ωριαίου μαθήματος ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν από το άλλα μαθήματα, από άλλα περιστατικά-της σχολικής ζωής ή τη διάθεση των παιδιών. Βέβαια, αυτό απαιτεί ευελιξία, σχεδιασμό, αλλά και δημιουργικότητα από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος είναι ο μόνος γνώστης του επιπέδου, των αναγκών και των δυνατοτήτων της τάξης του.
2. Δε συνοδεύει κάποιο μαθητικό εγχειρίδιο, απλά αποτελεί έναν οδηγό εφαρμογής του Αναλ. προγράμματος. Το αντικείμενο είναι πρακτικό και ως εκ τούτου δεν απαιτεί θεωρητική στήριξη και ιδιαίτερες γνώσεις, που θα πρέπει να διαβάσουν τα παιδιά. Οι οδηγίες που περιλαμβάνει δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα. Είναι μάλλον διευκρινιστικές και υποβοηθητικές. Ο διδάσκων θα έχει τη μεγαλύτερη ευθύνη για την οργάνωση και πραγματοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού.
3. Δεν προορίζεται για μια ορισμένη τάξη με τις τεχνικές και τα μέσα που υποδεικνύει, . Παρέχει τη δυνατότητα στον διδάσκοντα, με τις τεχνικές και τα μέσα που υποδεικνύει να βοηθήσει τα παιδιά να εκφραστούν και να δημιουργήσουν. Οι ίδιες αυτές τεχνικές μπορούν να εφαρμοστούν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, τόσο στο κοινό, όσο και στο ειδικό σχολείο. Φυσικά, ο εκπαιδευτικός θα προσαρμόζει τη διδασκαλία του στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των συγκεκριμένων παιδιών με τα οποία κάθε φορά θα εργάζεται. Είναι απαραίτητο να τονίσουμε εδώ ότι το Αναλυτικό Πρόγραμμα στο σύνολο του πρέπει να τηρείται και όσο το δυνατόν όλα τα θέματα του να γίνονται αντικείμενο διδασκαλίας. Η τήρηση του Αναλυτικού Προγράμματος δεν είναι θέμα αρέσκειας ή απαρέσκειας, κλίσης, ειδίκευσης κτλ. Είναι διδακτική απαίτηση για την ορθή θεατρική αγωγή των παιδιών να τηρείται ισορροπία μεταξύ των διδασκομένων αντικειμένων. Για παράδειγμα μπορεί να είναι ουσιαστικό και αγαπητό αντικείμενο το κουκλοθέατρο, όμως, παράλληλα, και σε σύνδεση μαζί του πρέπει να διδαχτεί η μάσκα, η παντομίμα, ο αυτοσχεδιασμός κτλ.

Οι αναφορές του βιβλίου σε συγκεκριμένες τεχνικές, ασκήσεις και παραδείγματα πρέπει να εννοηθούν ως απλές νύξεις και όχι ως έτοιμο υλικό για αναπαραγωγή. Ο δημιουργικός εκπαιδευτικός θα ωθήσει τα παιδιά να επιδιώκουν να δημιουργούν, ώστε να πετύχουν εκφραστική ποικιλία.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει πρόβλεψη, και το Αναλυτικό Πρόγραμμα παρέχει αυτή τη δυνατότητα, να ακολουθήσει ένα δεύτερο βοήθημα θεατρικής αγωγής, ως δεύτερο επίπεδο. Γι' αυτό το βήμα πολύτιμη θα είναι η αντίδραση και συμβολή των διδασκόντων, οι οποίοι θα χρησιμοποιήσουν αυτό εδώ το βιβλίο και θα απαντήσουν στο σχετικό ερωτηματολόγιο.

Δ.Δ. Μελάς

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Γράφει ο Λάκης Κουρετζής

1. ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ

Η λέξη θέατρο ετυμολογείται από το αρχαίο ρήμα θεώμαι (=βλέπω, παρακολουθώ γεγονός, παράσταση, θαυμάζω) και τη λέξη δράμα από το ρήμα δράω-δρω (=κάνω κάτι, ενεργώ).

Η θέαση και η δράση είναι οι δρόμοι που μας οδηγούν στις καταβολές του θεατρικού φαινομένου, στις αρχέτυπες και αρχέγονες μορφές της θεατρικής λειτουργίας.

Το παιδί, όταν παίζει, πράττει-δρα και ταυτόχρονα θεάται. Προβαίνει, δηλαδή σε μία θέαση του κόσμου τόσο του υποκειμενικού όσο και του αντικειμενικού.

Το Θ.Π. διαπερνά και καθορίζει την ουσία της θεατρικής τέχνης τόσο στη σκηνική όσο και στην παιδευτική της διάσταση.

Το παρακάτω σχήμα παρουσιάζει παραστατικά και συμπυκνωμένα τα στοιχεία που συνθέτουν τη διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού και βοηθά στην προσπάθεια μας να το οργανώσουμε.

Το θέατρο δεν πρέπει να το βλέπουμε μόνο ως κείμενο, διδασκαλία ή σκηνοθεσία ενός δεδομένου έργου ή ακόμη ως απλή αποστήθιση και διεκπεραίωση ρόλων, θέατρο δεν είναι μόνο η παράσταση. Είναι μια πολύπλοκη διαδικασία επικοινωνίας, μέσα από μία σύμβαση, και δράσης (παιχνίδι) που έχει σχέση με βαθιές ψυχικές ανάγκες του ανθρώπου.

Το Θ.Π. δεν είναι παράσταση. Αντίθετα, μια παράσταση μπορεί να είναι ένα Θ.Π.-Το Θ.Π. είναι ένα δημιουργικό συμβάν που προσφέρει άμεση απόλαυση στο παιδί. Η παράσταση δεν είναι άμεσο δημιουργικό συμβάν.

13

Η θεατρική αγωγή έχει σχέση με το "πώς", δηλαδή τους τρόπους, και γενικά τη διαδικασία που οδηγείται κάποιος και ιδιαίτερα το παιδί στο σκηνικό δρώμενο.

Αποκτώντας το παιδί θεατρική αγωγή, μπορεί να επικοινωνήσει όχι μόνο με το θέατρο, αλλά γενικότερα με τα πολιτιστικά, καλλιτεχνικά, ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα, των λαών της γης και ιδιαίτερα του δικού μας λαού. Προς την κατεύθυνση αυτή το Θ.Π. ενεργεί ως μέσο, ισχυρό ερέθισμα και παρότρυνση.

Θεατρική αγωγή δεν είναι μόνο η αγάπη για το θέατρο ή οργάνωση ή ο αριθμός των παραστάσεων αλλά η γνώση, η σκηνική πρακτική και αισθητική του, παιχνιδιού. Η παιδεία και η βίωση του θεατρικού φαινομένου.

Η παρεχόμενη, με μορφή παραστάσεων μόνο, θεατρική αγωγή μπορεί να καταστεί αρνητική και ψυχοφθόρα για τα παιδιά;

- Όταν βιάζονται να φτάσουν σε μια σκηνική παρουσία, ύστερα από ατέλειωτες πρόβες, που τα καταπονούν και τα ψυχαναγκάζουν.

- Όταν πιέζονται να οδηγηθούν σε κάποιο αισθητικό αποτέλεσμα, χωρίς αίσθηση, πέρα από τις νοητικές, ψυχικές και βιολογικές ανάγκες τους.
- Όταν διδάσκονται να μοιάσουν και όχι να νιώσουν.
- Όταν το θέατρο μετατρέπεται σε στείρα επιδειξιμανία και προνόμιο μόνο των «χαρισματικών» και καλών μαθητών. Θεατρική αγωγή μπορούμε να έχουμε:
- Όταν ο τρόπος που τα παιδιά προσεγγίζουν το θέατρο τους είναι οικείος. Κι ένας τέτοιος τρόπος δεν είναι άλλος από το παιχνίδι.
- Όταν ανακαλύψουν, αποκαλύψουν, επεξεργαστούν και βιώσουν ένα μέρος του εαυτού τους.
- Όταν τους δοθεί η δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα με το δικό τους τρόπο ρόλους και θέματα που τα απασχολούν, προσωπικές ανάγκες και προβλήματα που αντιμετωπίζουν στο σχολικό ή, στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Τα παιδιά μέσα από το Θ.Π έρχονται σε επαφή και βιώνουν βασικές' αξίες της θεατρικής λειτουργίας, που τους χρησιμεύουν για να καθορίζουν τη στάση τους στη ζωή. Παίζοντας, ανακαλύπτουν μόνα τους ένα ρόλο που τον χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν με τους άλλους.

Το θέατρο είναι συλλογική τέχνη. Το Θ.Π. στηρίζεται στη δυναμική της ομάδας και την ψυχολογία της αλληλεπίδρασης.

Στο θέατρο κάποιος ειδικός διδάσκει τον ηθοποιό ένα συγκεκριμένο έργο και κάποιο ρόλο, που πρέπει ν' αποδοθεί, σύμφωνα με τις απόψεις του. Ο ηθοποιός καλείται να επιτύχει την όσο το δυνατό καλύτερη απόδοση λόγων και πράξεων.

Στο Θ.Π το παιδί παίζει ένα ρόλο χρησιμοποιώντας τη διαίσθηση του. Αυτή η διαίσθηση όσο πλουτίζεται, όσο γίνεται μέσω επικοινωνίας και συμμετοχής σε μια κοινή δράση, παίρνει διαστάσεις που είναι ικανές να επηρεάσουν όλη την ψυχοκινητική του συμπεριφορά και σκέψη.

Το θέατρο δε δημιουργήθηκε, επειδή κάποιος αποφάσισε να γράψει ένα θεατρικό έργο. Δημιουργήθηκε, επειδή οι άνθρωποι ένιωσαν την ανάγκη να ε-

14

πικοινωνήσουν μέσα από ένα ρόλο με ένα άλλο πρόσωπο, πνεύμα, θεότητα, θέλησαν να εκταθούν στο επέκεινα σε έναν κόσμο διαφορετικό, να κάνουν ορατό το αόρατο, κοντινό το απόμακρο,

Ύστερα απ' αυτό δημιουργήθηκε η ανάγκη να συγκροτηθούν "μύθοι", κείμενα ικανά να συνδέσουν κάποιους ρόλους και να λειτουργήσουν μέσα από τη θεατρική σύμβαση, δηλαδή τη σύμβαση του παιχνιδιού σε σχέση με το χώρο και το χρόνο.

Στο Θ.Π., όπως και στο θέατρο, οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να διαφοροποιούν τη συμπεριφορά τους. Προχωρούν σε ποικίλες προσωποποιήσεις, στη δημιουργία "δράσεων" χωρίς ανταγωνισμούς και αντιπαλότητες.

Όταν τελειώνει ένα Θ.Π., ένα άλλο αρχίζει που δεν θα είναι ποτέ το ίδιο, ακόμη κι αν παίζει η ίδια ομάδα. Σπάνια ένα παιδί θα θελήσει μέσα στον ίδιο χρόνο να παρακολουθήσει το ίδιο θεατρικό έργο, μολονότι θα ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρον. Θ.Π. όμως μπορεί να παίζει κάθε μέρα, γιατί δε θα είναι ποτέ το ίδιο.

Με τη μορφή του Θ.Π. το θέατρο εισέρχεται στην καθημερινή ζωή του σχολείου μ' έναν τρόπο όπου όλα σχηματίζουν ένα σύνολο μέσα στη συλλογική δημιουργία. Μαθητές και δάσκαλοι - παίκτες, εμπυχωτές - συμμετέχουν, καθορίζουν, επικοινωνούν, ανακαλύπτουν, συνθέτουν, δημιουργούν.

1.1. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η μορφή και οι τεχνικές του Θ.Π. μπορεί να μεταβάλλουν τον παθητικό και στερεότυπο τρόπο της διδασκαλίας των μαθημάτων σε ζωντανή, ευχάριστη και παιδαγωγούσα διαδικασία, χωρίς να θίγεται το αναλυτικό πρόγραμμα σε κανένα επιμέρους μάθημα.

Το Θ.Π. υπηρετεί βαθιές ανθρωπιστικές αξίες και συντελεί στη συνειδητοποίηση τους. Συμβάλλει στην αυτογνωσία και στην αυτοσυνείδηση. Αποτελεί άριστο μέσο για την ευαισθητοποίηση και την πολιτιστική καλλιέργεια των παιδιών.

Με το Θ.Π. τα παιδιά εξοικειώνονται με το θέατρο. Μέσω της θεατρικής αγωγής επικοινωνούν με την ΤΕΧΝΗ και τον ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ κατανοούν και εκτιμούν ευρύτερα τα δημιουργήματα του ανθρώπου.

Διευρύνει την καθημερινή μαθησιακή διαδικασία και επιδρά θετικά στην ενεργοποίηση και συμμετοχή των μαθητών στα μαθήματα και στις άλλες σχολικές δραστηριότητες.

Ιδιαίτερα το Θ.Π. βοηθά στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού. Η άμεση επαφή του παιδιού με αισθήσεις και σωματικά σχήματα που εκφράζονται με λέξεις και λέξεις που μετατρέπονται σε αισθήσεις και σωματικά σχήματα, η επικοινωνία με φράσεις, εικόνες, και καταστάσεις, το βοηθάει στη γλωσσική κατανόηση. Το Θ.Π. αποτελεί δυναμικό μέσο κατανόησης των κειμένων. Βοηθά στην αποσα-

15

φήνιση των καταστάσεων, των χαρακτήρων και του ψυχισμού τους, της μορφής τους και των συναισθημάτων που περιέχουν.

Με το Θ.Π. δίνεται η ευκαιρία στο παιδί να ασκηθεί στην παραγωγή κειμένων, προφορικών και γραπτών. Η παραγωγή μπορεί να αρχίζει από τις πρώτες τάξεις αλλά γίνεται ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα στις μεγαλύτερες.

Η διάρθρωση μιας φανταστικής κατάστασης σε σκηνική πράξη και του λόγου σε σκηνική γλώσσα δίνει στο παιδί την ευκαιρία να εκφράζεται με διάφορους τρόπους, διαλέκτους και ιδιώματα και το οδηγεί αβίαστα στην προσέγγιση διαφόρων μορφών έκφρασης.

1.2. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Το Θ.Π. δεν αποτελεί αυτοσκοπό. Είναι ένα μέσο στη σύγχρονη παιδαγωγική πρακτική με το οποίο επιδιώκουμε το παιδί:

- Να ανακαλύψει και να εκφράσει τις δημιουργικές του ικανότητες.
- Να καλλιεργήσει και να βελτιώσει τις σχέσεις του με τους συμμαθητές του και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.
- Να αναπτύξει ελευθερία έκφρασης, πρωτοβουλία και αίσθημα ευθύνης.
- Να καλλιεργηθεί πολιτιστικά και αισθητικά κατανοώντας το ρόλο της τέχνης του θεάτρου.
- Να ενδιαφερθεί δημιουργικά για τα μαθήματα.
- Να ενθαρρυνθεί στην παρατήρηση και στην αυτοσυγκέντρωση.
- Να εφευρίσκει λύσεις προσωπικές.
- Να βελτιώσει το λεξιλόγιό του.
- Να εκφράσει ενδόμυχες καταστάσεις και προβλήματα που το απασχολούν.
- Να εκτονωθεί με την κίνηση και το λόγο.

- Να αποδέχεται όρια και περιορισμούς που του θέτει η ομάδα και να ανακαλύπτει την ανάγκη ύπαρξης και τήρησης κανόνων.

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

2.1. ΓΕΝΙΚΑ

Το Θ.Π., εκτός από μέθοδος, είναι και βασικό μέσο διδασκαλίας. Γι' αυτό χρησιμοποιούμε τεχνικές και δραστηριότητες παρμένες απ' αυτό σε όλα τα αντικείμενα διδασκαλίας που προβλέπονται από το αναλυτικό πρόγραμμα. Έτσι το Θ.Π. εντάσσεται στο σύνολο της σχολικής ζωής και συμβάλλει στην ισόρροπη ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών.

Το Θ.Π. διαφέρει από την καθιερωμένη διαδικασία "ανεβάσματος" ενός θεατρικού κειμένου και οργάνωσης σχολικών εορτών ή παραστάσεων. Δε στηρίζεται στο κείμενο. Δεν αποκλείεται όμως να ξεκινάει από κάποιο κείμενο ή από ένα "σχέδιο δράσης" που μπορεί να έχει καταστρώσει ο δάσκαλος εμψ. μόνος του ή μαζί με τα παιδιά. Αυτό το σχέδιο δράσης μπορεί να στηρίζεται σε θέματα της διδακτέας ύλης.

Σκοπός του Θ.Π. δεν είναι να διδαχτούν τα παιδιά θέατρο ή να ανεβάσουν μία παράσταση με "τέλειες" μηχανιστικές κινήσεις, ρυθμική εκφορά του λόγου, αποστήθιση κειμένων και "πρόβες".

Το Θ.Π. δεν είναι "θέαμα". Δεν είναι αντικείμενο για επίδειξη και δεν έχει καμία σχέση με τις στείρες αναπαραστάσεις κειμένων, μύθων ή παραμυθιών. Εκείνο που επιδιώκεται είναι τα παιδιά:

- Να νοιώσουν και όχι να "μοιάσουν".
- Να παίξουν ένα ρόλο εντελώς αβίαστα και υποκειμενικά.
- Να μην εκμηδενίζεται το προσωπικό στοιχείο, αλλά ούτε και να εκβιάζεται. Στο Θ.Π. το παιδί αναπαράγει, βιώνει, μεταμορφώνει και εκφράζει με το οικείο είδος του παιχνιδιού τις δικές του ανάγκες, τον ιδιαίτερο φανταστικό και ι-διόμορφο κόσμο του.

Τις τεχνικές και τα ερεθίσματα, για τα οποία θα αναφερθούμε στα επόμενα κεφάλαια, τα χρησιμοποιούμε χωρίς να τα επιβάλλουμε. Αν μια τεχνική ή ένα ερέθισμα δε βρει ανταπόκριση στα παιδιά, προβάλλουμε ένα άλλο κ.ο.κ., ώσπου η ομάδα να ανταποκριθεί.

Τα ερεθίσματα (λεκτικά, οπτικά, ηχητικά) πρέπει να είναι τέτοια, ώστε τα παιδιά να μπορούν να ανταποκριθούν. Να μην είναι ούτε πολύ επάνω ούτε κάτω από το επίπεδο της νοημοσύνης τους και των ικανοτήτων τους, να είναι μέσα στα πλαίσια των ενδιαφερόντων τους.

Η καταγραφή των θεατρικών παιχνιδιών από το δάσκαλο εμψ. Ή, καμιά φο-

ρά, από τα ίδια τα παιδιά των μεγαλύτερων τάξεων, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη. Μας δίνει να καταλάβουμε τι ακριβώς "πέρασε" στα παιδιά. Καταγράφουμε:

- (i) Τη διαδικασία ανάπτυξης που είχε κάποιο ερέθισμα ή το "παιχνίδι των ρόλων".
- (ii) Την εξέλιξη ενός "μύθου" που δημιουργήθηκε από τα παιδιά.
- (iii) Τις αντιδράσεις, τις συγκρούσεις και τις λύσεις στις οποίες κατέφυγαν;

Μετά από μια τέτοια καταγραφή, ο "μύθος" μπορεί να γίνει αντικείμενο κατάλληλης επεξεργασίας και να επανέλθει ως "ερέθισμα" με την ίδια ή άλλη μορφή.

Υπάρχουν τρεις τύποι θεατρικού παιχνιδιού που αντιστοιχούν σε ανάλογες στάσεις δασκάλων εμψυχωτών:

- (i) Ο δάσκαλος - εμψυχωτής κάνει Θ.Π. στα παιδιά, (ii) Ο δάσκαλος - εμψυχωτής κάνει Θ.Π. με τα παιδιά. (iii) Τα παιδιά κάνουν Θ.Π., ενώ ο δάσκαλος διατηρεί το

πλαίσιο, συντηρεί την αίσθηση, διευκολύνει τα παιδιά να εκφραστούν και να δράσουν στο χώρο.

Κανένας τύπος δεν αποκλείεται από καμία τάξη. Ειδικά όμως στην Ε' και στην ΣΤ τάξη μπορούμε εύκολα από το Θ.Π. να οδηγηθούμε στο σκηνικό δρώμενο ή σε μία "πολυεπίπεδη" παράσταση.

Από τη συστηματική εφαρμογή έχει παρατηρηθεί ότι ύστερα από 30-35 ώρες Θ.Π. στην πλήρη ανάπτυξη του, τα παιδιά είναι σε θέση να φτάσουν σε κάποιο σκηνικό αποτέλεσμα. Αυτό εξαρτάται από την εμπειρία και τις δυνατότητες του δασκάλου-εμπυχωτή και από τη δυναμική της ομάδας,

Ο τύπος και οι τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν για την αναπαραγωγή και ανάπτυξη ενός Θ.Π. καθορίζονται, κατά κύριο λόγο, από την ομάδα. Ο εμπυ. δοκιμάζει και κινείται ανάμεσα σε πολλές τεχνικές, χρησιμοποιεί τη θεατρική σύμβαση, διαμορφώνει, κατά κάποιο τρόπο, το χώρο την ατμόσφαιρα, το περιβάλλον. Η ομάδα όμως είναι εκείνη που θα επιλέξει το δρόμο, θα δημιουργήσει και θα φτάσει να αποδεχτεί, και πολλές φορές να υπερβεί τους "τύπους" και τις τεχνικές.

Στη φάση της αναπαραγωγής (βλ. αναλυτικό Πρόγραμμα) τα παιδιά πρέπει να νιώσουν ασφαλή και ελεύθερα να εκφραστούν, ώστε να μπορέσουν σύντομα να προχωρήσουν στη συγκρότηση μιας ομάδας της οποίας όλα τα μέλη θα φτάσουν σ' ένα ικανοποιητικό επίπεδο επικοινωνίας.

Μαθήματα και άλλες σχολικές δραστηριότητες που μπορεί να έχει εφαρμογή το Θ.Π.: Ιστορία, Γεωγραφία, Φυσική, Περιβαλλοντική Αγωγή, Γλωσσική αγωγή, Αισθητική Αγωγή, Κοινωνική Αγωγή, Μαθηματικά, Θρησκευτικά (με ιδιαίτερη προσοχή στην επιλογή και στον τρόπο παρουσίασης των θεμάτων). Πολιτιστικές δραστηριότητες κ.ά.

(18 σελ.)

2.2. ΧΩΡΟΣ ΔΡΑΣΗΣ

Χώρος δράσης του Θ.Π. μπορεί να είναι κάθε σημείο που κινούνται τα παιδιά, ανάλογα με την έκταση που θέλουμε να πάρει.

Η αίθουσα μιας τάξης μπορεί να μετατραπεί σε χώρο Θ.Π. με πρόχειρη διευθέτηση των θρανίων. Ο χώρος ενός Θ.Π. επιλέγεται από το δάσκαλο-εμπυχωτή με τα εξής κριτήρια:

- Να είναι επαρκής για την άνετη κίνηση των παιδιών που πρόκειται να πάρουν μέρος.
- Να παρέχει ασφάλεια.
- Να είναι απαλλαγμένος από αντικείμενα και έπιπλα επικίνδυνα για τα παιδιά.

Ενώ ο χώρος του Θ.Π. επιλέγεται από το δάσκαλο-εμπυχωτή, ο "σκηνικός χώρος", εκεί δηλαδή όπου τα παιδιά θα παρουσιάσουν τους σκηνικούς αυτοσχεδιασμούς, καθορίζεται από τα ίδια.

Καλό θα ήταν να υπάρχει ένας μόνιμος χώρος θεατρικού παιχνιδιού, κατάλληλα διαμορφωμένος, θα μπορούσε ο χώρος αυτός να ονομαστεί "θεατρικό εργαστήρι" και να χρησιμοποιείται από όλες τις τάξεις, ανάλογα με το πρόγραμμα. Επίσης, η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων θα μπορούσε απλά και σύντομα να διαμορφωθεί ανάλογα την ώρα του Θ.Π.

2.3. ΤΟ ΥΛΙΚΟ

Για το Θ.Π. δεν απαιτείται η αγορά υλικών. Χρειάζονται όμως κάποια απλά υλικά που μπορούν να τα φέρουν τα παιδιά από το σπίτι, όπως:

- Μερικά μέτρα πολύχρωμα ^φάσματα.
- Παλιά φουστάνια, παντελόνια, γιλέκα, σακάκια.

- Τσάντες, καπέλα, ζακέτες, κασκόλ, νυχτικά κτλ.

Τα υλικά αυτά φυλάγονται μέσα σε μπαούλο, βαλίτσα, χαρτόκουτα ή στο βεστιάριο, όπου υπάρχει. Τα παιδιά τα χρησιμοποιούν, όπως θέλουν. Διαμορφώνουν με αυτά το χώρο, μεταμφιέζονται ή τα αγνοούν τελείως.

Τα παιδιά μπορούν να κατασκευάσουν σκηνικά εξαρτήματα που θα χρειαστούν στα θεατρικά τους παιχνίδια στα "καλλιτεχνικά εργαστήρια". Εκεί μπορούν να κατασκευάσουν:

Μάσκες. Γιγαντόκουκλες.

- Ζωγραφιστά ριντώ (κουρτίνες), προκειμένου να χρησιμοποιηθούν για σκηνικό φόντο.

- Καπέλα, μανδύες, μπροστέλες (ποδιές) που καλύπτουν το σώμα εμπρός και πίσω.

19

- Διάφορα αντικείμενα που θα παίξουν το ρόλο σκηνικών εξαρτημάτων.

- Συνθέσεις που να υποδηλώνουν αντικείμενα και μορφές φανταστικών ή πραγματικών χώρων από διάφορα άχρηστα υλικά, όπως χαρτοκιβώτια, φελιζόλ, πλαστικά μπουκάλια κ.ά. Επίσης, μπορούν να χρησιμοποιηθούν και τα παρακάτω υλικά:

- Περούκες, μπαστούνια, κοστούμια άλλων εποχών (π.χ. ένα φράκο).

- Καθρέπτες, μηχανή προβολής φωτεινών διαφανειών, προβολείς με φωτιστικές δέσμες.

- Διάφορες κορδέλες, δίχτυα ψαρικής, καλάθια.

- Φυσικά αντικείμενα (βότσαλα, κλαριά, λουλούδια, φύλλα, κοχύλια κτλ.).

- Παλιές φωτογραφίες, καρτποστάλ. Πίνακες ζωγραφικής, πόστερς.

- Φωτεινές διαφάνειες με διάφορα τοπία και εικόνες,

- Δύο παλιές καρέκλες. Μια παλιά πόρτα. Μεγάλα άδεια πλαίσια (κάδρα).

- Παλιές ομπρέλες της βροχής. Μερικά μαξιλαράκια κ.ά.

2.4. ΜΟΥΣΙΚΗ - ΗΧΗΤΙΚΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ

Τα παιδιά πολλές φορές για να συνοδεύουν τους κινητικούς αυτοσχεδιασμούς και τη δράση, σχηματίζουν αυτοσχέδιες ορχήστρες με όργανα όπως: τύμπανα, ντέφια, φλάουτα, διάφορα κρουστά όργανα, τρίγωνα, φουσαρμόνικες, ξυλόφωνο, μεταλλόφωνο, κομμάτια από ξύλο, σιδεροσωλήνες. βότσαλα, κουτιά από γάλα ή καφέ, κουτιά που έχουν μέσα σπόρους, όσπρια, τσιγαρόχαρτο, χοντρά χαρτόνια, αλουμινόχαρτα κ.ά.

Ανεξάρτητα πάντως απ' όλα αυτά στο Θ.Π. υπάρχει μία ηχητική κάλυψη από αυτοσχέδιες ορχήστρες ή από κάποιο όργανο: ακορντεόν, κιθάρα, πιάνο, αρμόνιο, τουμπερλέκι, φλογέρα που παίζει κάποιο παιδί, ο εμψ. ή άλλος ειδικός.

Στην περίπτωση που δεν υπάρχουν όλες οι παραπάνω δυνατότητες, χρησιμοποιούμε ένα κασετόφωνο. Οι κασέτες περιλαμβάνουν μουσική και ηχητικά ερεθίσματα από διάφορες πηγές. Τέτοιες πηγές μπορεί να είναι:

- Πρωτογενείς ήχοι, ανοργάνωτοι ήχοι, λαϊκή μουσική διαφόρων χωρών, δημοτική μουσική από γνήσιους λαϊκούς οργανοπαίκτες.

- Αυτοσχεδιασμοί διαφόρων οργάνων (λατέρνα, τουμπερλέκι, τσαμπούνα, κλαρίνο, σαντούρι, φλογέρα κτλ.).

- Μουσική τσίρκου, τζαζ, μουσική από τον κινηματογράφο. Προκλασική μουσική (π.χ. κονσέρτα για πνευστά του Βιβάλντι). Κλασική μουσική (π.χ. "Η συμφωνία των παιχνιδιών" του Χάινδν, "Μικρή νυχτερινή μουσική" του Μότσαρτ, "Ο Πέτρος και ο λύκος" του Προκόφιεφ, το "Καρναβάλι των ζώων" του Σαινς Σανς, "Ο Μολδάβας" του

Σμέτανα, αποσπάσματα από κονσέρτα και συμφωνίες του Μότσαρτ, Μπετόβεν. Σούμπερτ. ο "Χορός των ωρών" του Πονκιέλι κ.ά.

20

2.5.. ΧΡΟΝΙΚΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΕΝΟΣ Θ.Π.

Η διάρκεια ενός Θ.Π. με πλήρη ανάπτυξη όλων των φάσεων του είναι ακαθόριστη. Μπορεί να μην κρατήσει παραπάνω από την πρώτη φάση ή μπορεί να διαρκέσει από λίγα λεπτά μέχρι δύο ώρες, ανάλογα με τη διάθεση και το ενδιαφέρον των παιδιών, με την ικανότητα και τη διάθεση του εμψ. και με το διατιθέμενο χρόνο.

Ένα θέμα μπορεί να κρατήσει πολύ χρόνο, εβδομάδες ή και μήνες. Τότε η επεξεργασία των διαφόρων φάσεων και τεχνικών του Θ.Π. παίρνουν άλλες διαστάσεις.

Αν, όμως, οι τεχνικές του Θ.Π. χρησιμοποιούνται κατά τη διδακτική διαδικασία των άλλων μαθημάτων, μπορεί να ελαττωθεί η ώρα του Θ.Π. Σχετικά με το χρόνο που κάνουν τα παιδιά Θ.Π. υπάρχουν πολλοί συνδυασμοί και ανάλογες λύσεις: Το Θ.Π. θα μπορούσε να ενταχθεί σε προγράμματα περιβαλλοντικής αγωγής ή οι ώρες της Αισθητικής αγωγής να συγκεντρώνονται σε κάποια μέρα της εβδομάδας και να γίνεται κάθε φορά κάτι διαφορετικό. Π.χ. τη μια μέρα μόνο Εικαστικά, την άλλη μόνο Μουσική και την άλλη Θ.Π.

13. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ - ΕΜΨΥΧΩΤΗ

Βασικός παράγοντας του θεατρικού παιχνιδιού είναι ο εμψυχωτής. Ο δάσκαλος είναι ο εμψ. και ίσως ο συμπαίκτης και συνδημιουργός. Δρα σε πολλά επίπεδα και χρησιμοποιεί το Θ.Π. ως μέσο ευρύτερης θεατρικής αγωγής, και διαμόρφωσης του αυριανού ευαισθητοποιημένου θεατή.

*** Ο εμψ. είναι το σημείο εκκίνησης ενός σήματος που έχει αποδέκτη την ομάδα. Τα "σήματα" που, εκπέμπει ο εμψ. πρέπει να γίνονται αντιληπτά και ορατά υπό τους αποδέκτες και το αντίστροφο.**

Μαζί με τα παιδιά δημιουργεί τις απαραίτητες συνθήκες και την ατμόσφαιρα, ώστε η ομάδα να οδηγηθεί στη διαδικασία του παιχνιδιού και της θεατρικής σύμβασης.

Πέρα από σπουδές, γνώσεις και εμπειρία, βασική προϋπόθεση για να ποιεί κανείς το ρόλο του εμψ. είναι: Να μπορεί να αφήσει ελεύθερο το σώμα του. Να, απελευθερωθεί από αναστολές και εντάσεις. Να μπορεί να σταθεί μπροστά στα παιδιά χαλαρός και γαλήνιος, οικείος και ανθρώπινος, χωρίς επισημότητες και διδαχές, συστάσεις και εντολές. Να μπορεί με τη συμπεριφορά του να ε-

21

μπνεύσει την ομάδα. να της δώσει κίνητρα, όχι για να την κατευθύνει όπου εκείνος θέλει, αλλά για να την καθοδηγήσει να ανακαλύψει τη χαρά του παιχνιδιού και της δημιουργίας.

Όσο περισσότερο καταφέρει ο εμψ. να υπερβεί ή και να ξεχάσει τη "μάσκα" που φέρει, τόσο πιο απελευθερωμένος και πιο άνετος γίνεται. Τότε είναι σε θέση να αντλήσει άπειρα "σήματα"-ερεθίσματα για τα παιδιά και εκείνα μπορούν να τα ανταποδώσουν, να επικοινωνήσουν μαζί του και να νιώσουν τη χαρά της κοινής δημιουργίας. Κάπως έτσι αρχίζει να λειτουργεί η δυναμική της αλληλεπίδρασης - να παίρνει μορφή η ομάδα και να λειτουργεί η δυναμική της.

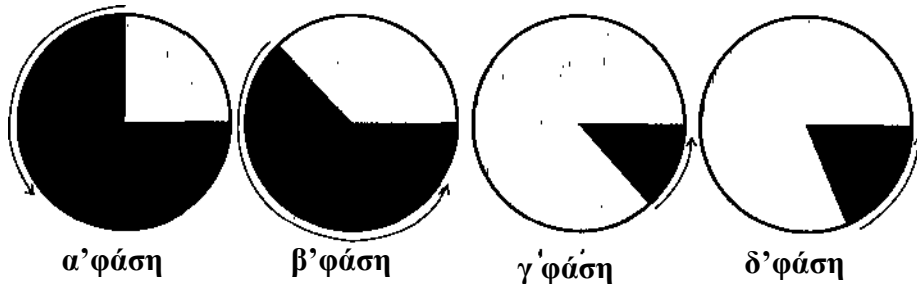
Ο δάσκαλος που θέλει να είναι εμψ, πρέπει να απαλλαγεί από την ιδέα της* έδρας, ίσως και από την παρουσία της ως "οχυρού" γνώσης και αξιοπρέπειας. Αληθινά σοβαρός γίνεται στα παιδιά, όταν "παίζει" μαζί τους, όταν τους δίνει τη δυνατότητα να καλύπτουν τις ανάγκες τους για δράση, κίνηση και δημιουργική έκφραση,

* Πριν αποφασίσει να παίξει ο εμψ. με τα παιδιά ένα Θ.Π., πρέπει να έχει καταφέρει να δημιουργήσει μια ουσιαστική σχέση ανάμεσα στα μέλη της ομάδας και ανάμεσα σ' αυτόν και την ομάδα.

Αν το Θ.Π. μετατραπεί σε "μάθημα", είναι σίγουρο ότι δε θα βρει απήχηση στα παιδιά. Όσο το Θ.Π. παρουσιάζεται ως δραστηριότητα, ως πηγαίο και αυθόρμητο συμβάν που εξελίσσεται σε μία χαρούμενη ατμόσφαιρα, τόσο πιο ενδιαφέρον γίνεται για τα παιδιά και τον εμψ.

Δεν επιδιώκει να γίνει ο ίδιος σκηνοθέτης ούτε να βγάλει «νέα ταλέντα» στο θέατρο. Το Θ.Π. δε στηρίζεται σε ορισμένα χαρισματικά παιδιά, ούτε σε μερικούς ειδικά επιλεγμένους μαθητές ικανούς να παίξουν θέατρο. Στηρίζεται σε όλα τα παιδιά, στην ομάδα και πορεύεται ανάλογα με τη δυναμική της.

- Η φαντασία, η εφευρτικότητα και η ικανότητα αξιοποίησης του τυχαίου, του απρόοπτου, του αυθόρμητου και πηγαίου είναι τα σημαντικότερα στοιχεία που διαθέτει ο εμψ. Είναι ένας ευαίσθητος δέκτης που όλα τα παρατηρεί και το καταγράφει, που ρυθμίζει «αθέατα» τη δράση, που αποφεύγει όσο μπορεί τις κοινές λέξεις και φράσεις «κλισέ», καθώς και τα πολλά και μεγάλα λόγια.

Με το σκούρο δηλώνεται η συμμετοχή του δασκάλου σε κάθε φάση. Με το λευκό η ελεύθερη έκφραση των παιδιών.

24

Η πορεία που ακολουθεί ο εμπ. είναι η προοδευτική και σταθερή διείσδυση. Από τα καθημερινά γεγονότα, από τα πράγματα που φαίνονται, από τα θέματα που απασχολούν την ομάδα και τον περίγυρο προχωρεί σε επίπεδα που αγγίζουν τις πιο μύχιες σκέψεις και τα συναισθήματα. Έτσι, με ανώτατο επιτρεπόμενο όριο παρέμβασης του το 5, έχουμε:

Α' φάση Περιγραφή και ανάλυση των φάσεων του Θ.Π. γίνεται στο αμέσως επόμενο κεφάλαιο.

25

4. ΔΟΜΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Ένα ολοκληρωμένο Θ.Π. διεξάγεται σε 3 ή 4 φάσεις. Κάθε φάση περιλαμβάνει ανάλογες τεχνικές και δραστηριότητες.

Α' φάση Απελευθέρωσης.

Στη φάση αυτή, που είναι το στάδιο ευαισθητοποίησης και συγκρότησης της ομάδας, βοηθούμε τα παιδιά: α) να αποδεσμευτούν από αναστολές και δισταγμούς, και β) να επικοινωνήσουν μεταξύ τους, να παίξουν ο ένας με τον άλλο. Κέντρο ευαισθητοποίησης και έκφρασης συναισθημάτων είναι το ίδιο το σώμα του παιδιού. Το παιδί κινείται και εκφράζεται ελεύθερα στο χώρο. Με τις ασκήσεις και τα παιχνίδια σωματικής έκφρασης και αισθησιοκινητικής δράσης οξύνει την παρατηρητικότητα του, χαλαρώνει, αυτοσυγκεντρώνεται, αποκτά πιο έντονα την αίσθηση του χώρου και του χρόνου, βελτιώνει τον ψυχοκινητικό του συντονισμό, μεταβάλλει την αίσθηση του σε κίνηση.

Β' φάση Το παιχνίδι των ρόλων

Πρόκειται για το στάδιο αναπαραγωγής. Τα παιδιά στη φάση αυτή ανακαλύπτουν ρόλους. Αναπαράγουν και συνθέτουν σύντομους διάλογους, "μύθους", μέσω των οποίων οι ρόλοι λειτουργούν:

- Βρίσκουν λύσεις, οδηγούνται σε συγκρούσεις και προβαίνουν σε διάφορες συνθέσεις.

- Μεταμφιέζονται και αλλάζουν τα "σημεία όψης" ανάλογα με το ρόλο που επέλεξαν.

- Διαμορφώνουν ένα περιβάλλον δράσης με διάφορους τρόπους και υλικά.

- Παίζουν διάφορους ρόλους ανάλογα με το πως αισθάνονται.

- Σχηματίζουν ομάδες ρόλων και αναπαράγουν διάφορα θέματα που αναπτύσσονται παράλληλα. Όταν ένα παιδί ζητήσει συμβουλές για το πώς θα παίξει το ρόλο του, ο δάσκαλος περιορίζεται στο να διαγράψει σε γενικές γραμμές την ατμόσφαιρα, μέσα στην οποία κινείται αυτός ο ρόλος και δεν κάνει "μάθημα" υποκριτικής, η "δραματουργική" ανάλυση του ρόλου.

Από τα παράλληλα αυτά θέματα και ρόλους ενδέχεται να δημιουργηθεί ένα κύριο θέμα, προς το οποίο συγκλίνουν τα υπόλοιπα. Αν αυτό δε συμβεί, οι διάφορες ομάδες παρουσιάζουν, όπως εκείνες θέλουν, κατά την Γ' φάση, τους ρόλους και τα θέματα που τις απασχόλησαν.

Το παιδί, παίζοντας κάποιο ρόλο, ανακαλύπτοντας ένα θέμα και διαμορφώνοντας ένα περιβάλλον, συμμετέχει στη δημιουργία μιας δράσης.

27

Γ φάση Σκηνικός αυτοσχεδιασμός

Είναι το στάδιο ανάπτυξης και εκτέλεσης ενός θεματολογίου άξονα.

Τα παιδιά, αφού διαμορφώσουν το σκηνικό χώρο, αρχίζουν να παρουσιάζουν τα θέματα και τους ρόλους που ανακάλυψαν. Η φαντασία τους ασκείται μ' ένα εποικοδομητικό τρόπο σε κάτι συγκεκριμένο. Με την κίνηση ή και το λόγο φτάνουν σ' ένα σκηνικό αυτοσχεδιασμό, συνθέτοντας τους ρόλους, τις σκηνές και τα θέματα που τα απασχόλησαν. Επιλέγουν τα μουσικά-ηχητικά ακούσματα, τα σκηνικά αντικείμενα και προχωρούν στην τέλεση ενός δρώμενου που παρήγαγαν τα ίδια.

Δ' φάση Ανάλυση - συζήτηση

Είναι το στάδιο πολλαπλής επεξεργασίας

(i) Το Θ.Π. μπορεί να θεωρηθεί ολοκληρωμένο με το τέλος της Γ' φάσης. Μπορεί όμως την (δια μέρα ή κάποια άλλη φορά, κατά την κρίση του δασκάλου-εμπ., να ακολουθήσει συζήτηση και ανάλυση επάνω στις δραστηριότητες που προηγήθηκαν, στον τρόπο που παίχτηκαν οι διάφοροι ρόλοι και τα θέματα. Τα παιδιά εκθέτουν τις απόψεις τους, συζητούν, προτείνουν άλλες λύσεις, προβάλλουν άλλες ιδέες και, αν υπάρχει χρόνος, τις δοκιμάζουν στην πράξη, κάνοντας πάλι ένα Θ.Π. από την αρχή.

(ii) Σχεδιάζουν το χώρο που έπαιξαν, το φανταστικό χώρο που κινήθηκαν, τα κουστούμια και τις μάσκες που έφτιαξαν καθώς και την άψητου "προσώπου" που μιμήθηκαν. Κατασκευάζουν μακέτες και αφίσες.

(iii) Αν το Θ.Π. στηρίχθηκε σ' ένα "σχέδιο δράσης", το τροποποιούν, δοκιμάζοντας άλλες λύσεις:

- Μία δραματική σκηνή την παίζουν κωμικά και το αντίθετο.

- Τα λόγια, αντί να τα εκφωνούν, τα τραγουδούν (κάτι σαν όπερα) ή τα απαγγέλουν, ασκούμενα σε διάφορους τρόπους εκφοράς του λόγου.

- Μία σκηνή που έπαιξαν με λόγο την παρουσιάζουν τώρα μόνο με κίνηση και το αντίθετο.

(iv) Από τον προφορικό λόγο, τον αυθόρμητα εκφωνούμενο αλλά και το μη εκφωνούμενο (παντομίμα), προχωρούν στη συγκρότηση και σύνθεση ενός γραπτού κειμένου, που γίνεται πάλι αφορμή για ένα σκηνικό δρώμενο, για ένα θεατρικό πια κείμενο, προορισμένο για σκηνική επεξεργασία. Αυτό το κείμενο είναι δυνατό να πάρει κι άλλες μορφές, να γίνει ποίημα, διήγημα, τραγούδι, τηλεοπτική εκπομπή, σενάριο για βιντεοταινία ή να παιχτεί με κούκλες (κουκλοθέατρο), χορόδραμα, μιμόδραμα.

Τα στάδια επεξεργασίας της Δ' φάσης του Θ.Π, μας συνδέουν με τη διδακτική διαδικασία και ειδικότερα με τη Γλώσσα (i και ii), τα Εικαστικά (ii), τη Μουσική, τη Ρυθμική - Γυμναστική, τα Οπτικοακουστικά μέσα (iv) κτλ.

Ένας δάσκαλος με φαντασία και δημιουργικότητα θα ανακαλύψει άπειρους τρόπους ανάπτυξης και εφαρμογής των μέσων και των τεχνικών του Θ.Π. στο σύνολο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ με τους στόχους, το περιεχόμενο και τις τεχνικές του Θ.Π.

Α' φάση Στόχοι και περιεχόμενο	Μέσα και Τεχνικές
<ul style="list-style-type: none"> - Ευαισθητοποίηση και συγκρότηση ομάδας - Επικοινωνία του εμπψ. με τους "παίκτες" αλλά και των παικτών μεταξύ τους. - Απελευθέρωση 	<ul style="list-style-type: none"> - Σωματική έκφραση - Αισθησιοκινητική δράση, - Από την Ελεύθερη στη συντονισμένη κίνηση. - Χαλάρωση. - Αυτοσυγκέντρωση. Παρατήρηση. Λεκτικές ασκήσεις. Ποικίλη έκφραση,
<p style="text-align: center;">Αναπαραγωγή ρόλων και θεμάτων</p> <p>Ρ' φάση - Παρέμβαση στο χώρο.</p> <p style="text-align: center;">Παιχνίδι των ρολών</p> <p style="text-align: center;">• Διαμόρφωση των σημείων όψης</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Αυτοσχεδιασμοί. - Εκμετάλλευση του τυχαίου - Παντομίμα, - Κινητικοί και εκφραστικοί αυτοσχεδιασμοί. - Παιχνίδια με το φως και τη σκιά. - Οπτικοακουστικά ερεθίσματα. Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης. Μάσκα - κούκλα. Μεταμφίεση - μακιγιάζ.
<p style="text-align: center;">Γ φάση -"- θεατρικό δρώμενο</p> <p style="text-align: center;">- Ομάδες ρολών Σκηνική.. διάσταση του</p> <p style="text-align: center;">Παιχνιδιού των ρολών. -"-</p> <p style="text-align: center;">Διαμόρφωση κάποιων σταθερών.</p> <p style="text-align: center;">-Σύνθεση,</p>	<p>Σκηνικοί αυτοσχεδιασμοί, Σκηνικός χώρος. Σκηνικά σύμβολα -αντικείμενα.</p>
<p style="text-align: center;">Ανάλυση συζήτηση.</p> <p>Δ' φάση</p> <p style="text-align: center;">- Επεξεργασία</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Εικαστική απεικόνιση. - Κατασκευές - μακέτες. - Από τον προφορικό λόγο στο γραπτό. - Εικαστικές αναπαραστάσεις ρόλων και σκηνών. - Μουσικές δραστηριότητες κ,ά.

Στο Θ.Π. η μία φάση ακολουθεί αλλά εμπεριέχει και την άλλη. Η ομαλή διαδοχή και σύνθεση τους οδηγεί το Θ.Π. στην πλήρη ανάπτυξη του.

Παρατηρήσεις

- Η διάρκεια της κάθε φάσης δεν προκαθορίζεται. Εξαρτάται από τη δυναμική της ομάδας και το βαθμό ευαισθητοποίησης. Μπορεί να κρατήσει ώρες, εβδομάδες και μήνες.

- Ο εμψ. καταλαβαίνει πότε η ομάδα είναι έτοιμη να περάσει στην επόμενη φάση. Αποφεύγει τη βίαιη εξέλιξη και συντονίζεται με το ρυθμό των παιδιών,

- Η Α' φάση είναι σημαντική. Αν δεν "απογειωθεί" ομαλά η ομάδα, δε θα ακολουθήσει η ελεύθερη δημιουργική έκφραση των παιδιών.

- Είναι πιθανόν μία ομάδα παιδιών που έχει εξασκηθεί στο Θ.Π. να αρχίζει από τη Β' ή τη Γ' φάση. Ο εμψ. δε θα παρέμβει. Όταν όμως διαπιστώσει ότι ο ρυθμός ή ο βαθμός επικοινωνίας και ευαισθητοποίησης είναι σε χαμηλά επίπεδα, θα καθοδηγήσει την ομάδα να επιστρέψει σε τεχνικές της Α' φάσης.

30

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΣΑ-ΤΕΧΝΙΚΕΣ

5.1. ΓΕΝΙΚΑ

Σε αυτό το κεφάλαιο έχουμε σκοπό να δείξουμε πως το παιδί μέσω του θεάτρου:

α) θα μνηθεί στη γνώση του θεάτρου και β) θα φτάσει σε μία άμεση απόλαυση μέσα από ένα συμβάν που το ίδιο παρήγαγε, επειδή ο "άνθρωπος χαίρει επί τοις μιμήμασιν" (Αριστοτέλης).

- Προηγείται σύντομη περιγραφή της τεχνικής και ακολουθούν ενδεικτικές ασκήσεις. Στο τέλος κάθε τεχνικής παρατίθεται σχέδιο ανάπτυξης ενός Θ.Π. με αφορμή ασκήσεις που αναφέρονται στη σχετική τεχνική.

- Οι ασκήσεις αυτές κατανέμονται, όπως έχουν παρατεθεί στο κεφ. 4, και είναι ενδεικτικές πολλών άλλων που μπορεί ο εμψ. μαζί με τα παιδιά να επινοήσει, να διασκευάσει και να ερευνήσει.

- Οι ασκήσεις μπορεί και πρέπει να προσαρμοστούν στο επίπεδο ανάπτυξης των παιδιών, δεν "κατατάσσονται" ούτε σε τάξεις ούτε σε ηλικίες. Κάθε φορά διάφορες αιτίες και παράγοντες διαμορφώνουν μία άσκηση ή κάποιο αυτοσχεδιασμό.

5.2. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Περιεχόμενα – επιδιώξεις: Για να μπορέσει το παιδί να εκφραστεί πρέπει να έχει πετύχει κάποιο ικανοποιητικό βαθμό ευαισθητοποίησης. Κύρια πηγή ευαισθητοποίησης είναι το σώμα του παιδιού. Να εκφραστεί ένα παιδί με το σώμα του σημαίνει:

- Να μπορεί να κινηθεί ελεύθερα στο χώρο.
- Να έχει αίσθηση του χώρου.
- Να αισθάνεται άνετα όλα τα μέλη του.
- Να ανακαλύπτει το κέντρο βάρους του σώματος και των μελών του.

35

- Να μπορεί να εκφράζει συναισθήματα και εσωτερικές καταστάσεις με το σώμα του.

Να αισθάνεται το βάρος, το σχήμα και το όγκο των αντικειμένων. Να κατανοεί το συμβολισμό των χειρονομιών του.

Η κίνηση ευαισθητοποιεί τον εσωτερικό κόσμο του παιδιού. Όσο το παιδί αισθητοποιείται τόσο η κίνηση γίνεται ευδιάκριτη, αποτυπώνεται με σαφήνεια χώρο, παίρνει διαστάσεις. Μεταβάλλεται σε μέσο έκφρασης και μετάδοσης ποικίλων μηνυμάτων.

Επομένως, με τη σωματική έκφραση σχηματοποιούμε σύμβολα και δηλώνουμε σκέψεις και συναισθήματα.

Προτάσεις που έχουν σχέση με τις ασκήσεις που ακολουθούν:

Να αποφεύγεται μουσική που καθορίζει απόλυτα ή επηρεάζει έντονα την κινητική συμπεριφορά του παιδιού.

Να κυκλοφορούν, τα παιδιά στο χώρο του Θ.Π. χωρίς παπούτσια. Προτιμότερο είναι να φοράνε μάλλινες κάλτσες και όχι παπούτσια "μπαλέτου".

- Το ντύσιμο να είναι άνετο, έτσι που να επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση σώματος.

36

5.3. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

5.3.1. Αισθησιοκινητική δράση

Υλικά ύε χρειάζονται. Μια μοκέτα στο πάτωμα διευκολύνει, χωρίς να είναι απαραίτητη.

Προαιρετικά: Μουσικά όργανα - ηχητικές πηγές (πιάνο, κρουστά, ταμπουρίνο, τουμπερλέκι, κιθάρα, ακορντεόν, ξύλα, βότσαλα, σωλήνες, κουτιά, χαρτιά που παράγουν ήχους). Κασέτες με κατάλληλη μουσική για αισθησιοκινητική δράση (βλ. Μεθοδολογικές οδηγίες).

- Ελεύθερη κίνηση στο χώρο: Βάδισμα στο χώρο ελεύθερα, όχι σε κύκλο. Κάθε παιδί ακολουθεί μια δική του πορεία προς διάφορες κατευθύνσεις. Κινείται όπου υπάρχει κενός χώρος. Αν κάποιο παιδί κατευθύνεται προς αυτόν, του κάνει χώρο να περάσει, για να αποφύγει τη σύγκρουση. Δε σπρώχνει. Κρατεί τη σπονδυλική στήλη όρθια, τους ώμους χαλαρούς, χαλαρά και τα χέρια στα πλάγια. Δε συζητεί με άλλους.

Με ένα σήμα από τον εμψ., π.χ. παλαμάκια, η ομάδα σταματά να κινείται, παγώνει. Τα παιδιά γίνονται "αγάλματα" ή ό,τι άλλο θέλουν. Στο διάστημα που μένουν ακίνητα κλείνουν τα μάτια και σκέφτονται το σχήμα που τυχαία έχει πάρει το σώμα τους στο χώρο. Με άλλο ηχητικό ερέθισμα ξαναρχίζουν την κίνηση.

- Κίνηση - αίσθηση με τα πέλματα και τα χέρια: - Βάδισμα στο χώρο με τα πέλματα μέσα - έξω. Με τα πέλματα το παιδί πατάει ελαφρά σαν να γλιστράει επάνω σε μια παγωμένη επιφάνεια, σαν να στηρίζεται σε γυάλινο εύθραυστο πάτωμα και προσέχει να μην το σπάσει και "πάει κάτω". Κάνει πατινάζ, κινείται σ' ένα πολύ μαλακό έδαφος, σαν να πατάει επάνω σε πούπουλα ή σ' έναν αγρό με πανέμορφα: αγριολούλουδα, και προσέχει να μην τα πατήσει. Περπατάει ξυπόλητος σ' ένα χωράφι με αγκάθια και προσπαθεί να τα αποφύγει. Βαδίζει σε έδαφος που καίει. Προσπερνάει πέτρες, πηδάει βράχια. Τα πέλματα του βρέχονται στο ποταμάκι ή παίζουν με τα κύματα.

- Στηρίζεται στις φτέρνες. Περπατάει με τις φτέρνες. Τρέχει.

- Στηρίζεται στα δάχτυλα των ποδιών. Ψηλώνει. Περπατάει με τα δάχτυλα. Τρέχει.

- Κάθε παιδί ορίζει δύο δικά του σημεία στο χώρο, Α' και Β' ή το 1 και το 2. Το Α' είναι το σημείο που τώρα πατάνε τα πόδια του. Το Β' είναι το σημείο που θέλει να φτάσει. Κάνει αυτή τη διαδρομή με διάφορους τρόπους (τρέχοντας, με μεγάλους διασκελισμούς, με μικρά βηματάκια, με "κουτσό"). Πάει κι έρχεται με διάφορους ρυθμούς και τρόπους. Όταν θέλει, αλλάζει τα σημεία εκκίνησης και τερματισμού. (Α' και Β'). Αν κουραστεί ή αν δε θέλει να συνεχίσει, κάθεται κάτω.

- Το παιδί κινεί τα χέρια του με διάφορους τρόπους (εμπρός, πίσω, επάνω, κάτω). Τα δάχτυλα του σφίγγουν και ανοίγουν. Οι παλάμες αγγίζουν απαλά φανταστικά λουλούδια και χαϊδεύουν τους μίσχους τους κουβαλάνε διάφορα αντικείμενα. πιάνουν ένα

πούπουλο, σηκώνουν ένα λιθάρι, γίνονται φτερά και πετούν. κουπιά και κινούνται, εξαρτήματα μιας μηχανής και λειτουργούν, κλαριά

37

ενός δέντρου που τα φυσά ο άνεμος. Τα δάκτυλα τους γίνονται καρποί, λουλούδια. Ρίχνουν ακόντιο, δίσκο ή σφαίρα. Κάνουν κινήσεις με τα δάχτυλα τους καρπούς και τις παλάμες.

- Τα πόδια και τα χέρια του παιδιού "συνομιλούν" μεταξύ τους, καυγαδίζουν, θυμώνουν, νευριάζουν, αστειεύονται, αγαπιούνται.

- Τα χέρια ενός παιδιού συνομιλούν με τα χέρια ενός άλλου. Τα πόδια του με τα πόδια ενός φίλου.

Με χέρια και πόδια τα παιδιά προσπαθούν να βρουν διάφορες φόρμες κίνησης (παράξενες, αστείες, σοβαρές κτλ.), με τις οποίες επικοινωνούν με τα μέλη της ομάδας,

Κινήσεις με το σώμα: - Το σώμα γίνεται κερί που ανάβει, φωτίζει και λιώνει. Γίνεται νιφάδα του χιονιού, καμπανούλα που χτυπάει με τον άνεμο, άλλοτε σιγανά και άλλοτε δυνατά και γρήγορα. Κουλουριάζεται και γίνεται βαρελάκι, φίδι, ρυάκι, ποτάμι που κυλάει, φύλλο που το παίρνει ο άνεμος. Το σώμα συσπειρώνεται και εκτινάσσεται σαν ελατήριο. Γίνεται ύλη εύπλαστη για να μεταμορφωθεί, άγαλμα, έπιπλο κτλ.

- Τα παιδιά κάνουν κινήσεις για να ανακαλύψουν το κέντρο βάρους του σώματος (ισορροπία, μετατοπίσεις, συντονισμός).

- Εκτελούν κινήσεις με ζευγάρια που διαρκώς αλλάζουν ρόλους, παίζοντας πάντα τα αντίθετα: Ένας σοβαρός κι ένας χαρούμενος άνθρωπος πάνε περίπατο. Η μαμά και το παιδί. Έπειτα τα παιδιά γίνονται γονείς και οι γονείς παιδιά. Ένας γέρος μ' ένα παιδί. Ένας κοντός μ' έναν ψηλό. Ένας γίγαντας κάνει βόλτα μ' ένα νάνο. Μία κυρία μ' ένα σκυλάκι.

- Με τα σώματα 4-6 παιδιών σχηματίζεται ένας "ζωγραφικός πίνακας" (ταμπλό) ή ένα σύμπλεγμα.

- Τα παιδιά παρατηρούν μια φωτογραφία, ένα ζωγραφικό πίνακα, μια σκηνή ή ακούν ένα μουσικό κομμάτι και προσπαθούν με τα σώματα τους να το αναπαραστήσουν.

- Μιμούνται την κίνηση και τη φωνή διαφόρων ζώων, αντικειμένων, μηχανών, δέντρων, λουλουδιών, στοιχείων της φύσης. Το πέρασμα από ένα ποτάμι, γέφυρα, φράχτη διάφορες σκηνές της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

- Ελεύθερες φόρμες σωματικής έκφρασης: Τα παιδιά ακούνε μια λέξη και προσπαθούν να δώσουν στο σώμα τους το ανάλογο σχήμα. Το σώμα κινείται, μέχρι το παιδί να νιώσει την ανάγκη να εκφωνήσει μια φράση. "Παγώνει". Σιωπή. Έπειτα ακολουθεί κίνηση. Με το άκουσμα κάποιου ήχου κάθε παιδί σηκώνει το κεφάλι του και λέει όποια φράση θέλει. Κλείνει τα μάτια του και σκέφτεται ένα αγαπημένο του πρόσωπο, αντικείμενο ή παιχνίδι. Με το σώμα του προσπαθεί να δώσει το σχήμα και να περιγράψει εκείνο που φαντάστηκε.

38

Σχόλιο που έχει ευρύτερη ισχύ και σημασία στη διαδικασία όλων των ασκήσεων του Θ-Π.

Για την πιο πάνω, όπως και για όλες τις ασκήσεις σωματικής έκφρασης, ελεύθερης, δράσης και αυτοέκφρασης του παιδιού δε ζητάμε διευκρινήσεις όπως: "τι έκανες;" γιατί το έκανες; τι σκέφτηκες; πώς ένιωσες; κ.ά. Αφήνουμε το παιδί να μείνει με την αίσθηση του. Άλλωστε, στην περίπτωση που θα ζητούσαμε εξηγήσεις, όσα θα μας έλεγε ελάχιστη σχέση θα είχαν αυτά που ζούσε, και ένιωθε παίζοντας. Τα περισσότερα θα ήταν νοητικά κατασκευάσματα, που θα ε(χαν εφευρεθεί εκ των υστέρων και πολλές φορές θα είχαν σχέση με αυτά που ενδεχομένως θα ήθελε να ακούσει ο δάσκαλος εμπνευστής, για να το αξιολογήσει ανάλογα, Έπειτα, αν εφαρμοζόταν κάτι τέτοιο, θα χανόταν η ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση του παιδιού, γιατί κατά τη διάρκεια μιας τέτοιας άσκησης, δε θα άφηνε ελεύθερο τον εαυτό του να δημιουργήσει, αλλά θα το απασχολούσε η σκέψη τι θα

πει μετά, ποια ερμηνεία θα δώσει. Πολλές φορές, μάλιστα, θα επιδίωκε να καλύψει ή να κρύψει την πραγματική διάσταση της εμπειρίας που βίωσε.

Εξάλλου, το λεξιλόγιο του παιδιού δεν του επιτρέπει να εκφράσει πάντοτε το λόγο εκείνα που εκφράζει στο Θ.Π.. Σ' αυτήν την περίπτωση μπορεί να νιώσει δυσάρεστα και να μην πει τίποτε. Όχι, γιατί δε συμμετείχε στα δρώμενα, αλλά γιατί εκείνο που έζησε δεν μπορεί να το εκφράσει μ' έναν άλλον κώδικα. Τελικά, η ενέργεια αυτή είναι περιττή, γιατί ο σκοπός μας είναι η έκφραση με το Θ.Π. και όχι με τον λόγο.

5.3.2. Παιχνίδια με πολύχρωμα πανιά

Υλικά και μέσα: Διάφορα χρωματιστά πανιά. Μουσική.

Βάδισμα, κίνηση - σύνδεση με κάποιο χρώμα. Το ύφασμα αποκτά στα χέρια και στο σώμα του παιδιού διάφορα σχήματα και συμβολικές σημασίες. Το χρησιμοποιεί όπως θέλει. Παίζει μαζί του και ανακαλύπτει διάφορες φόρμες έκφρασης. Καλύπτει το πρόσωπο του, το σώμα του. Το ρίχνει επάνω του και προσπαθεί να περπατά έτσι. ώστε να μην του πέσει. Το πανί μένει στο έδαφος. Τα παιδιά κινούνται γύρω απ' όλα τα πανιά χωρίς να τα πατήσουν. Όταν, όμως, η μουσική σταματήσει ή δοθεί ανάλογο σύνθημα, τρέχουν να βρουν το δικό τους "έδαφος" (πανί) και να βάλουν επάνω του το σώμα τους σε διάφορες στάσεις (όρθιοι, καθιστοί, ξαπλωμένοι), χωρίς όμως να προεξέχει κάποιο μέλος του σώματος τους.

5.3.3. Χαλάρωση - Αυτοσυγκέντρωση I

Υλικά: Διάφορα αντικείμενα (λουλούδι, φρούτο, φύλλα δέντρου, ένα βότσαλο, αναμμένο κερί, κορμός δέντρου κτλ.). Μουσική: Ήρεμη - χαμηλή.

Τα παιδιά κάθονται σε κύκλο και παρατηρούν ένα αντικείμενο στο κέντρο ή σε άλλο σημείο. Αν κάποιο παιδί κουραστεί να παρατηρεί το αντικείμενο, κλείδι τα μάτια του και το φαντάζεται. Όταν χαθεί η εικόνα από τη φαντασία του, ανοίγει τα μάτια και το ξανακοιτάει. Η άσκηση επαναλαμβάνεται τρεις ή περισσότερες φορές, αν αυτό ευχαριστεί τα παιδιά.

Παραλλαγή: Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα αντικείμενα. Τα παιδιά παρατηρούν οτιδήποτε στο χώρο.

39

5.3.4. Χαλάρωση - Αυτοσυγκέντρωση II

Τα παιδιά ακούν ένα μουσικό κομμάτι ξαπλωμένα στο έδαφος, χωρίς να κάνουν καμιά κίνηση. Προσπαθούν να σκεφτούν κάποιο χώρο, ένα τοπίο, μία σκηνή που τους έρχεται στο νου εκείνη τη στιγμή. Καθώς η μουσική ακούγεται σκέφτονται τα χρώματα ή τα σχήματα της εικόνας που πλάθουν με τη φαντασία τους.

Αργά αργά τα μέλη τους κινούνται. Όταν η μουσική σταματά, παύει και η κίνηση. Πριν προχωρήσουν στην επόμενη κίνηση, σκέφτονται εκείνη που προηγήθηκε.

5.3.5. Αναπνοή και χαλάρωση

(Παραλλαγή και επέκταση των δύο προηγούμενων με αναπνοή).

Τα παιδιά ξαπλώνουν με την πλάτη στο πάτωμα. Με μάτια κλειστά προσπαθούν με τη φαντασία τους να χαράξουν στη γη το περίγραμμα του σώματος τους.

Χρησιμοποιούν νοερά ό,τι υλικά θέλουν (πινέλα, μαρκαδόρους, ξυλομπογιές, κιμωλίες, κάρβουνο, χαρακτηριστικά εργαλεία κτλ.).

Αισθάνονται τώρα το σώμα τους ήρεμο, τα μέλη τους μέσα στο περίγραμμα. Συγκεντρώνονται στην αναπνοή τους και ανακαλύπτουν το ρυθμό της. Καθώς εισπνέουν, σηκώνουν το χέρι. Στο σημείο που η αναπνοή δεν πάει άλλο το χέρι σταματά και επιστρέφει με την εκπνοή στη γη. Χρειάζεται όμως να αισθάνονται ότι επιστρέφει μέσα στο "περίγραμμα" του. Αυτό επαναλαμβάνεται τρεις φορές με το ένα χέρι, τρεις με το

άλλο, τρεις με τα δύο, τρεις με το ένα πόδι, τρεις με το άλλο και άλλες τόσες με τα δύο πόδια. Ακολουθεί το ίδιο με τη λεκάνη και το κεφάλι.

Έπειτα τα παιδιά γυρίζουν με την κοιλιά στο έδαφος, προσπαθώντας πάλι να νιώθουν το σώμα τους μέσα στο "περίγραμμα" του. Υψώνουν τις γάμπες τους και στηρίζονται στους μηρούς και στα γόνατα. Κινούν τα πέλματα τους πάνω κάτω.

Τώρα το σώμα των παιδιών γίνεται "σφουγγάρι" που σβήνει το περίγραμμα με όποια κίνηση το ευχαριστεί.

- Έπειτα κουλουριάζονται. Συσπειρώνουν χέρια, κεφάλι, πόδια, ώσπου να δώσουν στο σώμα τους το σχήμα της στάσης του εμβρύου.

Σιγά σιγά χαλαρώνουν τα μέλη τους, "ψάχνουν" τον κόσμο, ανακαλύπτουν αντικείμενα γύρω σε διάφορους όγκους, νιώθουν τον άνεμο, τη θερμοκρασία. το φως και αφήνουν πάλι το σώμα τους να "ξαναγεννηθεί" και να κινηθεί με διαφορετικούς τρόπους προς όλες τις κατευθύνσεις.

Η άσκηση τελειώνει με κάθισμα των παιδιών οκλαδόν στο έδαφος.

5.3.6. Ασκήσεις σωματικής έκφρασης στο ύπαιθρο

Χώρος; Η αυλή του σχολείου, πάρκο, χώρος περιπάτου ή εκδρομής κ.ά. Τα παιδιά στέκονται μπροστά σε κάποιο δέντρο που διάλεξαν και το παρατηρούν από τη ρίζα ως την κορυφή του. Πλησιάζουν, κλείνουν τα μάτια και φά-

40

τον κορμό με τα δάχτυλα (αφή κορμού), Μετά, ακουμπάνε το σώμα τους, ποθώντας να του δώσουν το σχήμα του κορμού του δέντρου. Με τα χέρια και τα δάχτυλα τους δίνουν το σχήμα των κλαδιών. (Απομακρύνονται λίγο από τον κορμό και προσπαθούν με όλα τους τα μέλη να δώσουν το σχήμα αλλά και τη στάση του δέντρου που παρατήρησαν. Όταν πάρουν το ανάλογο σχήμα, προσπαθούν να μοιάσουν περισσότερο με το δέντρο.

Το ίδιο μπορεί να γίνει με ένα βράχο, θάμνο, φυτό κτλ.

Σημείωση: Το κάθε παιδί επιλεγεί ένα δικό του δέντρο, βράχο, θάμνο κτλ.

Ακούν τους ήχους της φύσης, π.χ. τα πουλιά, το θρόισμα των φύλλων κ.α. Προσπαθούν να τους μιμηθούν με τη φωνή και την κίνηση. Να σκεφτούν τι γίνεται εκεί και να το παίξουν. (Μπορούν και να τους ηχογραφήσουν, αν υπάρχει δυνατότητα, και να τους επαναλάβουν στην τάξη ή σε άλλο κλειστό χώρο σε συνδυασμό με διάφορες ασκήσεις.

Σχηματίζουν "φωλιές" με ξερά κλαδιά και φύλλα. Μιμούνται τα ζώα που ζουν σ' αυτές με τη συμπεριφορά τους, την κίνηση τους, τη σχέση τους με τα άλλα ζώα και τους ανθρώπους.

Πετούν σαν πουλιά, βαδίζουν σαν ελάφια ή σαν αρκούδες, καλπάζουν σαν Μα. τρέχουν σαν λαγοί, μυρμήγκια, σαλιγκάρια, σαύρες κτλ.

Τρέχουν σαν τα σύννεφα.

Πετούν ψηλά ένα πανί και τρέχουν να μπουν από κάτω. "Βρέχει", σκεπάζονται με το πανί. "Βγαίνει ο ήλιος", το πετούν ψηλά και τρέχουν.

Ψάχνουν να βρουν κλαδιά, φύλλα, βότσαλα, πέτρες που το σχήμα τους να μοιάζει με κάτι (ζώο, αντικείμενο, πρόσωπο κτλ.). Κάθε παιδί δείχνει τα αντικείμενα που τράβηξαν την προσοχή του και προσπαθεί με το σώμα του να τα μιμηθεί. Αργότερα μπορεί να τα ζωγραφίσει, να φτιάξει ένα μύθο, συνδέοντας το ένα με το άλλο, και να τον παίξει.

Μαζεύουν μικρά κλαδιά πεταμένα στο χώμα και τα κρατούν μπροστά στα μάτια τους σαν μάσκα ή σαν γυαλιά. Παρατηρούν με αυτά τον κόσμο γύρω τους, τον ορίζοντα, το έδαφος. Όλα αυτά πόσο διαφορετικά τους φαίνονται!

Προσπαθούν να στείλουν τη φωνή τους, τη σιωπή τους, το βλέμμα τους, το χαιρετισμό τους μακριά.

Παρατηρούν τη γραμμή του ορίζοντα ή το περίγραμμα του λόφου, του βουνού, του βράχου, του δέντρου. Με το χέρι τους προσπαθούν να διαγράψουν το περίγραμμά τους και με το σώμα το σχήμα τους.

- Χτυπούν χέρια πόδια. Δημιουργούν ρυθμικούς ήχους, χτυπώντας διάφορα αντικείμενα, συντονιζόμενοι με την ομάδα.
- Περνούν κάτω από κλαριά, χωρίς να τ' αγγίζουν ή να τα πιάνουν.
- Με μεγάλες πέτρες σχηματίζουν ένα ελικοειδές μονοπάτι. Προσπαθούν να βαδίσουν "βράχο-βράχο". Άμα χάσουν την ισορροπία τους και πατήσουν στο έδαφος, ξεκινούν πάλι από την αρχή.

41

5.3.7. Τεχνική χαλάρωσης

Θέτουν σε κίνηση ένα ένα διάφορα μέλη του σώματος τους: μάτια, φρύδια,στόμα, κεφάλι, πόδια, χέρια κτλ. Σιγά σιγά σταματούν την κίνηση (με ή χωρίς μουσική).

Στη συνέχεια, αυτό το είδος χαλάρωσης γίνεται αφορμή για αυτοσχεδιασμό με χρήση και λόγου.

5.3.8. Ελεύθερες κινητικές φόρμες

Μουσική - Σιωπή - Διάφορα ηχητικά ερεθίσματα. Δίνουν κίνηση σε όλα τα μέλη του σώματος, εκτός από ένα που κρατούν κάθε φορά ακίνητο. Π.χ. πρώτα μένουν ακίνητα τα χέρια, ενώ κινούνται τα υπόλοιπα μέλη. Μετά μένουν ακίνητα τα πόδια κ-ο.κ.

5.3.9. Ανάμεσα σε δύο τοίχους

(i) Τα παιδιά τρέχουν από τον ένα τοίχο στον άλλο. Ο τοίχος μπορεί να συμβολίζεται και με δύο πανιά. Κάθε φορά που τον πλησιάζουν τον αγγίζουν με τα χέρια ή τα δάχτυλα, τις παλάμες, τα πέλματα, τα γόνατα, την πλάτη, τη λεκάνη, το κεφάλι και γυρίζουν πίσω.

(ii) Τώρα ένα ή περισσότερα παιδιά είναι ο "τοίχος". Απλώνει τα χέρια του και εμποδίζει τα άλλα να περάσουν. Η πλάτη του είναι γυρισμένη προς την ομάδα. Μόλις γυρίσει και κοιτάξει τα άλλα παιδιά, εκείνα μένουν για λίγο ακίνητα και έπειτα γυρίζουν πίσω. Στην αντίθετη πλευρά είναι άλλος τοίχος (δεύτερο παιδί). Τα παιδιά, οπισθοχωρώντας, συναντούν το δεύτερο "τοίχο".

(iii) Σιγά σιγά οι "τοίχοι" στενεύουν το διάστημα που κινούνται τα παιδιά. Περιορίζουν το χώρο, δυσκολεύοντας τους την κίνηση ή "ανοίγουν", ανάλογα με τη διάθεση των παικτών που παριστάνουν με τα σώματα τους τους "τοίχους".

(iv) Στο τέλος οι "τοίχοι" καταρρέουν. Τα παιδιά περνάνε ανάμεσα τους ή από πάνω τους και κινούνται ελεύθερα στο χώρο.

5.3.10. "Πέρα εκεί είναι..."

Ύστερα από ελεύθερες σωματικές φόρμες, το σώμα αναδύεται αργά από το έδαφος, ώσπου να πάρει το σχήμα που θέλει το παιδί το οποίο εκφωνεί τη φράση: "Πέρα εκεί είναι..." Κάθε παιδί προσθέτει μια δική του λέξη στη φράση αυτή. Και τη συνοδεύει με την ανάλογη κίνηση.

5.3.11. Από την ελεύθερη στη συντονισμένη κίνηση

Δίνονται διάφορα μουσικά και ηχητικά ερεθίσματα.

- Τα παιδιά κινούνται στο χώρο, δίνοντας με το σώμα τους σχήμα στον ήχο ή τη μουσική.

- Τα παιδιά σε κύκλο. Στο κέντρο του μπαίνει όποιο παιδί θέλει και κάνει διάφορες κινήσεις. Η ομάδα συντονίζει την κίνηση της με την κίνηση του παιδιού που είναι στο κέντρο. Όταν αλλάζει το παιδί που είναι στο κέντρο, η κίνηση σταματάει μέχρι να έρθει άλλο και να συνεχίσει την κίνηση με δικό του τρόπο.

- Τα παιδιά σε μικρές ομάδες 4-6 ατόμων παρατάσσονται το ένα δίπλα στο άλλο σε ευθεία γραμμή και ακολουθούν την κίνηση του πρώτου. Όταν το παιδί που είναι επικεφαλής δε θέλει να οδηγήσει άλλο την ομάδα, πηγαίνει στο τέλος. Τότε η ομάδα συντονίζεται με την κίνηση του άλλου παιδιού που έγινε πρώτο στη γραμμή.

3.12. Τα χρωματιστά μαλλάκια

Υλικά: κομμάτια από μαλλί και ύφασμα διαφόρων χρωμάτων.

- Τα παιδιά παίρνουν από ένα κομμάτι μαλλί διαφορετικού χρώματος το καθένα.
- Στην αρχή κινούνται όλα μαζί κρατώντας το μαλλί με διάφορους τρόπους, π.χ. τεντωμένο μπροστά στο πρόσωπο, πάνω από το κεφάλι, ανάμεσα στα πόδια. Το μεταφέρουν με το δάχτυλο στον ώμο, με το στήθος στο γόνατο κ.τ.λ.).

- Αλλάζουν μεταξύ τους τα μαλλάκια με διάφορους τρόπους. Ο ένας παίρνει το μαλλάκι του άλλου με το στόμα, το τυλίγει και το δίνει σαν κάτι πολύτιμο, δίνει βιαστικά σαν να θέλει να το ξεφορτωθεί κτλ.

Τώρα τα μαλλάκια έχουν μεταμορφωθεί σε μουστάκι, λουρί σκύλου, δαχτυλίδι, βραχιόλι κτλ. Τα φοράνε ανάλογα και κάνουν διάφορες κινήσεις.

Αφήνουν το μαλλάκι να "χαϊδέψει" διάφορα μέρη του κορμιού τους, να γνωρίσουν την αίσθηση του.

- Τοποθετούν το μαλλάκι στο πάτωμα και του δίνουν ένα οποιοδήποτε σχήμα. Ακολουθούν δύο τρεις φορές αυτό που έφτιαξαν με το βλέμμα, την κίνηση του δαχτύλου, τη φωνή, τα βήματα τους.

- Ζητάμε από τα παιδιά να αποτυπώσουν σε χαρτί το σχήμα που έχει πάρει το μαλλάκι στο πάτωμα, χωρίς το χέρι να σηκώνεται από το χαρτί έως την ολοκλήρωση του σχήματος. Η κίνηση γίνεται από πάνω προς τα κάτω και από αριστερά προς τα δεξιά.

- Όσα παιδιά έχουν ίδιο χρώμα μαλλάκι σχηματίζουν μια ομάδα. Τα παιδιά κάθε ομάδας, ενώνοντας τα μαλλάκια τους φτιάχνουν στο πάτωμα ή πάνω σε ύφασμα ένα σχέδιο.

- Αναπαράσταση του σχεδίου με σωματική έκφραση.

5.3.13. Πέρασμα από φράχτες

Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες,

Τα παιδιά της μιας ομάδας σχηματίζουν με το σώμα τους ένα φράχτη από τον οποίο τα μέλη της ή όποιο από τα μέλη της άλλης ομάδας θέλει πρέπει να βρουν διάφορους τρόπους να περάσουν. Ο "φράχτης" όμως έχει τη δυνατότητα να αλλάζει μορφές και σχήματα. Έτσι από λουλουδένιος γίνεται αγκάθινος, πύρινος, παγωμένος, γυάλινος, ελαστικός, ώστε όταν ένα παιδί πέσει επάνω του, να το τινάζει πέρα κτλ. Όταν όλα τα παιδιά της α' ομάδας κατορθώσουν να περάσουν το φράχτη, γίνονται φράχτης, τον οποίο η άλλη ομάδα προσπαθεί τώρα να περάσει.

* Οι ασκήσεις αυτές (όπως και οι άλλες που ακολουθούν και αφορούν τις τεχνικές που εφαρμόζουμε στο Θ.Π. κινούνται σε τρία επίπεδα; συναισθηματικό, σωματικό, νοητικό. Πρωταρχικός μας στόχος στο Θ.Π. είναι η εναρμόνιση των τριών αυτών επιπέδων.

* Η επιλογή των ασκήσεων γίνεται σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών. Π.χ. αν τα παιδιά μιας ομάδας έχουν ανάγκη από έντονη σωματική κίνηση, δεν θα αρχίσουμε επιλέγοντας μια άσκηση "χαλάρωσης και αυτοσυγκέντρωσης", αλλά κάποιαν άλλη που θα δίνει διέξοδο στην ανάγκη των παιδιών για δυναμική κίνηση και ελεύθερη δράση.

5.4. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Μέσα και υλικά: ταμπουρίνο, κασέτες μουσικής για Θ.Π, πολύχρωμα πανιά.

- **Α' Φάση.** Ασκήσεις γνωριμίας και επικοινωνίας.

- Ο εμψ. όρθιος στον κύκλο που έχουν σχηματίσει τα παιδιά, παρουσιάζει τον εαυτό του και χαιρετά ένα ένα τα μέλη της ομάδας.

Τα παιδιά λένε "καλημέρα" με το δικό τους τρόπο, κινώντας όποιο μέρος του σώματος θέλουν.

- Ο εμψ. δίνει με το ταμπουρίνο ρυθμούς στην κίνηση του παιδιού που χαιρετά. Και τα υπόλοιπα παιδιά μπορούν να κινηθούν, δίχως όμως ν' αλλάξουν θέση στον κύκλο.

- Το ταμπουρίνο γίνεται "δίσκος". Καθένας βάζει σ' αυτό ότι θέλει και το προσφέρει σε κάποιον άλλο. Ακούγοντας τι περιέχει ο δίσκος που περι-φέρεται, τα άλλα παιδιά αντιδρούν λέγοντας με διάφορους τρόπους τη λέξη.

- Τέλος, τα παιδιά παίρνουν πίσω αυτό που έδωσαν ή κάτι άλλο. Ελεύθερηκίνηση στο χώρο.

- Όταν τα παιδιά συναντούν κάποιον, του δίνουν το χέρι και τον χαιρετούν με υπόκλιση. Του ανακατεύουν τα μαλλιά, τον αγκαλιάζουν σαν να είχαν πολύ καιρό να τον δουν, κρύβονται πίσω του ή βαδίζουν παρέα και λένε τα νέα.

- Ο εμψ. χτυπάει στο ταμπουρίνο και, ανάλογα με την ένταση τα παιδιά χτυπούν τα πόδια τους στο πάτωμα. Μπορεί να γίνει και το αντίθετο.

- Βαδίζουν στις μύτες των ποδιών, ενώ το σώμα τους κινείται ψηλά, χαμηλά, πίσω, μπρος, δεξιά, αριστερά. Το ίδιο στις φτέρνες. Τα πόδια "γλιστρούν" πάνω σ' ένα εύθραυστο δάπεδο. Βαδίζουν με τα χέρια κολλημένα στα πλευρά, με τα χέρια απλωμένα σα φτερά. Ρωτάμε τα παιδιά αν υπάρχει διαφορά. Δεν είναι ανάγκη να απαντήσουν. Απλώς τους κάνουμε την ερώτηση για να παρατηρήσουν τι συμβαίνει στο σώμα τους, τι νιώθουν από την συγκεκριμένη κίνηση ή κάποια άλλη.

44

- Κάθε παιδί διαλέγει ένα πανί από αυτά που είναι σκόρπια στο πάτωμα. Πηγαίνει και στέκεται πάνω του. Το μεταφέρει στο χώρο, σέρνοντας το με τα πόδια του. Με το χτύπημα του ταμπουρίνου όλα τα παιδιά κάθονται πάνω στο πανί, σε όποια στάση θέλουν.

- Ο εμψ. περνά από κάθε παιδί και παίζει, άλλοτε ένα κι άλλοτε δύο ήχους. Δίνει διάφορα ερεθίσματα, ώστε να χωριστούν τα παιδιά με το ένα ήχο από τα παιδιά με τους δύο ήχους να μάθουν τον αριθμό τους και κατόπιν να γίνουν σύνολα. Όλα τα 1 μαζί, όλα τα 2 μαζί.

- Σε κάθε ομάδα ο ένας στέκεται πίσω από τον άλλον. Ο πρώτος δίνει την εκκίνηση και οι άλλοι ακολουθούν. Αλλάζουν θέσεις με τη συνοδεία μουσικής, ώσπου να περάσουν όλοι από την πρώτη θέση.

- Οι ομάδες σκορπίζουν. Κάθε παιδί με το 1 βρίσκει ένα παιδί με το 2, γίνονται ζευγάρι αντιθέτων: π.χ- ψηλός - κοντός, χοντρός - λιγνός, λυπημένος - χαρούμενος, νέος - γέρος κτλ. Κινούνται με τη μουσική παριστάνοντας αυτό που είναι.

- Τα παιδιά πατούν σε κάποιο από τα πανιά που βρίσκονται στο έδαφος. Αυτό γίνεται αυτοκίνητο και πηγαίνουν βόλτα.

- Δύο παιδιά κάνουν τη βάρκα. Ένα το κατάρτι, και ένα άλλο τον κωπηλάτη.

- Τα παιδιά, χωρισμένα σε δύο ομάδες, (1 και 2) στέκονται αντικριστά στους απέναντι τοίχους. Η μια ομάδα ξεκινά να συναντήσει την άλλη χωρίς τα παιδιά να σηκωθούν από το πάτωμα, χαιρετιούνται με τα πόδια κι επιστρέφουν στη θέση τους. Το ίδιο κάνει και η άλλη ομάδα.

- Τα παιδιά της μιας ομάδας κάθονται έτσι, ώστε με τις πατούσες τους να συναντούν τις πατούσες των παιδιών της άλλης ομάδας.

- **Β' Φάση.** Ένα ένα παιδί από κάθε ομάδα (ομάδα 1 και 2) σηκώνεται, πηγαίνει πίσω από ένα πρόχειρο παραβάν που σχηματίζεται από υφάσματα στηριγμένα σε ένα σχοινί. Όταν βγαίνει, στέκεται μπροστά από το παραβάν και ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκει δείχνει κάτι στο σώμα του που είναι ένα (π.χ. μύτη, γλώσσα, καρδιά) ή δύο (π.χ. μάτια, αυτιά, χέρια).

- **Γ' Φάση.** Οι δύο ομάδες προσπαθούν να συγκροτήσουν ένα "σώμα", όπου ο καθένας παίζει το ρόλο του οργάνου που έδειξε προηγουμένως.

Τα "σώματα" με έναν απότομο ήχο, μια "έκρηξη", χωρίζονται σε κομμάτια. Και με ένα μελωδικό ενώνονται πάλι, συνθέτοντας ένα "σώμα".

- Συνέχεια του προηγουμένου Θ.Π, που μπορεί να πραγματοποιηθεί σε άλλο χρόνο και χώρο με την ίδια όμως ομάδα και τα ίδια υλικά:

- **Α' Φάση.** Η ομάδα κάθεται σε κύκλο. Στο κέντρο της ο εμψ. τοποθετεί μια μεγάλη κροκάλα. Μετά, ο ίδιος αγγίζει ένα παιδί. Εκείνο πηγαίνει σε κάποιο σημείο του χώρου απ' όπου παρατηρεί την κροκάλα.

- Όποιος αισθάνεται την ανάγκη πλησιάζει την πέτρα. Την παίρνει στα χέρια του, κλείνει τα μάτια του και αισθάνεται το βάρος και την υφή της στις παλάμες του. Με το άκουσμα μουσικής αφήνει την πέτρα στη θέση της στο κέντρο. Τα παιδιά τη βλέπουν και την αισθάνονται σαν ένα "σώμα".

- Ξαπλώνουν στο έδαφος. Με φανταστικά πινέλα, μολύβια, κάρβουνα, κι-

45

μολίες, μαρκαδόρους, χαρακτηριστικά, φτιάχνουν το περίγραμμα του σώματος τους. Παίρνοντας αναπνοή, βγάζουν ένα ένα τα μέλη του σώματος τους έξω από το περίγραμμα. Όταν εκπνέουν, φέρνουν πάλι το μέλος αυτό μέσα στο περίγραμμα (του σώματος τους) που έχει αποτυπωθεί νοερά ή στο έδαφος.

- Ο εμψ, ρίχνει ένα πανί πάνω σε κάθε παιδί. Αυτό κινεί τα χέρια του, το κεφάλι ή το σώμα του και δίνει στο πανί διάφορα σχήματα. Με τον ήχο του ταμποурίνου και την εντολή του εμψ., κάθε παιδί ανοίγει τα μάτια του, κοιτάζει προς τον ουρανό (οροφή) ή το πάτωμα και λέει όποια λέξη θέλει.

* **Β' Φάση.** Ο εμψ. αφήνει να πέσουν στο έδαφος 3 χρωματιστές κορ-δέλλες, γύρω από τις οποίες μαζεύονται οι ομάδες.

Με τις λέξεις που είπαν προηγουμένως προσπαθούν να συνθέσουν τώρα μια ιστορία ή μια εικόνα και να την παραστήσουν με όποιο τρόπο θέλουν.

* **Γ' Φάση.** Παρουσίαση. Κάθε ομάδα παρουσιάζει ένα δρώμενο που προέρχεται από τις ιστορίες που συνέθεσε.

- Κάθε παιδί παίρνει ένα πανί και το τοποθετεί μπροστά του σε κάποιο σημείο του χώρου, έτσι ώστε μαζί με τα πανιά των υπόλοιπων παιδιών να σχηματιστεί ένας κύκλος. Σχηματίζεται έτσι ένας κύκλος απ' όλα τα παιδιά, που κοιτάζουν σιωπηλά το ένα το άλλο.

Ενώνουν τα χέρια και αποχωρίζονται.

5.5. ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΙ

Περιεχόμενα - επιδιώξεις Ο όρος "Αυτοσχεδιασμός" στη θεατρική του έννοια αφορά την υποκριτική τέχνη που μιμείται τον ανθρώπινο βίο μόνο με την έμπνευση της στιγμής δίχως προκατασκευασμένο κείμενο.

Στην Αττική κωμωδία καθώς και στο σατυρικό δράμα υπάρχουν άφθονα στοιχεία αυτοσχεδιασμού όπως μιμήσεις ζώων, μασκαρέματα, ξυλοδαρμοί και άλλα σκηνικά παιχνίδια.

Τα παιχνίδια αυτοσχεδιασμού σκοπεύουν να δώσουν την ευκαιρία στα παιδιά να ανακαλύψουν κάποιες εμπειρίες και να παίξουν με αυτές, Έτσι αυτοσχεδιάζοντας ασκείται και πλαταίνει η φαντασία και διαμορφώνεται ένας καινούριος κώδικας συμπεριφοράς και επικοινωνίας.

Υπάρχουν αυτοσχεδιασμοί κατευθυνόμενοι, ελεύθεροι, αυθόρμητοι, σκηνικοί. Αναλυτικά:

(I) Οι κατευθυνόμενοι αυτοσχεδιασμοί στηρίζονται σ' ένα συγκεκριμένο θέμα που παράγεται από τον εμψ. Το θέμα δίνεται σε μια ορισμένη δραστηριότητα που τα παιδιά πραγματοποιούν ατομικά ή συλλογικά. Ένας κατευθυνόμενος αυτοσχεδιασμός μπορεί να αποτελέσει ερέθισμα για την παραγωγή ελεύθερων αυτοσχεδιασμών από τα παιδιά.

(II) Ελεύθεροι αυτοσχεδιασμοί είναι θέματα ή δράματα που τα παιδιά, μόνα

46

τους ή σε ομάδες ανακαλύπτουν. Συνήθως αποτελούν το πρόσχημα, για να λειτουργήσουν οι "ρόλοι" που ανακάλυψαν τα ίδια τα παιδιά.

(iii) Αυθόρμητοι αυτοσχεδιασμοί είναι εκείνοι που προβάλλονται από τα παιδιά πολλές φορές με τη μορφή ενός τυχαίου διαλόγου ή μιας "στάσης" στη διάρκεια ενός ομαδικού ή ατομικού παιχνιδιού,

(iv) Ο σκηνικός αυτοσχεδιασμός είναι η σκηνική πραγμάτωση, το αποτέλεσμα που προέκυψε από προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς. Πολλές φορές ένας αυτοσχεδιασμός αναπαράγει κάποιον άλλον.

Ξεκινώντας από έναν κατευθυνόμενο αυτοσχεδιασμό εύκολα μπορεί να φτάσουμε σ' έναν ελεύθερο, και το αντίθετο. Αυτό μπορεί να συμβεί και σε μια αυστηρά δομημένη και κατευθυνόμενη παράσταση, πόσο μάλλον σ' ένα Θ.Π. Απουσία αυτοσχεδιασμού σημαίνει ότι αποκλείουμε το τυχαίο από τη ζωή. Δεν είναι απαραίτητο κάθε αυτοσχεδιασμός να καταλήγει σε σκηνικό αποτέλεσμα.

Η σχέση του παιδιού με τα αντικείμενα, το σώμα του, τις μάσκες και διάφορα οπτικοακουστικά ερεθίσματα μπορεί να αποτελέσει πηγή παραγωγής ενός παιχνιδιού αυτοσχεδιασμού με θεατρικό χαρακτήρα.

5.6. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΩΝ

- Πρώτο επίπεδο.

47

5.6.1. Τα καπέλα

Υλικά: 5-6 καρτέκλες, 5-6 καπέλα.

Σε κάθε καρτέκλα βρίσκεται και από ένα διαφορετικό καπέλο, ανδρικό ή γυναικείο. Οποιο παιδί θέλει προχωρεί ως τις καρτέκλες με τα καπέλα. Διαλέγει το καπέλο που του αρέσει, κινείται, συμπεριφέρεται και μιλάει όπως θα έκανε αυτός που θα το φορούσε στην πραγματικότητα.

Παραλλαγή: Όταν συμπληρωθούν όλες οι καρτέκλες και φορεθούν όλα τα καπέλα ή όσα θέλουν τα παιδιά αρχίζουν να επικοινωνούν ο ένας χαρακτήρας με τον άλλον. Παράγεται έτσι ένας διάλογος, αρχίζει μία δράση από την οποία μπορεί να ξεκινήσει ένας άλλος αυτοσχεδιασμός,

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Όπως είναι γνωστό, το καπέλο στο θέατρο αποτελεί "σημείο όψης" που καθορίζει με αμεσότητα και σαφήνεια το χαρακτήρα εκείνου που το φοράει, την κοινωνική του τάξη, τις διαθέσεις του, την εποχή που ανήκει κτλ.

Παραδείγματα εφαρμογής του παραπάνω αυτοσχεδιασμού:

Σε συνδυασμό με τη διδακτική διαδικασία.

Κάποια κεφάλαια της ιστορίας που αναφέρονται σε πρόσωπα και καταστάσεις, θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για ένα παιχνίδι αυτοσχεδιασμού με θέμα τα καπέλα που φορούσαν οι άνθρωποι μια εποχής σε συγκεκριμένες περιστάσεις. Η περικεφαλαία, το "σαρίκι", ο κεφαλόδεσμος -τσεμπέρι-, το στρατιωτικό κράνος, το πηλίκιο κτλ συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των "καπέλων" κοιτών "σημείων όψης".

Σε συνδυασμό με την εικαστική έκφραση.

Τα παιδιά:

- I. Κατασκευάζουν καπέλα στο εργαστήριο εικαστικών και κατασκευών.
- II. Τα σχεδιάζουν ή τα ζωγραφίζουν μετά την επίσκεψή τους σε κάποιο σχετικό μουσείο κτλ.
- III. Αναζητούν τα καπέλα στο οικογενειακό τους περιβάλλον.

Σε συνδυασμό με τη μουσική έκφραση.

θα μπορούσε να τεθεί στα παιδιά το ερώτημα:

- Οι άνθρωποι που φορούσαν αυτά τα καπέλα κατά τη γνώμη σας:

I. Τι είδους μουσικής θα άκουγαν;

II. Ποια τραγούδια θα τους άρεσε να λένε ή να ακούνε;

III. Ποιους χορούς θα χόρευαν;

IV. Ποιο μουσικό όργανο θα προτιμούσαν; Τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα:

I. Να ψάξουν να βρουν την απάντηση σε διάφορους δίσκους, κασέτες ή ακούσματα που θα θέσουμε στη διάθεση τους.

48

II. Να συνθέσουν, ενδεχομένως, στίχους και μουσική κάποιου τραγουδιού.

III. Να αυτοσχεδιάσουν κάποιον χορό.

IV. Να ψάξουν να βρουν ή να επιλέξουν από διάφορα μουσικά παραδείγματα τα όργανα που θα προτιμούσαν. Αν υπάρχουν οι δυνατότητες, ίσως και να τα κατασκευάσουν.

5.6.2. Τα κουτιά

Υλικά. Ένα άδειο κουτί δώρων.

Τρία κουτιά (χρυσό, ασημένιο, μολυβί)

Ένα τραπέζι, ένα θρανίο, μια έδρα.

Ύφασμα που να μπορεί να καλύψει το τραπέζι, το θρανίο, την έδρα.

Χρώμα: Χρυσοαφί, πορφυρό, μπλε βαθύ ή κίτρινο.

Όποιο παιδί θέλει πλησιάζει το κουτί με το δώρο. Το ανοίγει και εκφράζει τα αισθήματα που του προκαλεί το περιεχόμενο του. Π.χ. βγάζει ένα "λόγο" κάνει μια "ομιλία" για τη χρησιμότητα ή μη του δώρου που έλαβε, για τα αισθήματα που ένιωσε ή μιλάει για ό,τι άλλο θέλει. Καταλήγοντας, δίνει το δώρο σε κάποιον άλλον.

- Σε κάποιο από τα τρία κουτιά υπάρχει ένα μήνυμα πολύ ευχάριστο για εκείνον που θα το ανοίξει. Πρέπει να διαλέξει ένα, εξηγώντας γιατί το διάλεξε και τι τον έκανε να απορρίψει τα άλλα δύο.
- Παραλλαγή 1η: Το παιδί που βρήκε το μήνυμα ετοιμάζει ένα δικό του και το βάζει σε όποιο κουτί θέλει, χωρίς να το βλέπουν οι άλλοι.
- Παραλλαγή 2η: Συνεχίζεται η ίδια διαδικασία όσο το ενδιαφέρον των παιδιών διατηρείται.
- Παραλλαγή 3η: Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις ομάδες. Τώρα το κάθε κουτί περιέχει ένα μήνυμα. Ανάλογα με το περιεχόμενο του θα πρέπει η ομάδα να δράσει. Κάθε ομάδα ορίζει ένα παιδί που θα διαλέξει το κουτί.

1. Το παιχνίδι αυτό βασίζεται στον "Εμπορο της Βενετίας" του Σαίξπηρ. Είναι μια σκηνή όπου πρέπει να γίνει η εκλογή ενός μνηστήρα. Η Πόρτσια είναι υποχρεωμένη - σύμφωνα με τους ηθικούς κανόνες της εποχής - να πάρει άντρα αυτόν που θα της δώσει ο ποτέρας της κι εκείνος μεταχειρίζεται ένα τέχνασμα: ένα από τα τρία κουτιά είναι το τυχερό, το πρώτο είναι χρυσό, το δεύτερο ασημένιο, το τρίτο μολυβένιο. Το τυχερό είναι αυτό που κρύβει μια μινιατούρα της κοπέλας. Κάθε μνηστήρας πρέπει να διαλέξει ένα κουτί αλλά είναι κι υποχρεωμένος να πει δύο λόγια σχετικά με την παρόρμηση που τον έκανε να διαλέξει το κουτί της προτίμησης του. Οι δύο πρώτοι μνηστήρες έχουν ήδη αποτύχει όταν αρχίζει η σκηνή. Ο τρίτος μνηστήρας, ο Μποςάνιο διαλέγει το μολυβένιο κουτί και κερδίζει την Πόρτσια, για την οποία τρέφει αισθήματα αγάπης από πριν. το ίδιο ένιωθε και η κοπέλα γι' αυτόν.

49

5.6.3. Η περιουσία

Ένας σοφός γέροντας θέλει να μοιράσει την περιουσία του στα τρία παιδιά του όσο ακόμα είναι ζωντανός, ανάλογα με την αγάπη που θα του δείξουν. Τα παιδιά του με πράξεις, λόγια ή ό,τι άλλο επινοήσουν, προσπαθούν να του αποδείξουν την αγάπη τους.²

Τους ρόλους του "σοφού γέροντα" και των παιδιών του τους παίζουν διαδοχικά διάφορα παιδιά. Οι επιλογές, η πλοκή και η τελική απόφαση αφήνεται στα παιδιά,

Παραλλαγή: Το παιδί - "σοφός γέροντας" μπορεί, εκτός της αγάπης, να βάλει και άλλους όρους που πρέπει να εκπληρώσουν τα παιδιά του, προκειμένου να πάρουν μερίδιο από τη περιουσία του.

5.6.4. Ο καυχησιάρης

Ένα παιδί ανέβαινε στην "έδρα", στο "μαπακόνι", κάθετα στο τραπέζι ενός "καφενείου" κι αρχίζει να διηγείται φανταστικά κατορθώματα και παληκαριές με ήρωα τον εαυτό του. Τα άλλα παιδιά τον παίρνουν δήθεν στα σοβαρά. Έπειτα όμως ανακαλύπτουν πολλές αντιφάσεις και του ζητούν διευκρινίσεις. Έτσι μπλέκονται πολλά επεισόδια και αναπτύσσονται πολλές δράσεις. Ο ρόλος του καυχησιάρη εναλλάσσεται, ώστε να δοθεί η ευκαιρία να τον παίξουν όσα παιδιά θέλουν.³

5.6.5. Ο κύριος και ο υπηρέτης

Υλικά. Μια πολυθρόνα, μαύρα γυαλιά, ένα μαύρο ύφασμα με το οποίο ο κύριος καλύπτει το σώμα του.

Χώρος: Ενδεικτικά σημεία ενός παράθυρου αριστερά, που βλέπει προς τη θάλασσα και ενός άλλου δεξιά, που βλέπει στα χωράφια. Υποτίθεται πως το δωμάτιο όπου βρίσκονται ο αφέντης και ο υπηρέτης είναι τελείως άδειο. Κάποιος μάλιστα έχει κλειδώσει την πόρτα. Ο κύριος είναι "τυφλός" και καθηλωμένος στην πολυθρόνα του.⁴ Οι παίκτες είναι δύο, και στη διάρκεια του αυτοσχεδιασμού αλλάζουν ρόλους μεταξύ τους. Όταν τελειώσουν αυτοί οι δύο, συνεχίζουν τον αυτοσχεδιασμό δύο άλλα παιδιά από την ομάδα.

Ο κύριος ζητάει κάθε τόσο από τον υπηρέτη να κοιτάξει πότε από το ένα και πότε από το άλλο παράθυρο και να του περιγράψει τι συμβαίνει εκεί έξω. Ο υπηρέτης του περιγράφει αυτό που βλέπει. Ο κύριος του λέει να κάνει κάτι με τα

2. Στο "Βασιλιά Λήρ" του Σαίξπηρ υπάρχει μια παρόμοια σκηνή, όπου ο γερο βασιλιάς θέλει να μοιράσει την περιουσία του στις τρεις κόρες του, ανάλογα με την αγάπη που θα του δείξουν. Οι δύο μεγαλύτερες προσπαθούν να τον κερδίσουν, προσφέροντας του ένα σωρό περιποιήσεις και λέγοντας διαρκώς πόσο πολύ τον αγαπούν. Η μικρότερη, η Κορντέλια, αρνείται να τις μιμηθεί, πιστεύοντας στη αγάπη είναι σιωπηλή, πράγμα, όμως, που ο πατέρας της το παρεξηγεί.

3.0 αυτοσχεδιασμός αυτός έχει σχέση με τον «ΧΑΣΗ» του Δημ. Γουζέλη-

4. Αυτός ο αυτοσχεδιασμός προέρχεται από ένα μνημειώδες έργο του σύγχρονου θεάτρου: "το τέλος του παιχνιδιού" του Σαμ. Μπέκετ. Είναι (όπως και οι προηγούμενοι) ένα παράδειγμα για τον τρόπο λειτουργίας του Θ.Π. μέσα στην παράσταση. Ανάλογες ασκήσεις και παιχνίδια μπορούμε να αντλήσουμε από το ελληνικό και το παγκόσμιο θέατρο και τη λογοτεχνία.

50

χέρια του, γιατί ο ίδιος δεν μπορεί να κινήσει τα δικά του. Έπειτα του δίνει εντολή να τον πάει κάπου με τα δικά του πόδια, γιατί τα πόδια του δεν κινούνται..." Είσαι τα μάτια μου" Είσαι τα χέρια μου", "Είσαι τα πόδια μου", του λέει. Ο υπηρέτης εκτελεί.

Παραλλαγή 1η. Τι θα γίνει αν ο υπηρέτης κουραστεί και τον εγκαταλείψει;

Παραλλαγή 2η. Το παιδί υπηρέτης βλέπει ή περιγράφει διάφορα πρόσωπα που ασχολούνται με κάτι, καθώς κοιτάζει έξω από τα παράθυρα. Τα πρόσωπα εμφανίζονται σε λίγο μέσα στο δωμάτιο χωρίς να τους ανοίξει κανείς την πόρτα και αναπτύσσουν κάποια δράση.

Παραλλαγή 3η. Ο αυτοσχεδιασμός αυτός μπορεί να έχει ποικίλες εξελίξεις. Κάποτε, δηλαδή, μπορεί να αποδειχθεί ότι ο κύριος ήταν υγιέστατος και έπαιζε ένα παιχνίδι με τον υπηρέτη.

Όλες αυτές οι παραλλαγές εξαρτώνται από τη διάθεση των παιδιών την ευρηματικότητά τους, την κατεύθυνση που θέλουν να δώσουν στους ρόλους τους και στο "μύθο".

• Δεύτερο επίπεδο

5.6.6. Μόνος στο σπίτι

Στην αρχή χρειάζεται ένα παιδί. Έπειτα μπορούν να προστεθούν όσα παιδιά της ομάδας επιθυμούν.

- "Είμαι μόνος στο σπίτι. Οι γονείς μου έχουν πάει στο θέατρο. Έτσι λοιπόν κι εγώ θα τηλεφωνήσω σε κάποιους φίλους μου, ξαδέφια μου, συμμαθητές μου να έρθουν στο σπίτι και να παίξουμε ένα δικό μας "θέατρο" ή να κάνουμε κάτι άλλο (πάρτυ, χορωδία, να πούμε ανέκδοτα, ιστορίες, να μαγειρέψουμε, να τραγουδήσουμε ή όλα αυτά μαζί."

Ποια θα είναι η κατάληξη; Το αφήνουμε στο απρόοπτο και στη διάθεση της στιγμής. Το παιδί που αρχίζει τον αυτοσχεδιασμό καλεί τηλεφωνικώς και με τη σειρά που θέλει τα άλλα παιδιά.

5.6.7. Φωτογραφίες

Όλη η ομάδα σε κύκλο.

Υλικά: Τετράγωνες χρωματιστές καρτέλες.

Άδεια φάκελα αλληλογραφίας. Καλάθι ή μεγάλο κουτί για να χωρούν μέσα.

Μουσική: Ήρεμη, νοσταλγική.

Εμψ.: "Σας έφερα σήμερα μερικές παλιές φωτογραφίες που τις είχαμε τραβήξει έναν καιρό. Εσείς τις έχετε ξεχάσει, όμως εγώ σας τις έφερα, για να θυμηθείτε φίλους σας, στιγμές από τη ζωή που πέρασε, κάποια γεγονότα, πρόσωπα αγαπημένα για σας ή πρόσωπα λησμονημένα. Όποιος θέλει λοιπόν ας πάρει τη φωτογραφία που του ανήκει...Α! βρήκα και μερικά παλιά γράμματα...Ανοίξτε τα και διαβάστε τα φωναχτά ή αν δε θέλετε να τ' ακούσουμε, διαβάστε τα για τον

εαυτό σας. Ανάλογα, με αυτό που θα δείχνει το πρόσωπο σας θα καταλάβουμε το περιεχόμενο τους..."

Παιδιά: Παρατηρούν τις κάρτες και αρχίζουν ένα ένα να περιγράφουν αυτό που δείχνουν οι φωτογραφίες που διάλεξαν και κρατούν τώρα ατά χέρια τους ή διαβάζουν τα παλιά γράμματα.

5.6.8. Ταξιδεύοντας με ένα τουριστικό λεωφορείο

Τα παιδιά μπαίνουν σ' ένα λεωφορείο για ένα μακρινό ταξίδι, θα γνωρίσουν χώρες, πόλεις, βουνά, ποτάμια, αξιοθέατα, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, άλλους ανθρώπους, ήθη και έθιμα, προϊόντα.

Παίρνουν τις θέσεις τους και κάνουν τις πρώτες συστάσεις, για να γνωρίσουν τους συνεπιβάτες τους. Το ταξίδι μπορεί να περιλαμβάνει χώρες μιας ηπείρου, συγκεκριμένες πόλεις, πρωτεύουσες της Ευρώπης ή άλλων ηπείρων, πόλεις ή χωριά της Ελλάδας.

Οι επιβάτες όμως δεν έχουν όλοι τον ίδιο προορισμό. Το λεωφορείο κάνει "στάσεις" και τους αφήνει στα μέρη που επιθυμούν. Μετά από κάποιο διάστημα γυρίζει και τους παραλαμβάνει. Στο διάστημα παραμονής τους σε κάποιο τόπο προσπαθούν να επισκεφθούν όσο περισσότερα αξιοθέατα μπορούν. Να μάθουν γιο την ιστορία, τις συνήθειες, την τέχνη και ιδιαίτερα το θέατρο, καθώς και για τις σχέσεις των κατοίκων.

Κάθε παιδί διηγείται σ' ένα συνεπιβάτη του αυτό που είδε, θαύμασε, έζησε. Το ταξίδι συνεχίζεται. Μια ομάδα αποφασίζει να κατέβει στην επόμενη στάση, για να σχηματίσει μια συνολική "εικόνα" την οποία θα παρουσιάσει στους άλλους επιβάτες του λεωφορείου μετά την επιστροφή της. Μια μέρα λοιπόν, συναντώνται σ' ένα χώρο (σπίτι, σχολείο, θέατρο) και κάθε ομάδα ταξιδιωτών αναπαριστά μπροστά στους άλλους τις εμπειρίες της.

5.6.9. Αυτοσχεδιασμοί με αντικείμενα

Υλικά και μέσα: Ατομικά είδη των παιδιών, χαρτοπετσέτες και άλλα αντικείμενα από τον γύρω χώρο και τη φύση.

- Καθένας αυτοσχεδιάζει ελεύθερα, ανεβασμένος σ' ένα χαμηλό βάθρο, τραπέζι ή θρανίο, χρησιμοποιώντας ένα από τα αντικείμενα που διάλεξε.

Από τη θέση αυτή εκτελεί μια κίνηση μπροστά σ' ένα φανταστικό καθρέφτη με μια χαρτοπετσέτα στο χέρι που γίνεται λουλούδι, καπέλο, σημαιάκι, μάσκα κτλ. Καθένας δίνει τη δική του εικόνα, διαμορφώνει το δικό του τρόπο, χρησιμοποιώντας κίνηση και ομιλία ή μόνο κίνηση.

Τα παιδιά ενώνουν τις εικόνες, τα στοιχεία και τα ερεθίσματα, που συνέλεξαν από τα προηγούμενα παιχνίδια, και φτιάχνουν ένα δρώμενο που παίζεται ομαδικά.

- Στο χώρο της δράσης δημιουργείται μια "εικόνα" με δύο καπέλα και μια ομπρέλα. Ζητείται από τα μέλη της ομάδας να αυτοσχεδιάσουν, βοηθούμενα από τα συγκεκριμένα αντικείμενα. Από τους επιμέρους αυτοσχεδιασμούς ανα-

παράγεται ένας ομαδικός αυτοσχεδιασμός. Τα παιδιά συνθέτουν τις επιμέρους "εικόνες" και τα δρώμενα και τα παριστάνουν με όποιο τρόπο θέλουν.

Σημείωση: Η κίνηση, η φαντασία, η εφευρετικότητα και η δυνατότητα διαφόρων συνθέσεων κάνουν ένα άχρηστο αντικείμενο να πάρει άλλες διαστάσεις, να αξιοποιηθεί και να συμβολίσει έννοιες και καταστάσεις.

5.6.10. Αυτοσχεδιασμοί Συναντήσεις προσώπων

- Ποια είναι τα πρόσωπα που συναντιούνται;
- Τι είναι ο ένας για τον άλλον;
- Για ποιο λόγο χαιρετιούνται;

- Ταιριάζουνε; (Το δείχνουν με ανάλογο τρόπο. Αγκαλιάζονται, περπατάνε μαζί, χορεύουν, γελάνε, κερνάει ο ένας τον άλλον.)
- Δεν ταιριάζουνε; (Αποφεύγει ο ένας τον άλλον, τσακώνονται, φωνάζουν, φεύγουν γρήγορα).

Ζητούμε από τα παιδιά να προσδιορίσουν αυτές τις πέντε καταστάσεις και να τις παίξουν, ανά ζεύγη.

Παραλλαγή 1η: Ενώ το ένα ζευγάρι παίζει μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο, ένα δεύτερο που ακολουθεί "κοροϊδεύει", διακωμωδεί αυτό που έπαιξε το προηγούμενο. Ένα τρίτο ζευγάρι "ανατρέπει" τη δράση του δεύτερου κ.ο.κ.

Παραλλαγή 2η: Από τους προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς, τους ρόλους και τα θέματα που παρήγαγαν τα παιδιά δημιουργείται ένας καινούριος αυτοσχεδιασμός που τα παιδιά τον παίζουν ομαδικά.

Σημείωση: Αυτές οι πέντε αντιδράσεις, στις οποίες πρέπει να στηριχθούν τα παιδιά για να αυτοσχεδιάσουν, ενδέχεται να αλλάξουν σειρά, να τροποποιηθούν ή να επανακαθοριστούν, αν χρειαστεί, από τα παιδιά, τον εμψ. ή από όλους μαζί.

5.7. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Ένα οποιοδήποτε παιχνίδι αυτοσχεδιασμού δεν είναι ένα θεατρικό παιχνίδι. Είναι ένα ερέθισμα, μια προτροπή για δράση, που θα οδηγήσει στην αναπαραγωγή ενός ολοκληρωμένου Θ.Π. 3 ή 4 φάσεων.

* **Α' Φάση:** Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στο χώρο μαζί τους κινείται και ο Εμψ. φορώντας ένα καπέλο. Αρχίζουν να τρέχουν. Όποιος "καπελωθεί" από τον εμψ. κυνηγάει τους άλλους. Έπειτα εμφανίζεται ένα δεύτερο κι αργότερα ένα τρίτο "καπέλο" που κυνηγούν τους υπόλοιπους.

53

Η ομάδα κινείται με αργούς βηματισμούς. Περπατώντας κάθε παιδί λέει τη φράση " Ποιος; αυτός;" Κατόπιν την επαναλαμβάνει με διάφορους τρόπους δίνοντας στη φωνή και στο σώμα του την ανάλογη έκφραση και σχήμα. Ο Εμψ. λέει αργότερα και μια δεύτερη φράση που την "πιάνει στον αέρα" όποιος θέλει:

Στη διάρκεια αυτής της άσκησης μπορούν να μπουν και άλλα καπέλα. Π.χ. ένα καπέλο της γιαγιάς ή ένας σκούφος του παππού ή του μωρού. Τα παιδιά που θα θελήσουν να τα φορέσουν θα πουν και αυτά μια λέξη, που να έχει σχέση με τις προηγούμενες.

Ακούγεται ένας ήχος. Η κίνηση σταματά και τα παιδιά μένουν ακίνητα. Ακούν τη διαδρομή του ήχου. Κλείνουν για λίγο τα μάτια και σκέφτονται το σχήμα του σώματος τους, καθώς είναι τοποθετημένο τώρα στο χώρο ή όπως ήταν προηγουμένως που έτρεχαν ή που βάδιζαν. Συγχρόνως θυμούνται και τις φράσεις, που έλεγαν.

Β' Φάση: Ο Εμψυχωτής τους λέει να ανοίξουν τα μάτια και να κοιτάξουν προς ένα συγκεκριμένο σημείο του χώρου όπου βρίσκονται τοποθετημένες τόσες καρέκλες όσα και τα καπέλα. Ακολουθεί ο παρακάτω μονόλογος του Εμψ. με θεατρικό τρόπο εκφρασμένος:

- Ποπό.. χάθηκαν τα καπέλα μου. Τι έγιναν τα καπέλα που είχα αφήσει επάνω στις καρέκλες;... Κάποιοι φαίνεται τα χρειάστηκαν και τα πήραν... Για να δω. θα τα

ξαναβάλουν στη θέση τους;.... Εσύ, καλή μου (απευθύνεται σε κάθε καρέκλα χωριστά), ξέρω περιμένεις το καλό σου το καπελάκι που ήταν (περιγράφει το καπέλο που θέλει να τοποθετηθεί στη συγκεκριμένη καρέκλα). Κάνε υπομονή, σε λίγο θα το έχεις. Να, βλέπω έναν κύριο να καταφθάνει...".

Έρχεται ένα αγόρι ή κορίτσι, που φοράει το καπέλο και κάθεται στη συγκεκριμένη καρέκλα ή σε κάποια άλλη που διαλέγει. Ο Εμψ. του ζητάει πληροφορίες και εξηγήσεις. Επαναλαμβάνεται το ίδιο μέχρι τα παιδιά που φορούσαν τα καπέλα να ανεβούν στη "σκηνή" και να καθίσουν όλα στις καρέκλες. Τότε ο Εμψ. φεύγει. Τα παιδιά τώρα μεταξύ τους προσπαθούν να δείξουν κάποια στοιχεία από το "πρόσωπο" που παίζουν. Έχουν τη δυνατότητα να πάρουν την καρέκλα που κάθονται και να την τοποθετήσουν σε άλλο σημείο του χώρου. Αφού γνωριστούν, μέσα από τους ρόλους, προσπαθούν να βρουν κάποιο θέμα που θα διασυνδέσει τους ρόλους αυτούς.

* **Γ' Φάση:** Τα παιδιά, αφού παίζουν τους ρόλους τους, και συνεργαστούν στην αναπαραγωγή ενός θέματος, διαμορφώνουν ανάλογα το χώρο αλλά και την εμφάνιση τους. Τέλος, παρουσιάζουν ένα δρώμενο που ξεκίνησε με τον αυτοσχεδιασμό των καπέλων και έχει σχέση με όσα προηγουμένως έπαιζαν.

Σημείωση: το Θ.Π. θα μπορούσε να σταματήσει και στη Β' φάση μέχρι το σημείο που όλα τα παιδιά με τα καπέλα φτάσουν στο σκηνικό χώρο.

Επίσης ο Εμψ. θα ήταν δυνατό να άρχιζε έναν κατευθυνόμενο αυτοσχεδιασμό από τη σκηνή που παρουσιάζει τις άδειες καρέκλες με τα χαμένα καπέλα. Να τοποθετήσει αυτός ένα ένα τα καπέλα που θα "έβρισκε", να περάσει στην Α' Φάση και μετά στη

5.8 ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΤΥΧΑΙΟΥ

Περιεχόμενα - επιδιώξεις: Πρόκειται για τεχνική που δίνει τη δυνατότητα να παραχθεί μια κατάσταση, μια δράση, από ένα τυχαίο γεγονός, ένα απρόοπτο, ένα απλό περιστατικό, μια κίνηση, μια φράση. Να δοθεί, δηλαδή ένα ερέθισμα που θα πάρει διάφορες μορφές και ανυπολόγιστη έκταση.

Μέσα από το "τυχαίο" ο Εμψ. μπορεί να διακρίνει τις τάσεις και τις ανάγκες της ομάδας και ανάλογα να ενεργήσει.

Το "τυχαίο" μπορεί να ξεκινήσει από κάτι το συγκεκριμένο.

Επιδιώκουμε αυτό να μην εξαφανιστεί, αν είναι κάτι που προάγει τη δράση, τη δημιουργικότητα των παιδιών και την επικοινωνία.

Αξιοποιώντας το, ίσως από κάτι ασήμαντο να οδηγηθούμε σε κάτι το σημαντικό και αυθεντικό. Από ένα μεμονωμένο γεγονός να δημιουργήσουμε μια δραματική πράξη, να φτάσουμε στο ΟΛΟΝ.

Θα δώσουμε ένα παράδειγμα, που στηρίζεται στην εκμετάλλευση του "τυχαίου". Πρόκειται για μια συνοπτική περιγραφή Θ.Π. σε δημοτικό σχολείο της περιφέρειας Αθηνών, που στηρίζεται στην τεχνική αυτή.

5.9. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΤΥΧΑΙΟΥ

Ο Εμψ. ανοίγει το σάκο με το υλικό που χρησιμοποιεί στο Θ.Π. Δίνει στα παιδιά, διάφορα είδη για να διαμορφώσουν το χώρο. Εκείνος, κατά τύχη, ανασύρει ένα κυλινδρικό χαρτόνι από χαρτί κουζίνας. Μέσα από τον κύλινδρο αυτό αρχίζει να τους παρατηρεί, χρησιμοποιώντας τον σαν κιάλι ή τηλεσκόπιο.

* **Α' Φάση:** Ένα παιδί έρχεται και το παίρνει. Ανεβαίνει σ' ένα πάγκο και κοιτάζει όλους γύρω τους λέγοντας τι βλέπει. Τα άλλα παιδιά παίρνουν διάφορες πόζες σαν να φωτογραφίζονται. Βρίσκουν χαρτιά πολυγράφου και κόλλα και αρχίζουν να κατασκευάζουν κιάλια. Κάποιο παιδί, ρωτάει;

* Ποιοι χρησιμοποιούν τα κιάλια και πού; Μερικά παιδιά αναφέρουν ότι γνωρίζουν. Όλοι συμφωνούν ότι τα χρησιμοποιούν οι ναυτικοί. Ένα παιδί λέει ότι κάπου κάπου τα χρησιμοποιούν και στο θέατρο.

* **Β' Φάση:** Τα παιδιά έχουν την ιδέα να κατασκευάσουν δυο καράβια που θα κάνουν ναυμαχία μεταξύ τους. Με διάφορα υλικά σχηματίζουν πρόχειρα δύο καράβια. Παίρνουν ρόλους, κανονίζουν τα πληρώματα. Διεξάγονται παράλληλες δράσεις και αναπαράγονται πολλά ερεθίσματα επάνω στα οποία τα παι-

55

δια ανασχεδιάζουν. Π.χ. κατασκευάζουν με τα χαρτιά χωνάκια που τα μετατρέπουν σε σαίτες, διπλώνοντας τα. Παρατηρούν με τα κιάλια.

Πετούν τις σαίτες και αρχίζει η ναυμαχία.

* **Γ' Φάση:** Ακολουθούν διάφορα επεισόδια και σκηνικά δρώμενα, στηριζόμενα πάντα στην εκμετάλλευση του τυχαίου: Ένα παιδί εμφανίζεται σαν βαρκάρης ανάμεσα από τα δύο καράβια, φωνάζοντας: " Ειρήνη! ειρήνη!". Ένα κοριτσάκι παίζει ένα δελφίνι που αναγγέλλει: " Σε όλες τις θάλασσες και τις στεριές απλώθηκε ειρήνη...".

Η ναυμαχία σταματά χωρίς να υπάρχει νικητής.

Τα πληρώματα τακτοποιούν τα πράγματα τους και μετά μεταβάλλονται σε πουλιά που χαρούμενα πετούν στο χώρο.

5.10. ΠΑΝΤΟΜΙΜΑ

Περιεχόμενα-επιδιώξεις: Παντομίμα δεν είναι μόνο ένα "θέατρο σιωπής", όπως νομίζουν μερικοί. Παντομίμα μπορεί να υπάρχει και σ' ένα θέατρο πρόζας. Παντομίμα μπορεί να κάνει κι ένας ηθοποιός που μιλάει. Στην παντομίμα υπάρχει λόγος, μόνο που δεν είναι εκφωνούμενος.

Μέσα από την παντομίμα το παιδί εκφράζει συναισθήματα και σκέψεις, όχι για να αναπληρώσει το λόγο, αλλά για να τον εμπλουτίσει. Να ανακαλύψει και εκφράσει την αίσθηση και το περιεχόμενο, όχι μόνο των λέξεων αλλά και των υπολοίπων στοιχείων της ζωής.

Η παντομίμα οδηγεί το παιδί στην οργανωμένη και πειθαρχημένη εκφραστική κίνηση. Δεν είναι φλυαρία χειρονομιών, ούτε γκριμάτσα. Δίνει τη δυνατότητα σε όλο το σώμα να κάνει σαφή τα αισθήματα και τις παρορμήσεις και να μεταδώσει αυτό που αποτελεί βίωμα, συγκίνηση χαρά, κάποιο καίριο και ουσιαστικό κομμάτι της ύπαρξής του.

Η παντομίμα είναι μια τεχνική παρούσα σε κάθε φάση του Θ.Π. αφού αυτό δεν ξεκινά απαραίτητα από κάποιο κείμενο, για να δημιουργήσει σκηνική δράση.

Για να χρησιμοποιήσουμε την τεχνική της παντομίμας στο Θ.Π., δε χρειάζεται να κάνουμε κάποια ιδιαίτερη προετοιμασία. Τα παιδιά την επιβάλλουν σε πολλά επίπεδα και με πολλούς τρόπους. Παίζοντας όμως παιχνίδια παντομίμας, τα παιδιά ασκούνται σε κάποιες περιοχές αυτής της πανάρχαιης τέχνης, που οι ρίζες της βρίσκονται στα θρησκευτικά έθιμα όλων των πρωτόγονων λαών, στην ελληνική, τη ρωμαϊκή όσο και στην ασιατική παραστατική τέχνη.

Η παντομίμα βασίζεται στο σώμα, την αίσθηση και τη φαντασία.

Παιχνίδια με φανταστικά αντικείμενα, με φανταστικά πρόσωπα αλλά και με ιδέες σ' ένα φανταστικό χώρο, είναι αυτά που προετοιμάζουν και εισάγουν το παιδί στην έννοια της παντομίμας

5.11. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΜΙΜΑΣ

5.11.1. Το γεύμα

Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Η καθεμιά παριστάνει μια παρέα που γευματίζει σε κάποιο χώρο: Σε ταβέρνα, σε εστιατόριο με πιάνο, σε σουβλατζίδικο σε "φάστφουντ", στο σπίτι, στην εξοχή κ.τ.λ.

5.11.2. "Φέρτε μου ένα αντικείμενο"

Ο Εμπ. ή ένα μέλος της ομάδας που αλλάζει κάθε φορά ζητά από τους υπόλοιπους να του φέρουν κάτι, π.χ. ένα αντικείμενο, ένα φλιτζάνι καφέ, ένα λουλούδι, ένα βιβλίο, χαρτί και μολύβι κτλ. Τους ζητά, επίσης, να πάρουν κλωστή και βελόνα και να ράψουν ένα κουμπί που λείπει σε κάποιο δικό τους ρούχο στο ρούχο κάποιου φίλου τους.

Φυσικά, δε χρησιμοποιούμε πραγματικά αντικείμενα.

5.11.3. Τα γενέθλια

Στα γενέθλια ενός παιδιού οι φίλοι του προσφέρουν διάφορα δώρα, π.χ. δέματα, σακούλες, κουτιά διαφόρων μεγεθών κτλ.

Το παιδί που γιορτάζει, κάθε φορά που ανοίγει ένα δέμα, μας δείχνει τι έχει μέσα με παντομίμα. Αν έχει μέσα κάποιο παιχνίδι, μας δείχνει με κάποια κίνηση τη λειτουργία του.

Το παιδί που έχει γενέθλια αλλάζει κάθε τόσο, ώστε να δοθεί η ευκαιρία σε όλα τα παιδιά να παίξουν.

5.11.4. Οι πόρτες

Τα παιδιά ανοίγουν και κλείνουν πόρτες με διάφορους τρόπους, καθένας μόνος του ή μαζί με κάποιον άλλον, π.χ. επίσημα, ντροπαλά, δύσκολα, βιαστικά, χαρούμενα, λυπημένα, βαριεστημένα κτλ.

5.11.5. Απλωμα ρούχων

Ο Εμπ. δένει ένα φανταστικό σχοινί. Έρχονται τα παιδιά και απλώνουν διάφορα ρούχα. Δύο τρία παιδιά κάνουν τον άνεμο που φυσά, κάποιο άλλο τον ήλιο. Όταν τα ρούχα στεγνώσουν, έρχονται, τα διπλώνουν, με προσοχή, τα βάζουν στα πανέρια της μπουγάδας και, αν έχουν διάθεση, τα σιδερώνουν.

5.11.6. Μάζεμα λουλουδιών

Τα παιδιά βγαίνουν με ένα καλάθι στους αγρούς να μαζέψουν λουλούδι. Τα παρατηρούν. Όταν τους αρέσει κάποιο, το κόβουν με προσοχή και το βάζουν στο καλάθι τους. Γυρίζουν στο σπίτι και στολίζουν τα βάζα. Φτιάχνουν μπουκέτα και το προσφέρουν στη "μητέρα", στον πατέρα, σ' ένα αγαπημένο πρόσωπο.

- Ξεχωρίζουν κάποιο λουλούδι που τους άρεσε περισσότερο. Προσπαθούν με το σώμα τους να μιμηθούν το σχήμα του, την έκφραση του, τα χρώματα του.

57

να του μοιάσουν. Όταν το καταφέρουν, κυκλοφορούν σ' ένα περιβάλλον έτσι... σα λουλούδι.

- Όλα τα "λουλούδια" είναι μόνα τους, (ώσπου να ενωθούν και να σχηματίσουν ένα μπουκέτο.

5.11.7. Διαδοχική παντομίμα

Τρία παιδιά βγαίνουν για λίγο έξω από το χώρο που γίνεται το Θ.Π. Καθένα παίρνει κάποιο όνομα, π.χ. Φτερωτός, Πελαγοδρόμης. Ξεροκαλάς ή όποιο άλλο θέλουν.

Ο Εμφ. ή κάποιος από την ομάδα αρχίζει να παίζει μια σκηνή παντομίμας επάνω σε ένα θέμα.

Εισέρχεται το πρώτο παιδί που βγήκε έξω, π.χ, ο κ. Φτερωτός. Βλέπει τον Α' να παίζει. Παίζουν μαζί μια σκηνή. Μπαίνει ο κ. Πελαγοδρόμης βλέπει τα δύο προηγούμενα παιδιά να παίζουν και παρεμβαίνει στη δράση. Ακολουθεί ο κ. Ξεροκαλας που συνδέεται και αυτός μαζί τους. Παίζουν και οι τέσσερις μαζί μέχρι να ολοκληρώσουν τη σκηνή.

Επαναλαμβάνεται η ίδια διαδικασία με άλλα παιδιά ή δίνεται άλλο θέμα, για να το παίζουν με παντομίμα.

Η καινούργια ομάδα μπορεί να συνεχίσει από το σημείο που σταμάτησε η προηγούμενη. Εισέρχονται όμως τώρα και άλλα πρόσωπα μέχρι να πάρουν μέρος σε μια ομαδική παντομίμα όλα τα μέλη της ομάδας.

5.11.8. "Πίσω από τον πανί"

Πίσω από ένα πανί, ικανό να καλύψει το σώμα του παιδιού από το λαιμό μέχρι τα πόδια, μπαίνουν όσα παιδιά χωράνε και το κρατούν, έτσι που να φαίνεται μόνο το πρόσωπο τους.

Ο Εμφυχωτής ή κάποιο άλλο μέλος της ομάδας παρουσιάζει ένα θαυμάσιο θίασο παντομίμας που μπορεί, χωρίς να μιλάει, να μας δείχνει τι του συμβαίνει.

Δίνει διάφορα παραγγέλματα:

- Το πανί ψηλά. Τα παιδιά σηκώνουν το πανί και καλύπτουν τα πρόσωπα τους.
- Δείξτε τώρα στους θεατές το χαρούμενο πρόσωπο σας. Το πανί μέχρι το λαιμό, (Τα παιδιά τοποθετούν στο αντίστοιχο μέρος το πανί).
- Δείξτε τώρα πως κάνετε, όταν πονάει το δόντι σας.
- Δείξτε το πρόσωπο σας όταν είσθε αφηρημένοι.
- Κοιτάτε κάποιον που περνάει κάτω στο δρόμο.
- Πως κάνει κάποιος που νυστάζει; που είναι νευριασμένος;
- Το πανί στο αφαλό. Σκύψτε τώρα χαιρετίστε τις μύτες των παπουτσιών.
- Πάνω το πανί. Πέστε στα παιδιά "αντίο" με τα πόδια σας. Φιληθείτε με τα πέλματα σας.
- Κρατήστε με το ένα χέρι το πανί, το άλλο ελεύθερο επάνω από το πανί. Αφήστε το να κάνει ένα "διάλογο" με το χέρι του διπλανού σας.

58

5.11.9. Σιωπηλή μετακόμιση

Τα παιδιά μεταφέρουν σιωπηλά διάφορα έπιπλα και αντικείμενα. Ο "κύριος" και η "κυρία", που για λογαριασμό τους κάνουν τη μετακόμιση, τους δίνουν οδηγίες, τους παρακολουθούν και τους υποδεικνύουν τα σημεία που θα τοποθετηθούν τα έπιπλα.

5.11.10. Σκηνές από διάφορα επαγγέλματα, ασχολίες, τελετές, γιορτές

Παίζουμε με παντομίμα διάφορες σκηνές που έχουν σχέση:

ι) Με επαγγέλματα:

Οδοντογιατρός, δακτυλογράφος, υδραυλικός, δικηγόρος, μανάβης, τραγουδιστής, μουσικός, κουρέας, σερβιτόρος, μαραγκός, ταμίας, οδηγός, ταξιτζής, μοδίστρα, πωλητής, γιατρός, μηχανικός, αρχιτέκτονας, οδοκαθα-ριστής κ.α.

ii) Με ασχολίες:

Σπορά, κλάδεμα, όργωμα, σκάψιμο, πότισμα, επιδιόρθωση μηχανών και διαφόρων συσκευών, σιγύρισμα και μαγείρεμα, ράνιμο, ζύμωμα, τίναγμα ρούχων, διάβασμα, τηλεφωνική συνομιλία, διάφορα σπορ, παρακολούθηση αγώνα ποδοσφαίρου ή έργου στην τηλεόραση, κτλ.

iii) Με τελετές και γιορτές:

Γάμοι, βαφτίσια, γενέθλια, Χριστούγεννα, Πάσχα, πρωτομαγιά, παρέλαση, απονομές βραβείων, υποδοχή προσώπων, αποχαιρετισμός κτλ.

5.11.11. Το τσίρκο

Υλικά και μέσα: Πολύχρωμες κορδέλες, στεφάνια, περούκες, καπέλα κ.α.

Μουσική τσίρκου.

Ο Εμπ. αναγγέλλει ότι στην πόλη ήρθε το διασημότερο τσίρκο του κόσμου και παρουσιάζει ζώα, ζογκλέρ, ισορροπιστές, μάγους, ταχυδακτυλουργούς, μουσικούς, μπαλέτο.

Αγγίζει τα παιδιά με μια "μαγική κορδέλα" και αμέσως εκείνα με παντομίμα δείχνουν ότι έγιναν έτσι όπως τα όρισε: λιοντάρια, ελέφαντες, πιθηκάκια, χαριτωμένες σκυλίτσες, κροκόδειλοι, κλόουν, ταχυδακτυλουργοί, χορεύτριες, ακροβάτες, μάγοι που μετατρέπουν τους άλλους σε ό,τι θέλουν.

Δημιουργείται έτσι ένα μεγάλο δρώμενο, όπου παίρνουν μέρος όλα τα παιδιά της ομάδας και παίζεται μόνο με παντομίμα και πιθανές φωνές που βγάζουν τα ζώα.

5.11.12. Το ραντεβού

Δύο ή περισσότερα παιδιά έχουν ραντεβού με κάποιον φίλο-η, μία παρέα, έναν άγνωστο που τηλεφώνησε για να τους δώσει κάτι, ένα γνωστό που υποσχέθηκε ότι θα μεσολαβήσει για εργασία κ.ά.

Σε μια τέτοια κατάσταση είναι πολλά τα συναισθήματα που μπορεί να νοιώσει κανείς και ποικίλες οι αντιδράσεις:

59

- Αναμονή, χαρούμενη διάθεση, αισιόδοξες σκέψεις.
- Περνά η ώρα. Κανείς δεν έρχεται. Εκνευρισμός, αγωνία, απογοήτευση.
- Ακόμα λίγη υπομονή. Κοιτάζει το ρολόι. Έχει αργήσει υπερβολικά.
- . Μάλλον δεν θα έρθει. Παράπονο. Η απογοήτευση γίνεται απόγνωση.
- Περνά η ώρα. Φεύγει. Κουράστηκε να περιμένει. Παραλλαγή: Κάποια στιγμή το πρόσωπο που έχει καθυστερήσει εμφανίζεται. Η παντομίμα συνεχίζεται και εξελίσσεται όπως θέλουν τα παιδιά.

5.11.13. Τα στοιχεία της φύσης

Τα παιδιά χωρίζονται σε 4 ομάδες: νερό, φωτιά, άνεμος και χώμα. Προσπαθούν να βρουν κάποιες ιδιότητες, αντιδράσεις, τρόπους, συμπεριφορές, αλλά και μύθους που να αφορούν τα στοιχεία τους και να τα παρουσιάσουν με παντομίμα. Μουσική και ήχοι που έχουν κάποια σχέση με τα στοιχεία της φύσης θα συμβάλλουν στη δημιουργία της ανάλογης ατμόσφαιρας.

5.11.14. Νύχτα στο δάσος

Όλη η ομάδα βρίσκεται μία νύχτα στο δάσος. Όμορφη νύχτα με φεγγάρι. Σιωπή. Ξαφνικά ακούγονται διάφοροι θόρυβοι, τριξίματα, βουητά ανέμου, μακρινές φωνές ζώων. Τα παιδιά μιμούνται ή αφήνονται να εκφράσουν με παντομίμα τα αισθήματα που τους προκαλούν αυτά τ' ακούσματα.

5.12. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΜΙΜΑΣ

* **Α' Φάση:** - Κινούμαστε στο χώρο με διάφορους βηματισμούς. Αργά, γρήγορα, πηδηχτά, με μικρούς ή μεγάλους διασκελισμούς κτλ. Τα πόδια μας ενώνονται στις φτέρνες και τα πέλματα προς τα έξω και αντιστρόφως. Περπατάμε σαν να κρατάμε από μια βαριά σακούλα στο κάθε χέρι, σαν να κουβαλάμε δύο κουβάδες νερό. Γυρίζουμε πίσω και χαιρετάμε. Όταν συναντάμε κάποιον, κάνουμε τον αδιάφορο. Περπατάμε κουτσαίνοντας. Κάνουμε διάφορες μιμήσεις με το πρόσωπο και παντομίμα με όλο μας το σώμα. Γινόμαστε ζευγάρια και παίζουμε διάφορους αντιθετικούς ρόλους.

- Ο Εμψ. ή άλλο μέλος της ομάδας προφέρει κάποια φράση π.χ. Γιατί το έκανες αυτό; Αγγίζει κατόπιν κάποιο παιδί κι εκείνο πρέπει να κινηθεί και να παρουσιάσει την ίδια φράση με παντομίμα, χωρίς να μιλήσει. Το παιδί που ακολουθεί θα προφέρει την φράση πάλι με τον ίδιο τρόπο, αλλά θα την περιορίσει κατά μία λέξη. Δηλαδή θα πει: "Γιατί το έκανες..." Και τη λέξη που δεν πρόφερε θα την παίζει παντομίμα. Το τρίτο παιδί θα κόψει άλλη μία λέξη, θα πει: "Γιατ το..." και θα παρουσιάσει με παντομίμα τις λέξεις που αφαίρεσε- Επαναλαμβάνεται

60

το παιχνίδι αυτό ώσπου να τελειώσουν όλες οι λέξεις της αρχικής φράσης. Τότε παίζουμε όλη την φράση παντομίμα. Το παιχνίδι μπορεί να συνεχιστεί με άλλες προτάσεις που θέτουν τα παιδιά ή ο Εμψυχωτής.

Με το απότομο σταμάτημα της μουσικής το ένα παιδί γίνεται βράχος ή δέντρο και το άλλο πηγαίνει κοντά του να ξεκουραστεί.

Κάποιος πηγαίνει σε ένα καθορισμένο χώρο, βάθρο, επίπεδο ή χαλί και μιλάει, για τα παλιά, για το μέλλον, για το παρόν. Η ομάδα τον μιμείται.

Στο σημείο αυτό ο Εμψυχωτής σκορπάει στο χώρο μικρά χαρτάκια με το όνομα κάποιου μέρους, π.χ. παιδική χαρά, τσίρκο, πυροσβεστική υπηρεσία, ζαχαροπλαστείο, σχολείο, λαϊκή αγορά, τράπεζα, εργοστάσιο, χορευτικό κέντρο κ.ά. Στο "κράτημα" της μουσικής κάθε παιδί σκύβει και παίρνει ένα χαρτάκι (όποιο του τύχει).

Έπειτα με κινήσεις παριστάνει κάποια σκηνή ή περιστατικό και συμπεριφέρεται έτσι, όπως το μέρος, που του έτυχε, επιβάλλει.

* **Β' Φάση:** Τα παιδιά σχηματίζουν ομάδες, παίρνουν ρόλους και προσπαθούν να βρουν τρόπους που οι ρόλοι αυτοί θα λειτουργούν μεταξύ τους. Δηλαδή, όλα τα παιδιά που το χαρτάκι τους έγραφε "Σχολείο" σχηματίζουν μία ομάδα, "λαϊκή αγορά" άλλη ομάδα κτλ.

* **Γ' Φάση:** Όλη η ομάδα παριστάνει με παντομίμα μία σκηνή σχετικά με εκείνο που ήταν γραμμένο στο χαρτάκι τους.

* **Δ' Φάση:** Ένα παράδειγμα επεξεργασίας:

Τα παιδιά προσθέτουν λόγια και τα διαμορφώνουν σε "σενάριο". Ζωγραφίζουν το χώρο. Διαμορφώνουν το χώρο. Επιλέγουν την ανάλογη μουσική και τους ήχους. Όλα αυτά επαφίενται στην κρίση του Εμψυχωτή και στη δυνατότητα της ομάδας.

5.13. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ

Περιεχόμενα-επιδιώξεις: Έχουμε πει ότι το Θ.Π. είναι μια "κοίτη" συνάντησης των επιμέρους καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων του προγράμματος της Αισθητικής αγωγής στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό. Με την τεχνική "δημιουργίας περιβάλλοντος δράσης" που χρησιμοποιούμε στο Θ.Π. πλουτίζουμε και ως κάποιο βαθμό διευρύνουμε τους τρόπους εφαρμογής των εικαστικών - πλαστικών τεχνών στο πρόγραμμα.

Με την τεχνική "δημιουργίας περιβάλλοντος δράσης" συνδέουμε το Θ.Π. με τις εικαστικές τέχνες, με το σκηνικό χώρο, τη σκηνογραφία, ενδυματολογία και τις άλλες θεατρικές τεχνικές (φώτα κ.τ.λ.).

5.14. ΙΔΕΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ

* Με τη βοήθεια διαφόρων υλικών διαμορφώνουμε στην τάξη ή σε κάποια άλλη αίθουσα του σχολείου, ακόμα και στο ύπαιθρο ένα περιβάλλον φανταστικό ή ρεαλιστικό, ένα χώρο που να παριστάνει συγκεκριμένο, υπαρκτό ή αφηρημένο περιβάλλον,

* Ενδιαφέρον θα ήταν να διεξαχθεί ένα Θ.Π. σ' ένα διαμορφωμένο περιβάλλον φυσικό, παραδοσιακό, εργασιακό (δάσος, ακροποταμιά, λόφο, πάρκο, παλιό σπίτι, εργοστάσιο κ.λπ.).

* Το περιβάλλον μπορεί να το διαμορφώσει ο Εμπνευστής, δημιουργώντας στα παιδιά ένα ερέθισμα για δράση, ένα απρόοπτο συμβάν ή μία έκπληξη. Όταν καταφέρει να δημιουργήσει με κάποιο τρόπο ένα τέτοιο περιβάλλον, η λειτουργικότητα του αρχίζει να αναπαράγει πλήθος ερεθίσματα που καθορίζουν και εμπνέουν τη συμπεριφορά των παιδιών και τα δρώμενα που θα αναπτυχθούν.

* Το "περιβάλλον δράσης" δημιουργείται από: α) τον εμπν., β) εμπν. μαζί με τα παιδιά και γ) τα παιδιά μόνα τους. Τα παιδιά αφήνονται ελεύθερα να αναπτύξουν τη δράση τους στο περιβάλλον που δημιουργήθηκε.

* Ιδέες για διαμόρφωση περιβάλλοντος:

I) **Φανταστικού.** Βυθός θάλασσας, λαβύρινθος, σπηλιά, διαστημόπλοιο, μία πόλη που πετάει, το σπίτι του πάγου, το σπίτι των μεταμορφώσεων, των παραμυθιών, ο πύργος συνάντησης όλων των ηρώων της μυθολογίας, η ζωή σε έναν πλανήτη, τα πετρώματα, η ζωή στα βάθη της γης και των ηφαιστειών, κ.ά.

II) **Συγκεκριμένου-υπαρκτού.** Λούνα-πάρκ, λαϊκή αγορά, τσίρκο, καφενείο, παιδικό δωμάτιο, εργοστάσιο, γραφείο, κέντρο διασκέδασης, αίθουσα ομιλιών, κοσμικό σαλόνι, προθάλαμος ιατρείου, σταθμός τρένου, αυτοκινήτων, αίθουσα αεροδρομίου, εστιατόριο, πολυκατοικία, γειτονιά, εργαστήριο γλυπτικής-πηλοπλαστικής, "ατελιέ" ζωγράφου κ.ά.

III) **Χώρου που έχει σχέση με θέματα ή ερεθίσματα από την ύλη των 9^α δαοκομένων μαθημάτων.** Π.χ. συγκεκριμένο γεωγραφικό διαμέρισμα με γνω-

62

ρίσματα ιστορικά, πολιτιστικά, περιβαλλοντικά. Ευρύτερη περιοχή πλανήτη ή μιας χώρας σε μία εποχή. ΗΘη και έθιμα λαών μιας κοινότητας ή μιας οικογένειας. Στοιχεία της παράδοσης, των θρύλων και των αρχαιολογικών ευρημάτων. Προϊόντα, βλάστηση.

iv) **Το Φυσικό περιβάλλον μιας περιοχής.** Το περιβάλλον μπορεί να δημιουργηθεί και με άλλους τρόπους που προέρχονται από τα παιδιά. Αυτό θα γίνει αν τα παιδιά, χωρισμένα σε ομάδες, επεξεργαστούν κάποια θέματα, και συνεργαστούν για τη διαμόρφωση του χώρου.

* **Υλικά για τη διαμόρφωση περιβάλλοντος:**

Έπιπλα, πολύχρωμα υφάσματα, καφάσια, καλάθια, παλιά λάστιχα αυτοκινήτων, χαρτοκιβώτια, αφρολέξ, αυγοθήκες, τούβλα, πέτρες, σανίδια διάφορα, χαρτί του μέτρου, караβόπανο, σχοινιά, παλιοί σωλήνες, δίχτυα, σακούλες, λινάτσα, τσουβάλια, παλιές συσκευές κ.ά.

Με τα υλικά αυτά είναι δυνατό να διαμορφώσουμε κάποιο χώρο, χρησιμοποιώντας κάθε φορά με φαντασία και ευρηματικότητα εκείνα που μας βοηθούν να σκηνογραφήσουμε, έστω και συμβολικά το περιβάλλον που θέλουμε.

* Εργαστήρια εικαστικών: Στην ανάπτυξη ενός Θ.Π. θα χρειαστούν διάφορα αντικείμενα τα οποία πρέπει εμείς να κατασκευάσουμε. Αυτά μπορεί να γίνουν στα πλαίσια της Αισθητικής Αγωγής-(Δες και βιβλίο Εικαστικής αγωγής ΟΕΔΒ, 1992).

* Η δημιουργία περιβάλλοντος δράσης δεν ολοκληρώνεται μόνο με την "κατασκευή" ενός τέτοιου περιβάλλοντος. Χρειάζεται και η δημιουργία ανάλογης ατμόσφαιρας. Σ' αυτό θα συμβάλλει σχετική μουσική, ήχοι και διάφορα ακούσματα.

1.15. ΜΑΣΚΑ-ΚΟΥΚΚΑ-ΓΙΓΑΝΤΟΚΟΥΚΛΑ

Περιεχόμενα-επιδιώξεις: Η σύνδεση του Θ.Π. με εικαστικές δραστηριότητες ή το αντίθετο μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους. Αναφέραμε ήδη τη δημιουργία περιβάλλοντος δράσης, θα ασχοληθούμε τώρα με τη μάσκα, την κούκλα και τη γιγαντόκούκλα. Με αυτά μπορεί να δημιουργηθούν πάμπολλα Θ.Π. Η λειτουργία της μάσκας είναι σημαντική, γιατί συνδέεται με βασικές ανάγκες και ανησυχίες των παιδιών, θα ανακαλύψουν τη μάσκα ως πρόσωπο που επάνω του θα αποτυπώσουν δικές τους ιδιότητες, όνειρα και φαντασιώσεις, ιδέες και "μύθους" και θα παίξουν με αυτά. Με την μάσκα θα εκφράσουν μύχια συναισθήματα, στιγμές τρυφερότητας, μελαγχολίας, μοναξιάς, ονείρου και φόβου.

Η μάσκα είναι λοιπόν ένα παράθυρο που ανοίγει για να φανεί κάποιο πρόσωπο που κρύβεται μέσα στον καθένα.

Σαν τεχνική αναπαραγωγής ενός Θ.Π. εκτός από την εικαστική δημιουργία που τους προσφέρει, δίνει άπειρες ευκαιρίες και ερεθίσματα για να εκφράσουν εμπειρίες και προβλήματα που τα απασχολούν.

Η μάσκα είναι ένα συναρπαστικό αντικείμενο που μπορεί να αποδώσει πολλές ιδιότητες και συμβολισμούς. Αλλάζοντας μάσκες τα παιδιά μπορούν να παίξουν πολλούς ρόλους.

Ύστερα από τη διαδικασία εξοικείωσης και κατασκευής, τα παιδιά φορώντας τη μάσκα που αποδέχονται, παίζουν ένα Θ.Π. Παίζοντας ανακαλύπτουν τη λειτουργικότητα της μάσκας, κάτι που δεν θα αφήσει ανεπηρέαστη τη "σκηνική" τους συμπεριφορά. Αν όμως η μάσκα επηρεάζει τη συμπεριφορά των παιδιών, άλλο τόσο επηρεάζεται κι εκείνη από αυτά. Έχουμε δηλαδή ένα παιχνίδι αλληλεπίδρασης με δημιουργό το ίδιο το παιδί.

5.16. ΥΛΙΚΑ - ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΜΑΣΚΑΣ

* Υλικά: Διάφορα χαρτιά, χαρτόνια, άχυρο, χόρτο, τζίβα, νεροκολοκύθες, πολύχρωμες κορδέλες, εφημερίδες, χασαπόχαρτο, κουρέλια διάφορα, τεμάχια υφασμάτων, φύλλα διαφόρων δέντρων, πριονίδι, ροκανίδι, χαρτοσακούλες, νάυλον σακούλες, φύλλα φελού, πόματα, πηλός, δέρματα, καλτσόν, παλιές μαξιλαροθήκες, βαμβάκι, χαρτοκιβώτια διαφόρων διαστάσεων, τεμάχια αφρολέξ, αποκριάτικες κορδέλες, χαρτί γκοφρέ, αυγοθήκες, σελοφάν καμένο σε ψιλές λουρίδες, λινάτσα, σπόροι, όσπρια, κ.ά.

Χρώματα: Δαχτυλομπογιές, χρωματιστές κιμαλίες, λαδοπαστέλ, πλαστικά χρώματα, μαρκαδόροι, κερομπογιές κ.ά.

* Μέσα (εργαλεία και άλλα υλικά). Ψαλίδια, σέγγες, ατλακόλ, συρραπτικές μηχανές, κοπίδια, πένσες, σουβλιά, σύρμα ψιλό, λαστιχάκια, σπόγγος, μανταλάκι. Μηχανή προβολής φωτεινών διαφανειών, διάφορα τεμάχια πολύχρωμων υφασμάτων που να μπορούν με αυτά να καλύπτουν τα παιδιά το σώμα τους. Μουσική. Κασετόφωνο.

5.16.1. Τρόποι επεξεργασίας για την αναπαραγωγή Θ.Π.

Α' Τρόπος:

ι) Χαλάρωση. Τα παιδιά, εάν είναι δυνατόν, ξαπλώνουν στο πάτωμα ή κάθονται στην καρέκλα. Ησυχία-Αυτοσυγκέντρωση-Σκεφτόμαστε το πρόσωπο μας μέσα και έξω από τη μάσκα.

Μουσική. Ελεύθερη κίνηση στο χώρο.

Αυτοσυγκέντρωση πάλι στο πρόσωπο. Το ρυθμό της μουσικής ακολουθούν μόνο οι μύς του προσώπου. Κίνηση σε όλο το χώρο. Τα παιδιά κάνουν διάφορες 'γκριμάτσες'.⁵

II) Εικαστική δραστηριότητα. Τα παιδιά στο έδαφος. Διαλέγουν υλικά από το κέντρο που είναι τοποθετημένα. Σχεδιάζουν, το πρόσωπο τους, όπως το φαντάζονται. Γίνονται ζευγάρια, Ο ένας σχεδιάζει το πρόσωπο του άλλου.

III) Προβολές. Φωτεινές διαφάνειες που δείχνουν μάσκες, πρόσωπα από το Παγκόσμιο θέατρο, από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα, αλλά και από την καθημερινή ζωή. Τέτοιες διαφάνειες μπορούμε να αναπαρα-γάγουμε από διάφορες εγκυκλοπαίδειες, σκηνές διαφόρων θεατρικών έργων, φωτογραφίες, περιοδικά κτλ.

iv) Παντομίμα με μάσκες. Αφήνουμε στο κέντρο του χώρου δύο μάσκες, που τις φοράνε όποια παιδιά θέλουν. Καλύπτουν το σώμα τους με κάποιο ύφασμα του έχει τοποθετηθεί στο χώρο, κυκλοφορούν ανάμεσα στα άλλα παιδιά της ομάδας, κάνοντας διάφορες κινήσεις και απευθύνοντας, αν θέλουν, διάφορες ερωτήσεις. Έπειτα βγάζουν τη μάσκα και το "ένδυμα" και τ' αφήνουν σε ένα συγκεκριμένο σημείο, για να συνεχίσουν άλλα παιδιά.

v) Μίμηση καταστάσεων. Χαρά, λύπη, έκπληξη, φόβος, πόνος, φως στα μάπα, σκοτάδι, κουρασμένο πρόσωπο, αυστηρό, χαρούμενο, νυσταγμένο, χαζό, αφηρημένο, πονηρό κτλ.

Αναπαράσταση διαφόρων σκηνών και της συμπεριφοράς προσώπων από την καθημερινή ζωή, τις εμπειρίες του παιδιού, τη σχολική ζωή, το κοινωνικό περιβάλλον.

vi) Επαφή με υλικά. Τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τα υλικά που είναι τοποθετημένα επάνω σε θρανία ή τραπέζια. Αυτά είναι σε κυκλική διάταξη στην αίθουσα ή, αν υπάρχει δυνατότητα, σε κάποιον άλλο χώρο. Μερικά υλικά όπως χαρτιά, υφάσματα κτλ. μπορούν να είναι κρεμασμένα με μανταλάκια επάνω σε σχοινιά.

vii) Κατασκευή. Μετά την ευαισθητοποίηση τα παιδιά προχωρούν στην κατασκευή μιας μάσκας, με όποια υλικά θέλουν και με όποιο τρόπο επιλέξουν. Μπορούν να συμβολίσουν μ' αυτήν καταστάσεις, ιδέες, ζώα, κάτι φανταστικό ή αναμενόμενο. Π.χ. μάσκα της νύχτας, της αγάπης, της άνοιξης, του φθινοπώρου,

5. Δεν πρέπει να συνδέουμε την έννοια της μάσκας με τη "μουτσούνα". Οι διάφορες εκφράσεις που παίρνουν με το πρόσωπο οι ηθοποιοί στη σκηνή, είναι μία "μάσκα". Μάσκα στο θέατρο δεν είναι μονό το "προσωπείο". Είναι το πρόσωπο του ηθοποιού κάθε φορά που εκφράζει κάτι, η "γκριμάτσα". Είναι ακόμα η μάσκα που παίρνει ο άνθρωπος καθώς περνούν τα χρόνια

του χειμώνα, της βροχής, της δύσης, της ανατολής, του τσιγκούνη, τον φοβι-τσιάρη, του ατρόμητου, κι ακόμη: "εγώ όταν θα είμαι..." κτλ.

viii) Δράση στο χώρο. Τελειώνοντας τα παιδιά την κατασκευή της μάσκας, τη φοράνε στο πίσω μέρος του κεφαλιού, έτσι που κάθε παιδί, καθώς κινείται στο χώρο, παρατηρεί τη μάσκα που έφτιαξε το άλλο. Τώρα μπορούν να παίξουν και να συμπεριφερθούν σαν δύο πρόσωπα, το δικό τους και εκείνο που κατασκεύασαν. Έτσι παίζουν ώσπου να θελήσουν τα δύο πρόσωπα να γίνουν ένα. Μετά αρχίζουν να επικοινωνούν μάσκα με μάσκα. Με τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης δημιουργούνται ομάδες ρόλων που παίζουν ένα δρώμενο με λόγια ή χωρίς λόγια.

B' Τρόπος (θα ήταν ιδιαίτερα γόνιμος σα συνέχεια του προηγούμενου, θα μπορούσε όμως να εφαρμοστεί και ανεξάρτητα).

i) Ομιλία-συζήτηση: Προβολές διαφόρων τύπων μάσκας. Τελετουργική, μάσκα - "μύθος", μάσκα - "σύμβολο", μάσκα - θεατρική, μάσκα - "χαρακτήρας" κτλ). Συζήτηση. Σύντομη ενημέρωση για τη μάσκα, το χαρακτήρα και το ρόλο της όχι μόνο στο θέατρο αλλά και σε πολλές εκδηλώσεις διαφόρων λαών της γης. Ακολουθεί συζήτηση.

ii) Χαλάρωση: Ακούμε ήχους, όπως τους παρακάτω. Αφήνουμε τα παιδιά να τους δεχτούν και να αντιδράσουν με το πρόσωπο ή τη φωνή. όπως θέλουν. Ήχοι:

Άνεμος, κύματα, βροχή, νερό που κυλάει στο ποτάμι, καράβι που σφυράει, πουλιά, ήχος φουσαρμόνικας, κιθάρας, βιόλας, φλάουτου, λατέρνας, κουδουνάκια που ηχούν μακριά. Κλείνουμε για λίγο τα βλέφαρα και ο νους μας τρέχει...

iii) Δράση. Ο Εμφυχωτής ή κάποιο από τα παιδιά, φορώντας μάσκα, αρχίζει να δημιουργεί κάποιο θέμα. Ο επόμενος το συνεχίζει κ.ο.κ.

iv) Τα παιδιά συνδέονται πάλι με τις μάσκες που έχουν κατασκευάσει. Προσπαθούν τώρα να βρουν το χαρακτήρα της μάσκας και να το συνδέσουν με κάποιο μύθο. Στην προσπάθεια τους να συνδέσουν τη μάσκα με κάποιο μύθο γίνεται επιλογή μύθων, μέσα από τους οποίους οι μάσκες έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν, ένα δρώμενο. Μπορούν να παιχτούν περισσότεροι από ένας μύθοι.

v) Αυτοσυγκέντρωση-παρατήρηση. Τα παιδιά φορώντας τη μάσκα κάθονται σε κύκλο. Αποβάλλουν αργά-αργά τη μάσκα με συνοδεία ανάλογης μουσικής. Το καθένα παρακολουθεί προσεκτικά το πρόσωπο του άλλου. Αποχωρούν σιωπηλά από το χώρο.

5.16.2. Κούκλα - Γιγαντόκούκλα

Τα παιδιά κατασκευάζουν κούκλες ή γιγαντόκούκλες και παίζουν με αυτές. Θα μπορούσαν επίσης τις μάσκες, που παρήγαγαν, με τις προηγούμενες διαδικασίες να τις μετατρέψουν σε κούκλες ή γιγαντόκούκλες:

- Μετατρέποντας σε μάσκα ένα ολόκληρο χαρτοκιβώτιο.
- Κατασκευάζοντας κούκλες ή μάσκες σε μεγάλο μέγεθος, που να στηρίζο-

66

νται σε κοντάρια, ανάλογα με το ύφος του κάθε παιδιού, σε ξύλα, καλάμια, και άλλα υλικά.

- Καλύπτοντας το κοντάρι ή ό,τι άλλο αποτελώ υλικό στήριξης της μάσκας - κούκλας με διάφορα υφάσματα και διακοσμητικά στοιχεία μπαίνουν σε ολόκληρο το σώμα τους "μέσα" στη μάσκα και την κατευθύνουν όπως θέλουν. Από κάποιο άνοιγμα που έχουν αφήσει, βλέπουν χωρίς να τους βλέπουν και παίζουν διάφορα δρώμενα με κίνηση και λόγο παντομίμα ή τραγούδι. Είναι ένα θέαμα εντυπωσιακό, ιδιαίτερα όταν παίζεται στο ύπαιθρο ή σε ευρύχωρη αίθουσα.

5.17. ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ

Περιεχόμενα - επιδιώξεις: Τα οπτικοακουστικά ερεθίσματα στο Θ.Π. είναι μια τεχνική με την οποία συνδέουμε τη μουσική και την εικόνα με τη σωματική έκφραση, το σκηνικό δρώμενο και τη διαδικασία της αναπαράστασης. Το ακουστικό ερέθισμα (μουσικό ή ηχητικό), με το οπτικό (εικαστικό ή σκηνογραφικό) βρίσκουν στο Θ.Π. γόνιμο πεδίο σύνδεσης

67

Με τη χρησιμοποίηση διάφορων οπτικοακουστικών μέσων παράγονται άφθονα ερεθίσματα ικανά να πάρουν διάφορες μορφές και διαστάσεις. Αυτά τα μέσα καλείται η φαντασία να τα αξιοποιήσει πέρα από κάθε τυποποίηση ή τεχνοτροπία.

Ακολουθούν παρακάτω, κάποιες πρακτικές και ασκήσεις από τις οποίες μπορούν να προκύψουν πολλές άλλες. Επιδίωξη μας είναι να βοηθήσουμε τα παιδιά να συνδέσουν το Θ.Π. α) με την εικόνα και τα σύμβολα, τους ήχους και τους ρυθμούς, β) Να εκφράσουν αβίαστα την αίσθηση και τη στάση που τους προκαλούν τα διάφορα ηχητικά και οπτικά ερεθίσματα, και γ) να παραστήσουν και να επεξεργαστούν με ποικίλους τρόπους και τεχνικές το τυχαίο και το αυθόρμητο.

5.18. ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΜΕ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ

* Υλικά και μέσα: Μηχανή προβολής φωτεινών διαφανειών, διαφάνειες, εικόνες διάφορες, τοπία σε μεγάλο μέγεθος ("πόστερ"), ζωγραφιστά. Διάφορα φωτιστικά σώματα: προβολείς, "κανονάκι" κ.ά. Χρωματιστά υφάσματα, караβόπανο, χαρτί του μέτρου κ.ά.

Απλά μέσα; φακός, λυχνάρι, λάμπα πετρελαίου, φαναράκια, κεριά, λάμπες θυέλλης, καθρέπτες.

Κασετόφωνο που να μπορεί να καλύψει ηχητικά το χώρο. Διάφορες κασέτες με μουσική και ήχους (Δες 2.Δ.). Διάφορες ενδυμασίες, καπέλα, ομπρέλες, γάντια, βαλίτσες.

5.18.1. Οι εικόνες ζωντανεύουν

Παρουσιάζουμε στα παιδιά φωτεινές, διαφάνειες, πόστερ, καρτ ποσταλ ή διάφορους πίνακες ζωγράφων με τοπία, σκηνές, γεγονότα κτλ. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες. Με τη βοήθεια και των υλικών που έχουμε αναφέρει προσπαθούν να ζωντανέψουν την εικόνα που διάλεξαν, αναπαριστώντας τη στάση, την έκφραση, το χώρο, την εποχή της εικόνας.

Παραλλαγή 1η Εκτός από την αναπαράσταση της εικόνας, προσπαθούν να βρουν την ανάλογη μουσική ή το τραγούδι που κατά τη γνώμη τους, ταιριάζει με την εικόνα.

Παραλλαγή 2η Ζητάμε από τα παιδιά να αντλήσουν διάφορα ερεθίσματα από τα τραγούδια, τα μουσικά κομμάτια, τους ήχους ή τις φωνές που ακούνε και να τα μετατρέψουν σε εικαστική εικόνα με σωματική έκφραση.

5.18.2. Παιχνίδι με τα χρώματα

Κάθε μέλος της ομάδας επιλέγει ένα χρώμα και το παρουσιάζει με παντο-

68

μίμα. Στην αρχή, χωρίς μουσική έπειτα με τη συνοδεία μουσικής.

- Κάθε μέλος επιλέγει ένα χρώμα και το αποδίδει με κίνηση.
- Κάθε μέλος επιλέγει ένα χρώμα, ανάλογα με τη μουσική που ακούει, αναπαριστά με το σώμα του εκείνο που αισθάνεται σε σχέση με το χρώμα και τον ήχο.
- Όλη η ομάδα, ανάλογα με τα χρώμα που κάθε μέλος της έχει επιλέξει, παρουσιάζει μία "σκηνή" η οποία συγκεντρώνει όλα τα προηγούμενα στοιχεία δράσης.

5.18.3. Εκτόνωση μέσα από τραγούδι

Ακούμε κάποιο τραγούδι, μία άρια, έναν ήχο.

- Κάθε παιδί, χωριστά, το εκτελεί όπως θέλει.
- Όλη η ομάδα μαζί επιλέγει και τραγουδά ό,τι θέλει από αυτά που άκουσε.
- Επιλογή ενός τραγουδιού, μιας άριας, ενός ήχου και αναπαραγωγή ενός δρώμενου.

5.18.4. Ποίηση, μουσική εικόνα

Τα παιδιά ακούνε ή διαβάζουν ένα ποίημα. Στη συνέχεια με τη συνοδεία μουσικής, προσπαθούν να αποδώσουν κινητικά την αίσθηση που τους προκάλεσε. Παρουσιάζεται μία "εικόνα", που έχει σχέση με το ποίημα. Με αφορμή τα προηγούμενα ερεθίσματα δημιουργείται μία δράση, που μπορεί να έχει σκηνικό χαρακτήρα.

5.18.5. Μουσικά και εικαστικά μονοπάτια

Υλικά και μέσα: Όργανα: σείστρο, ταμπουρίνο, κουδουνάκια, τρίγωνα. Υφάσματα: Κόκκινο, χρυσαφί, γαλάζιο, πράσινο. Μουσική: από φλάουτο, βιολοντσέλο, κιθάρα, διάφορα είδη κρουστών.

Ένα μέλος της ομάδας, διαλέγει ένα από τα όργανα, κινείται ελεύθερα στο χώρο και προσπαθεί να συντονίσει την κίνηση του με διάφορους ρυθμούς που παράγει. Διαλέγει κάποιο σημείο, του χώρου και σταματά. Άλλα παιδιά διαλέγουν κάποιο από τα υπόλοιπα όργανα. (Τα όργανα ας μην είναι παραπάνω από τέσσερα). Έτσι παράγονται ταυτόχρονα τέσσερις διαφορετικοί ήχοι από τέσσερα διαφορετικά σημεία του χώρου. Κάθε παιδί προσπαθεί να ακολουθήσει το "μονοπάτι" (διαδρομή) που έκανε το πρώτο παιδί, ώστε να πλησιάσει την πηγή του ήχου που του άρεσε περισσότερο, να φτάσει δηλαδή στο σημείο όπου, είναι τοποθετημένο το παιδί που παρήγαγε αυτόν τον ήχο.

Σχηματίζονται 4 ομάδες, όσα και τα όργανα. Οι ομάδες κινούνται συντονισμένα, σύμφωνα με το ρυθμό του παιδιού που χειρίζεται το όργανο. Αφού παίζει λίγο, δίνει το όργανο σε άλλο παιδί της ομάδας, εκείνο σε άλλο κ.ο.κ. ώστε, εναλλακτικά, όλα τα παιδιά να παίξουν και να δώσουν ρυθμούς που πάνω τους θα συντονιστεί η κάθε ομάδα. Την κίνηση της η ομάδα μπορεί να τη συνοδεύει με κάποια λέξη ή φράση και στη συνέχεια να τη μετατρέπει σε τραγούδι.

Η κάθε ομάδα παρουσιάζει μία σκηνή με κάτι από αυτά ή με όλα αυτά μαζί.

Παραλλαγή 1η Όπως και προηγουμένως, με τη διαφορά ότι τώρα όλα τα παιδιά ακολουθούν τους ήχους κάποιου συγκεκριμένου οργάνου.

Παραλλαγή 2η "Ντύνουμε" με χρώματα τους ήχους, χρησιμοποιώντας χρωμα-

"ποτά υφάσματα. Κινούμαστε καλυμμένοι με αυτά. Έρποντας στη γη, σε ευθεία, σε κύκλο, μέχρι τα σώματά μας να σχηματίσουν μία "εικόνα".

5.18.6. Ηχητικά ερεθίσματα

Ακούγονται κελαϊδίσματα πουλιών. Ο χώρος παίρνει ανάλογα χρώματα από κάποιους προβολείς. Τα παιδιά πετάνε σαν πουλιά. Ακούγονται ήχοι:

Από κύματα θάλασσα: Τα παιδιά ξαπλώνουν στο έδαφος, παίζουν με τα κύματα, κολυμπάνε ή αφήνουν τα σώματά τους να τα παρασέρνει το κύμα.

Ανέμου: Ήχος πόρτας που τρίζει

Βροχής: Βρέχει μα εμείς είμαστε εδώ, κοντά ο ένας στον άλλο. Μπαίνουμε κάτω από ένα πανί και ακούμε τη βροχή.

Ήχος φλάουτου. Η βροχή σταμάτησε. Πετάμε το πανί από πάνω μας, χαιρετούμε τον ήλιο, τρέχουμε χαρούμενα ή πετάμε σαν πουλιά.

5.18.7. Περπατώ και τραγουδώ

Προχωράμε και τραγουδάμε. Τραγουδάμε και χειρονομούμε. Ενότητα κίνησης και ρυθμού. Ενότητα κίνησης και τραγουδιού-Χειρονομία και βήμα με κάποιο σκοπό ή τραγούδι που ακούμε.

5.18.8. Πέντε αγαπημένα μου τραγούδια

Κάθε παιδί δηλώνει κάποιο αγαπημένο του τραγούδι, τραγουδώντας ένα απόσπασμα. Παράλληλα το παρουσιάζει κινητικά. Από αυτά επιλέγονται πέντε τραγούδια. Η ομάδα συνθέτει ένα δρώμενο που το παρουσιάζει. Αυτό μπορεί να έχει το χαρακτήρα μιας μικρής μουσικής όπερας.

5.18.9. Στο Μουσείο

Τα παιδιά με τα σώματά τους παίρνουν τις στάσεις διάφορων αγαλμάτων, γλυπτών και συμπλεγμάτων. Τα αγάλματα είναι όχι μόνο από μάρμαρο, αλλά από μπρούτζο, χαλκό, μολύβι, ακόμα και από ντενεκέ.

Παρατηρούν επίσης παραστάσεις από αγγεία διάφορων εποχών και τις αναπαριστούν με διάφορους τρόπους.

Όταν οι φύλακες του Μουσείου φεύγουν και οι πόρτες κλείνουν για το κοινό, ακούγεται ένας παράξενος ήχος που κάνει τα αγάλματα να ζωντανεύουν. Γίνονται εκείνο που ήταν πριν τους μετατρέψουν σε αγάλματα και ζωγραφιές στα αγγεία. Αφηγούνται τότε μεταξύ τους διάφορα περιστατικά και αναμνήσεις από τη ζωή τους. Κινούνται στο χώρο, μιλάνε, χορεύουνε κτλ.

Ξαφνικά ο μαγικός αυτός ήχος σταματά. Ακούγεται το καμπανάκι που σημαίνει ότι το Μουσείο θα ανοίξει πάλι και οι φύλακες επιστρέφουν. Τότε τα παιδιά τρέχουν γρήγορα να ξαναπάρουν τις στάσεις και τις εκφράσεις που είχαν. Όταν οι φύλακες αντιληφθούν κάποια διαφορά, καλούν τους συντηρητές οι οποίοι έρχονται και αρχίζουν τις επιδιορθώσεις.

5.18.10. Μουσικός πίνακας

Η ομάδα κινείται και εκφράζεται πάνω σ' ένα δάπεδο που αποτελείται από μία επιφάνεια στρωμένη με χαρτί του μέτρου, παραβόπανο ή λευκή λινάτσα. Τα παιδιά έχουν βγάλει τα παπούτσια. Σε όλη την επιφάνεια του χώρου που κινούνται είναι ριγμένα, διάφορα υλικά, ικανά να αποτυπώσουν σχήματα επάνω στο χαρτί ή το παραβόπανο και τη λινάτσα (μαρκαδόροι, βαζάκια με δαχτυλομπογιές, χρωματιστές κιμωλίες, κηρομπογιές κτλ.).

Κάθε φορά που η μουσική σταματά, σπεύδουν να ζωγραφίσουν επάνω στο έδαφος, όποιο σχήμα θέλουν, γιατί, όταν η μουσική ξαναρχίσει πρέπει να κινηθούν πάλι ελεύθερα στο χώρο. Το παιχνίδι συνεχίζεται με αυτόν τον τρόπο, ώσπου τα παιδιά να καλύψουν με σχήματα την επιφάνεια. Κάθε παιδί προσπαθεί τώρα να ξεχωρίσει το δικό του σχήμα επάνω στον πίνακα που κατασκεύασε η ομάδα.

Με τα σχήματα και τους ήχους αναπαράγεται ένα θέμα, που οδηγεί σε σκηνικό δρώμενο.

Τον πίνακα ή τις επιμέρους ζωγραφιές τις εκθέτουν σε διάφορα σημεία του χώρου.

5-18.11. Οπτικά ερεθίσματα

Προβάλλουμε διάφορες διαφάνειες που παρουσιάζουν τοπία, θάλασσες, γειτονιές, αυλές με λουλούδια, δέντρα, λουλούδια, σύννεφα, ηλιοβασίλεμα, αστροφεγγιά. Ακούγεται μία σειρά από διάφορα μουσικά κομμάτια, μελωδίες κτλ. Όποιο παιδί επιθυμεί "μπαίνει μέσα στην εικόνα" και με τη κίνηση δείχνει ότι αισθάνεται τώρα, που έχει εισχωρήσει σ' ένα φανταστικό κόσμο. Με την παρουσία του η εικόνα ζωντανεύει.

Σε ένα σκοτεινό χώρο προβάλλονται φωτεινοί κύκλοι από προβολείς. Ακούγεται μουσική. Το παιδί με τη σκιά και την κίνηση του σώματος αλλά και με την χρησιμοποίηση ορισμένων αντικειμένων, π.χ. καπέλα, σακάκια κ.λ.π. συνθέτει έναν ζωντανό πίνακα.

1.18.12. Κυνηγητό με το φως

Ελαφριά συσκότιση ή σκοτάδι. Μ' ένα ή δύο φακούς σκορπάμε δέσμες φωτός στο χώρο. Τα παιδιά τις κυνηγάνε για να βάλουν τα πρόσωπα τους μέσα σ' αυτές.

Δύο παιδιά κρατούν τους φακούς και κυνηγούν τους υπόλοιπους. Όποιον αγγίζουν οι φωτεινές ακτίνες, μένει ακίνητος.

5.18.13. Παιχνίδι με το φως και τη σκιά

Επάνω σε διαφανές πανί ή σε τοίχο, ρίχνουμε μια δέσμη φωτός. Ένα ή δύο παιδιά μαζί πλησιάζουν και, όταν ανακαλύψουν τη σκιά του σώματος τους επάνω στη λευκή επιφάνεια, κάνουν διάφορες κινήσεις με κάποιο από τα μέλη τους ή με όλο το σώμα. Ακόμα μπορούν να χρησιμοποιήσουν και αντικείμενα. Παρακολουθούν τη σκιά της κίνησης τους καθώς αποτυπώνεται στο χώρο.

Οι κινήσεις των παιδιών συνοδεύονται από ανάλογη μουσική

5.19 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ

* **A' Φάση:** Τα παιδιά κινούνται και παράγουν ήχους με πόδια, χέρια και διάφορα αντικείμενα.

***B' Φύση:** Σε τρία σημεία του χώρου τοποθετούμε τρεις χρωματιστές κορδέλες και ορίζουμε έναν ήχο αντίστοιχο για κάθε χρώμα:

κόκκινη=ήχος κόκκινος, πράσινη=ήχος πράσινος, κίτρινη=ήχος κίτρινος. Κάθε παιδί βγάζοντας έναν ήχο κατευθύνεται στο σημείο που είναι τοποθετημένες οι κορδέλες. Σχηματίζονται έτσι τρεις ή περισσότερες ομάδες, ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών.

Στην περίπτωση που οι ομάδες είναι περισσότερες, προσθέτουμε και άλλες κορδέλες διαφορετικού χρώματος καθώς και ήχους.

Όσα παιδιά δε θέλουν να συνδεθούν με ένα χρώμα - ήχο, αποτελούν τη "ΣΙΩΠΗ" που κυριαρχεί όταν εμφανίζεται στο χώρο.

Η ομάδα που αντιπροσωπεύει κάποιον ήχο κινείται συντονισμένα, σύμφωνα με την κίνηση του παιδιού που κρατάει την κορδέλα. Αυτή αλλάζει χέρια. Όταν περάσει από όλα τα παιδιά της ομάδας, επιστρέφει στο σημείο που βρισκόταν.

73

Παιχνίδι ηχοχρωμάτων.

ΦΩΝΗ (Εμψ.): -Ο κίτρινος ήχος παράγει μία κίτρινη φωνή. Τα παιδιά που ανήκουν στον "κίτρινο" ήχο βγάζουν όλα μαζί έναν ήχο που νομίζουν ότι έχει κίτρινο χρώμα. Το ίδιο συμβαίνει και με τα άλλα χρώματα. Η "ΣΙΩΠΗ" δεν παράγει ήχους. Κάθε τόσο όμως κυκλοφορεί ανάμεσα στα παιδιά και παρακολουθεί.

Όταν εμφανίζεται, όλοι οι ήχοι σιωπούν.

ΦΩΝΗ (Εμψ.): -Ήρθε η μέρα που κάθε ήχος θα πρέπει να συνθέσει ένα τραγούδι, κόκκινο τραγούδι ο κόκκινος, πράσινο ο πράσινος, κίτρινο ο κίτρινος.

Τα παιδιά συνθέτουν ένα τραγούδι που βασίζεται σε ήχους και φράσεις που επιλέγουν από όσες φράσεις και ήχους προτείνουν τα μέλη της κάθε ομάδας ήχου-χρώματος. Εκτός από το τραγούδι αναπαράγουν μία κόκκινη, πράσινη, κίτρινη ιστορία.

- **Γ Φάση:** Τα παιδιά παίζουν το τραγούδι και την ιστορία τους. Η "ΣΙΩΠΗ" παίζει και αυτή τη δική της βουβή ιστορία.

- **Δ' Φάση:** Δίνουμε σε κάθε ομάδα: Ένα πακέτο αποκριάτικες κορδέλες, κάποια άλλα χρωματιστά αντικείμενα, υφάσματα, κτλ. Η ομάδα επιλέγει όσα έχουν το ίδιο χρώμα με εκείνη. Προτρέπουμε τα παιδιά να χρησιμοποιήσουν όπως θέλουν τα υλικά και οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο υπάρχει στο χώρο ή το έχουν επάνω τους, μπλούζα, φανέλα, παπούτσια κτλ.

Με τα υλικά αυτά "ζωγραφίζουν", κατασκευάζουν, διαμορφώνουν μία κόκκινη, πράσινη, κίτρινη εικόνα. Η ομάδα των παιδιών που παίζει τη "ΣΙΩΠΗ" φτιάχνει τη δική της εικόνα, όπως νομίζει.

Ανάλογα με τις εικόνες που δημιουργούνται, τα παιδιά αναπτύσσουν μία δράση, τοποθετούνται ανάλογα στο χώρο, κινούνται και εκφράζονται σύμφωνα με την εικόνα που κατασκεύασαν.

Έτσι τα παιδιά μπορούν να διαμορφώσουν, π.χ.

- Το δάσος που το καίει η φωτιά (κόκκινο χρώμα - ήχος)

- Το κόκκινο ποτάμι (κόκκινο χρώμα - ήχος)

- Τα κόκκινα άλογα (κόκκινο χρώμα - ήχος)

- Τα κόκκινα τριαντάφυλλα (κόκκινο χρώμα - ήχος)

Την πράσινη πολιτεία (πράσινο χρώμα - ήχος)

Πράσινα εργοστάσια Δάσος (πράσινο χρώμα - ήχος)

Πράσινα λιβάδια (πράσινο χρώμα - ήχος)

Κίτρινος ήλιος (πράσινο χρώμα - ήχος)

Κίτρινο σπίτι (κίτρινο χρώμα - ήχος)

Κίτρινα τρένα (κίτρινο χρώμα - ήχος)

Κίτρινα φρούτα (κίτρινο χρώμα - ήχος)

(κίτρινο χρώμα - ήχος)

Ακούγεται απαλή μουσική. Τα παιδιά κλείνουν τα μάτια τους και χαλαρώνουν για λίγο. Όταν τ' ανοίγουν, βλέπουν ένα γαλάζιο σύννεφο να έχει σκεπάσει τα πάντα. Ότι κατασκεύασαν έχει εξαφανιστεί. Καλύπτεται από ένα γαλάζιο πανί. Αν δεν υπάρχει ένα τόσο μεγάλο πανί, τα παιδιά παίρνουν αναλόγου χρώματος υ-

73

φάσματα και μαζεύουν μέσα εκεί όσα υλικά χρησιμοποίησαν. Τώρα ό,τι δημιούργησαν υπάρχει μόνο στη φαντασία τους.

Παραλλαγή: Τα παιδιά του κάθε χρώματος και ήχου επισκέπτονται το χώρο της άλλης ομάδας. Έπειτα επιστρέφουν στη "χώρα" τους, παρατηρούν την εικόνα που δημιούργησαν με τα διάφορα υλικά και αντικείμενα. Κλείνουν για λίγο τα μάτια και φαντάζονται το χώρο που διαμόρφωσαν. Ακούγεται απαλή μουσική. Με τα δάχτυλα τους αργά αργά, προσεκτικά, αλλάζουν τη θέση των αντικειμένων, μετασχηματίζουν το χώρο.

Σιγά σιγά, η εικόνα εξαφανίζεται, καθώς τα υλικά και τα αντικείμενα αρχίζουν να αποσύρονται από τα παιδιά και να τοποθετούνται επάνω σ' ένα πανί με ανάλογο χρώμα. Στον άδειο χώρο ξαπλώνουν τώρα το σώμα τους. Σκέφτονται όλα εκείνα που έγιναν. Η μουσική αλλάζει, γίνεται έντονα ρυθμική. Τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στο χώρο.

5.20. ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Στα πλαίσια ενός προγράμματος θεατρικής αγωγής με βάση το Θ.Π. ο δάσκαλος - εμπνευστής μπορεί να χρησιμοποιήσει πολλούς τρόπους.

* Παρακολούθηση στο σχολείο ή σε θεατρική αίθουσα, παραστάσεων θεάτρου για παιδιά, όπερας, χορού, χοροθεάτρου κ.ά. Πριν ή μετά την παρακολούθηση μπορεί να έχουμε:

* Συζήτηση - ανάλυση. Αν είναι δυνατόν, μαζί με τους συντελεστές σκηνοθέτη, ηθοποιούς, συγγραφείς κ.ά.

* Αναπαραγωγή Θ.Π. με αφορμή κάποιο ερέθισμα που τους έδωσε η παράσταση που παρακολούθησαν.

* Παρατηρήσεις στο παίξιμο ηθοποιών π.χ. - Πώς έπαιζαν το ρόλο σε σχέση με το "πρόσωπο". - Η σκηνική τους συμπεριφορά ήταν σύμφωνη με το "ήθος", τις συνήθειες και τα αισθήματα του προσώπου που έπαιζαν; - Η ατμόσφαιρα του έργου (σκηνικά, κοστούμια, φωτισμοί, μουσική, ήχοι) ήταν εκείνη που έπρεπε; - Η ομάδα, θίασος, έδειχνε να νιώθει αυτό που έπαιζε στη συγκεκριμένη ατμόσφαιρα που επέβαλλε το έργο;

Έτσι όπωςμίλαγαν (φωνή-ένταση-τόνος) τι εντύπωση έκαναν;

Τα μέλη της ομάδας, θιάσου είχαν επικοινωνία μεταξύ τους; "Άκουγαν", πρόσεχαν ο ένας τον άλλον;

Ποιες ήταν οι ιδέες, τα αισθήματα και οι συγκρούσεις στο έργο;

Τι λύση θα έδιναν τα παιδιά; Αυτή που παρακολούθησαν στην παράσταση ή κάποια άλλη;

74

* Πώς είδαν να λειτουργούν οι κανόνες του Θ.Π. στη διάρκεια μιας οργανωμένης παράστασης;

* Παίξιμο ηθοποιών με τα παιδιά. Συνδημιουργία όπου είναι δυνατό, με σκοπό όχι βέβαια κάποια παράσταση.

* Συνεργασία του σχολείου με εμπνευστές Θ.Π. Επικοινωνία με θεατρικούς συγγραφείς, σκηνοθέτες, σκηνογράφους, ηθοποιούς, τεχνικούς του θεάτρου και

οργάνωση διαφόρων εκδηλώσεων (ομιλιών, συζητήσεων, θεατρικών / παιχνιδιών, οργάνωση περιβάλλοντος δράσης, εκθέσεων κ.λ.π.).

* Δημιουργία "θεατρικών ομίλων" με παιδιά των μεγαλύτερων τάξεων.

* Ξεναγήσεις σε Αρχαία θέατρα, θεατρικές αίθουσες, θεατρικά μουσεία και χώρους όπου τελούνται θεατρικά, εικαστικά, μουσικά γεγονότα.

* Συνεννόηση με διαφόρους θιάσους, ώστε τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν μια πρόβα ή κάποια άλλη φάση της διαδικασίας ανεβάσματος ενός θεατρικού έργου, που αργότερα θα παρακολουθήσουν σε κανονική παράσταση.

* Ενημέρωση πάνω σε διάφορα σημαντικά θεατρικά γεγονότα (έργα, παραστάσεις, δημιουργούς, εκδόσεις κ.ά.)

* Κατασκευή και φιλοτέχνηση λευκωμάτων με περιεχόμενο προγράμματα, εισιτήρια, φωτογραφίες και άλλο έντυπο υλικό από διάφορες παραστάσεις που παρακολούθησαν τα παιδιά μόνα τους ή ομαδικά.

* Δημιουργία θεατρικής βιβλιοθήκης (κατά τάξη ή σχολείο) στην οποία εκτός από βιβλία θα περιέχονται και χειρόγραφα παιδιών από όσα θεατρικά "σκετς" μονόπρακτα, θεατρογραφήματα, απόπειρες διαλόγων έχουν κάνει.

5.21. ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

ι) Όλες οι τεχνικές, που αναπτύχθηκαν στο μέρος αυτό του βιβλίου, και όσες ακολουθούν στο Β' μέρος μπορούν να γίνουν αφορμή για την παραγωγή νέων ασκήσεων, ερεθισμάτων παιχνιδιών και δράσεων, αρκεί να αναπτυχθεί η δημιουργική φαντασία των παιδιών και φυσικά του δασκάλου - εμπνευστή. "

ii) Εκείνο που πρέπει να αποφεύγεται είναι η στείρα επανάληψη και η στερεοτύπη εφαρμογή, των τεχνικών. Οι ίδιες ασκήσεις από ομάδα σε ομάδα, ενδεχομένως, θα έχουν διαφορετικό αποτέλεσμα, γιατί αυτό είναι σχετικό με τον τρόπο εφαρμογής τους τη δυναμική της κάθε ομάδας και το συγκεκριμένο χώρο και χρόνο.

iii) Καμία από τις ασκήσεις αυτές και τις τεχνικές δεν είναι ικανή να συνθέσει ένα πλήρες Θ.Π. αν εφαρμοστεί μεμονωμένα. Το Θ.Π. δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει αν οι τεχνικές αυτές δεν τύχουν ανάλογης ανάπτυξης και επεξεργασίας ώστε να αφήνουν στα παιδιά περιθώρια για ελεύθερη έκφραση, ουσιαστική συμμετοχή και δράση.

75

iv) Συνοψίζοντας: Η διαδικασία ανάπτυξης και επεξεργασίας ενός Θ.Π., θα εννοείται ολοκληρωμένη όταν έχει οδηγήσει τα παιδιά να περάσουν από την φάση της απελευθέρωσης, ευαισθητοποίησης, συγκρότησης και επικοινωνίας της ομάδας, στη φάση της αναπαραγωγής και του παιχνιδιού των ρόλων, για να καταλήξει στη φάση της σκηνικής δράσης, της παρουσίασης δηλαδή από τα παιδιά κάποιων εμπειριών που έζησαν και θέλησαν να τις εκφράσουν με το δικό τους τρόπο.

v) Το περιεχόμενο του Θ.Π. είναι ελκυστικό για το παιδί και θέλει να το ζήσει, να το βιώσει. Εξαρτάται από τη δική μας στάση και διάθεση, πόσο θα εκπληρωθεί αυτή η διάθεση και ανάγκη των παιδιών.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Γράφει η Άλκηστις

6. ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΜΥΘΟ Η ΙΣΤΟΡΙΑ

Από την-ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση, η οποία έχει αναπτυχθεί σε άλλα κεφάλαια με πολλές ασκήσεις και παιχνίδια, το παιδί ωθείται σε μια δράση ποικίλη και πιο δομημένη. Βιώνει με συνειδητά επιλεγμένους ρόλους μια ιστορία, ένα παραμύθι ή μύθο με αρχή, μέση και τέλος, που διέπεται γενικότερα από εκφρασμένο λόγο.

Έτσι από τις ασκήσεις, τους αυτοσχεδιασμούς και τα ποικίλα δρώμενα το παιδί περνάει σε πιο σύνθετη διαδικασία της δραματοποίησης. Τώρα απαιτείται μια ιστορία, ένα παραμύθι, ένας μύθος.'

Το θέμα μπορεί να δοθεί προφορικά ή να αντληθεί από γραπτό κείμενο. Μπορεί όμως να το δημιουργήσουν και τα ίδια τα παιδιά. Αυτή η περίπτωση μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, επειδή η όλη διαδικασία αποδεικνύεται περισσότερο δημιουργική.

Τα παιδιά, συνθέτοντας τις δικές τους ιστορίες, μπορούν να συσχετίσουν τον εξωτερικό κόσμο με τα προσωπικά τους προβλήματα, τις αγωνίες ή επιθυμίες, τα άγχη ή τα όνειρα. Ακόμα μπορούν να επεξεργαστούν τις πληροφορίες που λαμβάνουν, να οικοδομήσουν τις γνώσεις τους και να αναπτύξουν τα ενδιαφέροντα τους για τον κόσμο γύρω τους.

Επίσης, δραματοποιώντας μια ιστορία, έχουν την ευκαιρία να εκφραστούν με το σώμα τους, να αναπτύξουν τη φαντασία τους και να υποδυθούν άλλους ρόλους. Μπορούν να εκφράσουν ελεύθερα τις ιδέες τους, να τις συσχετίσουν με τις ιδέες των άλλων, να κατανοήσουν τους άλλους και να συνεργαστούν. Ακόμα έχουν την ευκαιρία να χειριστούν προβλήματα, να προτείνουν λύσεις να εκτονώσουν τη συναισθηματική τους φόρτιση, να αναπτύξουν τις γλωσσικές τους δεξιότητες, να έρθουν σε επαφή με τις τέχνες και να ψυχαγωγηθούν.

Τα ερεθίσματα που οδηγούν στη δημιουργία ενός παραμυθιού, ιστορίας ή μύθου μπορεί να προέρχονται από τα ίδια τα παιδιά ή να παρέχονται από το δάσκαλο. Μπορεί να προέρχονται από τον κόσμο της φαντασίας των παιδιών και τις εμπειρίες τους, από το άμεσο και το ευρύτερο περιβάλλον καθώς και από πληροφορίες ή γνώσεις που τις λαμβάνουν από τον κύκλο των μαθημάτων τους.

Ο δάσκαλος, με την παιδαγωγική του ευαισθησία, οφείλει άλλοτε να εκμαιεύει τα ερεθίσματα από τα παιδιά και άλλοτε να τα παρέχει ο ίδιος, σύμφωνα με τους στόχους του μαθήματος, τις ανάγκες και τη σύνθεση της ομάδας.

1. Από τώρα και στο εξής, χάριν συντομίας, δεν θα χρησιμοποιούνται οι τρεις όροι "Ιστορία", "παραμύθι", "μύθος", οι οποίοι έχουν διαφορετική σημασία, αλλά μόνο ο όρος "ιστορία". Η προσαρμογή θα γίνεται από τον εκπαιδευτικό ανάλογα με την περίπτωση.

Ο δάσκαλος αξιοποιεί, τα ερεθίσματα που προσφέρονται ή, πολλές φορές, προσφέρει ο ίδιος και ωθεί στη δημιουργία. Ένας θόρυβος, μια λέξη, μια φράση, μια εικόνα, ένα αντικείμενο, μια κίνηση, ένας χορός, ένα παιχνίδι μπορεί να οδηγήσουν στη δημιουργία μιας ιστορίας.

Εξάλλου με την ερώτηση, την υπογράμμιση, την κριτική ή την υπόδυση ενός ρόλου από τον ίδιο, ωθεί στη δόμηση μιας ιστορίας και μετά στη θεατρική δράση.

6.1. ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

6.1.1. Ερωτήσεις

Τα παιδιά υποβάλλουν διάφορες ερωτήσεις. Π.χ. Τι είναι υπερωκεάνιο;

Η ερώτηση αυτή μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά, μέσω των πληροφοριών που θα πάρουν, να δημιουργήσουν μια ιστορία. Π.χ. "Ένα ταξίδι στο Βόρειο Πόλο", "Πιγκουίνοι ταξιδεύουν στην Αφρική", "Οι θεοί του Ολύμπου κάνουν μια κρουαζιέρα στην Τροία".

6.1.2. Επιθυμίες

Τα παιδιά εκφράζουν μία επιθυμία τους. Π.χ. θέλω να γίνω πυρηνικός επιστήμονας.

Ο δάσκαλος αξιοποιεί τις δηλώσεις των παιδιών και τα κατευθύνει στη δημιουργία μιας ιστορίας με ερωτήσεις. Π.χ. Πού θα εργαζόσουν; Τι θα κατασκεύαζες στο πυρηνικό κέντρο; Σε τι θα αποσκοπούσες; Τι διαφέρει ένα πυρηνικό κέντρο από ένα διαστημικό; Τι όνομα θα του έδινες; Σε ποια χώρα βρίσκεται; Ποιος είναι ο μηχανικός εξοπλισμός του; Με ποιες υπηρεσίες του κράτους διασυνδέεται; ... Μια μέρα όμως συμβαίνει κάτι. Τι είναι αυτό;

80

Ο δάσκαλος μπορεί να εκμαιεύσει τις επιθυμίες των παιδιών με διάφορους τρόπους:

Κουκλοθέατρο. Μία ή περισσότερες κούκλες κουκλοθέατρου ή φιγούρες θεάτρου σκιών παίζουν και κάνουν ερωτήσεις στα παιδιά.

Ζωγραφική. Ο δάσκαλος ζητάει από τα παιδιά να ζωγραφίσουν το καθένα χωριστά ή ομαδικά μία συγκεκριμένη επιθυμία τους: "θα ήθελα να έχω ένα ζαχαροπλαστείο". Αφού ζωγραφίσουν την επιθυμία τους, μετά μπορούν να παραμορφώσουν, τη ζωγραφιά, να της δώσουν ένα χρώμα, να τη μετατρέψουν σε λουλούδι, πέτρα, ζώο, όνειρο.

Μιμική. Κάθε παιδί εκφράζει μία επιθυμία του με μιμική, π.χ. σε σχέση με το μελλοντικό του επάγγελμα.

Συνεντεύξεις. Τα παιδιά γίνονται δημοσιογράφοι και παίρνουν συνεντεύξεις μεταξύ τους με θέμα, π.χ., "Επιθυμία και επάγγελμα", που το παρουσιάζουν κατόπιν σε ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές.

81

Ο δάσκαλος υποδυόμενος κάποιο ρόλο. Ο δάσκαλος, προκειμένου να εκμαιεύσει τις επιθυμίες των παιδιών και να διαγνώσει τις ικανότητες τους, παίρνει το ρόλο, π.χ., του ψυχολόγου που κάνει τεστ επαγγελματικού προσανατολισμού στα παιδιά. Ο δάσκαλος παίρνει το ρόλο, π.χ., του μάγου-βαφέα, που αναμοχλεύει χιλιάδες επιθυμίες και χρώματα και βοηθάει τους άλλους να βρουν τα δικά τους.

Κατευθυνόμενοι αυτοσχεδιασμοί. Όπως "εκλογές επαγγελμάτων". Κάθε επάγγελμα (μία ομάδα) βγάζει έναν προεκλογικό λόγο για τα προσόντα της έναντι των άλλων και τι πρόκειται να προσφέρει στην κοινωνία. Γίνεται ψηφοφορία και εκλέγεται το επάγγελμα, π.χ., του νοσοκόμου. Ακολουθεί παρέλαση επαγγελμάτων.

Μετά την πρώτη επεξεργασία που γίνεται με τους παραπάνω ή με άλλους τρόπους, η ομάδα, σύμφωνα με το γενικότερο ενδιαφέρον της, συγκεντρώνεται σε ένα από τα θέματα-επιθυμίες, π.χ. πυρηνικό κέντρο.

Τώρα ο δάσκαλος:

* Μπορεί να γράψει μια λέξη στον πίνακα, π.χ. "έκρηξη" ή "εγκαίνια".

* Μπορεί να διηγηθεί στην τάξη: "Συνέβη σήμερα...".

* Μπορεί να κόψει μια λέξη ή έναν τίτλο από μια εφημερίδα, π.χ. "νοσοκομείο". Τα παιδιά καλούνται να συνθέσουν μ' αυτά τα ερεθίσματα μια ιστορία που θα την παίζουν.

6.1.3. Όνειρα

α) Κάθε παιδί διηγείται ένα όνειρο. Απ' όλα τα όνειρα, η ομάδα επιλέγει το πιο ενδιαφέρον.

β) Μια ωραία μέρα σαν όνειρο, τα όνειρα συναντήθηκαν στην πλατεία Ονείρου... Ένα παιδί αρχίζει να διηγείται το όνειρο του. Ένα άλλο το διακόπτει, για να διακοπεί κι εκείνο από ένα τρίτο κ.ο.κ.

γ) Τα παιδιά, χωρισμένα σε μικρές ομάδες (των έξι ατόμων περίπου) διηγούνται τα όνειρα τους και συνθέτουν ένα νέο όνειρο που τα συμπεριλαμβάνει όλα ή ορισμένα στοιχεία από αυτά.

82

δ) Τα παιδιά, χωρισμένα σε μικρές ομάδες (των έξι ατόμων περίπου), ζωγραφίζουν τα όνειρα τους το καθένα χωριστά. Έπειτα παρουσιάζουν τις ζωγραφιές τους και μιλάνε στους άλλους γι' αυτές. Τις ταξινομούν με όποια σειρά τους διευκολύνει και συνθέτουν ένα νέο όνειρο που τα συμπεριλαμβάνει όλα ή ορισμένα στοιχεία απ' αυτά.

Αν οι συνθήκες το επιτρέπουν, τα παιδιά μπορούν να παρουσιάσουν τα όνειρα τους σε θέατρο σκιών, όχι με φιγούρες αλλά με τα ίδια τους τα σώματα πίσω από ένα φωτισμένο σεντόνι ή άσπρη οθόνη. Συγχρόνως μπορεί να γίνεται προβολή διαφανειών, να έχουν αναμμένα κεριά, φακούς, να ακούγονται ήχοι, ψίθυροι, κραυγές, ψαλμωδίες, μουσική σε διαφορετική ταχύτητα κ.ά.

Τα όνειρα μπορεί να αποδοθούν με μιμική, χωρίς λόγια ή με έμμετρο λόγο.

6.1.4. Συναισθήματα

Τα παιδιά συχνά εκφράζουν ποικίλα συναισθήματα, π.χ. χαρά, λύπη, αγωνία. Ο δάσκαλος τα ωθεί να τα εκφράσουν με το σώμα τους, πρώτα καθένα χωριστά, μετά σε ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες. Εκείνα μπορούν να δημιουργήσουν μια ιστορία και να την παρουσιάσουν όλα μαζί. Στην ιστορία συνδέουν όμοια ή και ανόμοια συναισθήματα, τα επεξεργάζονται, αλλάζουν τα αρνητικά σε θετικά και εκτονώνονται.

Δραστηριότητες που μπορεί να ακολουθήσουν:

α) Τα παιδιά αποδίδουν με ζωγραφική τα συναισθήματα τους και μετά δημιουργούν ιστορίες.

β) Τα παιδιά "ντύνουν" τα συναισθήματα τους με χρώματα. Δημιουργούν, δηλαδή, ιστορίες συναισθημάτων-χρωμάτων. Π.χ. σε μια κόκκινη ατρόμητη φρεγάτα κόκκινες παθιασμένες ντομάτες εστασίασαν...

Χρησιμοποιούν γι' αυτό υφάσματα, μπογιές, εφημερίδες, χρωματιστά χαρτιά.

83

γ) Τα παιδιά επιλέγουν φωτογραφίες ή αντικείμενα που ανταποκρίνονται στο συναίσθημα τους και δημιουργούν μ' αυτές μια ιστορία.

Π.χ. Ο ήλιος (φωτογραφία) γεμάτος απληστία άρπαξε το τεράστιο χρυσό του πιρούνι και έκανε κύκλους μες στη μακαρονάδα του (απληστία, δίψα για ζωή».

δ) Τα παιδιά γράφουν πότε, πού και πώς ένωσαν ένα συναίσθημα. Κάθε παιδί ρίχνει το χαρτί του σ' ένα κουτί. Από κει διαλέγουν ένα συναίσθημα κάθε φορά, όταν χρειαστεί. (Φόβος: Κάιρο-σεισμός-καταστροφή), (Φόβος; φέτος, σχολείο, εξετάσεις), (Αγωνία: χτες, σπίτι, διαζύγιο).

Τα συναισθήματα αυτά τα αποδίδουν σε θεματικά στιγμιότυπα (tableaux vivants). Προσπαθούν να αποδώσουν ακίνητα όλη την ένταση του συναισθήματος και να συλλάβουν μία ξεχωριστή στιγμή στη δράση της ιστορίας, σαν μια φωτογραφία που απαθανάτισε αυτή τη συγκεκριμένη στιγμή.

ε) Τα παιδιά βρίσκουν παροιμίες που έχουν κάποια σχέση με το συναίσθημα τους:

"Κράτα με να σε κρατώ ν' ανεβούμε στο βουνό", "Οι Χιώτες πάνε δυο δυο"- συναίσθημα ασφάλειας, αλληλεγγύης.

στ) Τα παιδιά βρίσκουν ένα δημοτικό ή λαϊκό ή ελαφρολαϊκό τραγούδι, που ο τίτλος του ή οι στίχοι του έχουν σχέση με το συναίσθημα τους:

"Μισεύω και τα μάτια μου δακρύζουν λυπημένα..."

"Σ' αγάπησα με πόνο και στ' αληθινά..."

Αυτούς τους στίχους του τραγουδιού τους αποδίδουν με μια ιστορία που τη δημιουργούν τα ίδια τα παιδιά.

ζ) Τα παιδιά φτιάχνουν έναν κατάλογο με καταστάσεις αντίθετων συναισθημάτων (σε ζευγάρια):

π.χ.	αγάπη # έχθρα	ειρήνη # πόλεμος
	δύναμη* αδυναμία	ασφάλεια # ανασφάλεια
	υπεροχή # μειονεξία	ηρεμία # ένταση

Με τα αντίθετα μπορεί να εργαστεί η ομάδα και να παρουσιάσει πρώτα τη μία έννοια και μετά την άλλη. Η παρουσίαση θα γίνει με τον τρόπο και με το θέμα που θα προτείνει η ομάδα. (Π.χ. την αγάπη θα την παρουσιάσουμε με μια μάννα λιονταρίνα που φροντίζει το μικρό της. Συμβαίνει κάτι και θυσιάζεται γι' αυτό. Την έχθρα θα την παρουσιάσουμε με την πάλη της μαύρης και της άσπρης μπογιάς, θα βάψουμε τα πρόσωπα μας και θα χρησιμοποιήσουμε τεράστιες κούκλες μαύρες και άσπρες.)

Μπορεί όμως να εργαστούν και δύο ομάδες, η μία να παρουσιάζει τη θέση (αγάπη) και η άλλη την αντίθεση (έχθρα).

6.1.5. Εμπειρίες

Τα παιδιά συχνά αναφέρονται σε εμπειρίες τους. Ο δάσκαλος τις αξιοποιεί και αν είναι αναγκαίο, τις προκαλεί.

84

Ο δάσκαλος δίνει σημασία σε καθετί που προέρχεται από τα παιδιά, ένα μορφασμό, μια κίνηση, μια αντίδραση, μια κραυγή, μια λέξη, μια πρόταση, μια ζωγραφιά, μια διήγηση. Όλα μπορεί να τα αξιοποιήσει, ώστε τα παιδιά να εκφράσουν τον εσωτερικό τους κόσμο και τις εμπειρίες τους.

Οι εμπειρίες μπορεί να προέρχονται από συγκεκριμένο χώρο, χρόνο, σχέση, στάση κ.ά. Η διήγηση ή ο αυτοσχεδιασμός μπορεί να αρχίσει ως εξής:

(χώρος) Μου συνέβη στο σχολείο.

Μου συνέβη στο δρόμο. (χρόνος) Μου συνέβη ένα καλοκαίρι.

Μου συνέβη στα γενέθλια μου. (σχέση) Συνέβη μεταξύ του πατέρα μου κι εμένα.

Συνέβη μεταξύ του πατέρα μου και της μητέρας μου. (στάση) Κάτι που δεν θα το ξεχάσω ποτέ. Αυτό που συνέβη ήταν υπέροχο. Αυτό που συνέβη θέλω να ξανασυμβεί. Αυτό που συνέβη με τρόμαξε και το θυμάμαι ακόμα.

Ο δάσκαλος μπορεί να προτρέψει τα παιδιά να αποδώσουν ζωγραφικά τις εμπειρίες τους ή να τις αποδώσουν με ένα χρώμα, ένα γλυπτό, μια γελοιογραφία ή κείμενα εικονογραφημένα. Επίσης, αν το επιθυμούν τα παιδιά, μπορούν να μαγνητοφωνήσουν τη διήγηση των εμπειριών τους και να κρατήσουν την κασέτα για μελλοντική χρήση.

Στην "κασέλα των εμπειριών" (ένα κουτί που το φιλοτέχνησαν τα παιδιά) κρύβουν αντικείμενα που σχετίζονται με εμπειρίες, παιχνίδια, προσωπικά είδη, κασέτες καθώς και γράμματα, αφηγήσεις, τίτλους κ.ά. Τα παιδιά ανοίγουν την κασέλα και "φέρνουν στο φως" ένα αντικείμενο ή χαρτί και μαζί μ' αυτό και μια εμπειρία.

Τα παιδιά μπορούν να διηγηθούν την εμπειρία τους αυτοσχεδιάζοντας πρώτα με ένα μουσικό όργανο.

Μπορούν να την αναπαραστήσουν με θεματικά στιγμιότυπα και με μιμική, χωρίς λόγο.

Μια εμπειρία όμως μπορεί να είναι τραυματική για ένα παιδί αν αναφέρεται σε προσωπικά βιώματα. Η παρουσίαση της, λοιπόν, πρέπει να εγκρίνεται απ' όλους και ιδιαίτερα από το ίδιο το παιδί που την έχει εκφράσει. Τα παιδιά ανασκευάζουν την ιστορία, αλλάζουν το τέλος της, την παίζουν ανάποδα (από το τέλος προς την αρχή), τη μεταφέρουν σ' άλλο χώρο, χρόνο, πρόσωπα κτλ.

Στη διαδικασία αυτή μπορεί τα παιδιά να ενώσουν δυο-τρεις εμπειρίες με οι ποια σειρά θέλουν και να δημιουργήσουν κάτι νέο. Με τον ίδιο τρόπο μπορούν να επεξεργαστούν τα ενδιαφέροντα τους, τις δυσκολίες τους, τα προβλήματα τους.

85

6.2. ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΤΑ ΠΑΡΕΧΕΙ Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Εκτός από τα ερεθίσματα που προέρχονται από τα παιδιά και τα αξιοποιεί ο δάσκαλος, ο ίδιος παρέχει πολλά άλλα που ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα των παιδιών, τις ανάγκες της ομάδας και την ύλη των μαθημάτων.

Τα ερεθίσματα μπορεί να είναι ακουστικά, οπτικά ή συνδυασμός τους (οπτικοακουστικά).

Μεγάλη σημασία όμως έχει ο τρόπος που παρουσιάζεται ένα ερέθισμα. Ο τρόπος και μόνο μπορεί να αποτελέσει γεγονός. Μπορεί να προκαλέσει έκπληξη; απορία και ενθουσιασμό στα παιδιά και, να κινήσει το ενδιαφέρον τους.

Παραδείγματα ερεθισμάτων:

- Μια φωτογραφία κλειδωμένη μέσα σ' ένα παράξενο μουσικό κουτί. Τα παιδιά πρέπει να βρουν μόνο με τρεις δοκιμές ανάμεσα σε άλλα κλειδιά το σωστό κλειδί που ξεκλειδώνει το κουτί και οδηγεί στη φωτογραφία.

- Μια λέξη γραμμένη πάνω σ' ένα μικρό κουτί, σε ένα φάκελο που τον κρατάει ένα παιδί του σχολείου ή ένας άλλος δάσκαλος ή βρίσκεται κρυμμένο στην αυλή του σχολείου.

- Ένα καπέλο που κρέμεται σ' ένα παράθυρο της τάξης ή εμφανίζεται από το κουκλοθέατρο ή το φέρνει στην τάξη ο δάσκαλος μεταμφιεσμένος σε εξωγήινο.

- Ένα ρολόι που ακούγεται μέσα στην τάξη και τα παιδιά το ανακαλύπτουν.

Όσο πιο περίεργος και πρωτότυπος είναι ο τρόπος που θα παρουσιάσει τα ερεθίσματα ο δάσκαλος τόσο πιο ευρηματικές θα είναι οι ιστορίες και η δραματοποίηση που θα ακολουθήσει.

Ο δάσκαλος είναι καλό να διαθέτει συλλογή από οπτικοακουστικά ερεθίσματα, φωτογραφίες σε άλμπουμ, φακέλους με εικόνες από περιοδικά, κάρτες, αφίσες, διαφάνειες που να απεικονίζουν διάφορες εποχές, χώρες, χώρους, κασέτες και δίσκους με ήχους, τραγούδια, μουσική και μαγνητοφωνημένα στιγμιότυπα. Αυτό και άλλο παρόμοιο εικονογραφικό υλικό προσφέρονται.

Ο δάσκαλος, λοιπόν, παρουσιάζει ένα ερέθισμα με πρωτότυπο τρόπο. Με το ερέθισμα αυτό ή με συνδυασμό ερεθισμάτων τα παιδιά δημιουργούν μια ιστορία.

Ας υποθέσουμε ότι ο δάσκαλος δίνει ως ερέθισμα μια φωτογραφία, π.χ., από τη βουλή. Κάθε παιδί μπορεί να ταυτιστεί με ένα από τα πρόσωπα της φωτογραφίας και όλα μαζί να δημιουργήσουν μια ιστορία με τα συγκεκριμένα πρόσωπα. Μπορεί να πάρουν όμως μόνο την ιδέα και να δημιουργήσουν μια ιστορία για τη βουλή της Αθήνας του 5ου αιώνα π.Χ., σ' έναν άλλο πλανήτη με εξωγήινους, στην κοινωνία των μυρμηγκιών ή τη βουλή των ηχοχρωμάτων ή των δεινοσαύρων κτλ.

Ας υποθέσουμε ότι το ερέθισμα είναι φωτογραφίες προσώπων. Κάθε παιδί μπορεί να πάρει από μία και να παρουσιάσει τον άνθρωπο της φωτογραφίας. Έπειτα, τα παιδιά, μεταξύ τους σε ομάδες, μπορούν να δημιουργήσουν διάφο-

ρες ιστορίες ή όλα μαζί μία ιστορία. Π.χ. οι άνθρωποι αυτοί συναντιούνται σ' ένα καράβι στη διάρκεια μιας κρουαζιέρας, είναι ναυαγοί, σύνεδροι, ένοικοι μιας πολυκατοικίας ή ενός ξενοδοχείου, κάτοικοι μιας πόλης, μέλη μιας εταιρείας ή μιας οργάνωσης.

6.2.1. Οπτικά ερεθίσματα

6.2.1.1. Εικονογραφικό υλικό. Εικόνες από εφημερίδες και περιοδικά που παριστάνουν: πρόσωπα (καλλιτέχνες, επιστήμονες, πολιτικούς, λαϊκούς κ.ά.), γεγονότα (εκλογές, πορείες, επεισόδια σε διάφορους χώρους κ.ά.), σκηνές από την καθημερινή ζωή και το περιβάλλον (νοσοκομεία, κυκλοφορία στους δρόμους, λαϊκές αγορές, ατυχήματα, χρηματιστήριο, εκθέσεις, επαγγέλματα κ.ά.), φυσικό περιβάλλον (ηφαίστεια,

δάση, θάλασσες, χώρες κ.ά.), εικόνες σχετικά με ιστορίες προσώπων και σχέσεων, θέματα περιβαλλοντικά, λαογραφικά και κοινωνικά.

Φωτογραφίες ασπρόμαυρες και έγχρωμες: με πρόσωπα (ατομικές και ομαδικές), με σχέσεις ανθρώπων (οικογενειακές, επαγγελματικές, κοινωνικές κ.ά.), από το περιβάλλον (καλλιτεχνικές, επιστημονικές κ.ά.). Όλα αυτά τα ερεθίσματα προσφέρονται για δημιουργία ιστοριών κοινωνικού προβληματισμού.

87

Καρτ ποστάλ, από διάφορα μέρη του κόσμου με σημαντικά γεγονότα και τελετές (γενέθλια, βαφτίσια, γάμους), έργα τέχνης, συνθέσεις κ.ά. προσφέρονται για θέματα γεωγραφίας και κοινωνικής αγωγής.

Αφίσες με διάφορα θέματα και έργα τέχνης άπα πινακοθήκες, μουσεία, αίθουσες τέχνης, ιδρύματα, πολιτιστικά κέντρα κ.ά. προσφέρονται για ιστορίες με θέμα τον άνθρωπο και την κοινωνία.

Διαφημιστικό μηνύματα από μικρά φυλλάδια μέχρι μεγάλα πονώ. Από αυτά μπορεί να προκύψουν πολλά θέματα που έχουν σχέση με την παραγωγή. Η ιστορία μπορεί να αναφέρεται στην παραγωγή του διαφημιζόμενου προϊόντος. Π.χ. τσιγάρο: μια οικογένεια στην Ξάνθη που ασχολείται με καπνά (διαδικασία παραγωγής). Μπορεί όμως τα παιδιά να παρουσιάσουν την "αντιδιαφήμιση". Με το δρώμενο αυτό δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να ασκήσουν κριτική στο προϊόν, στη διαδικασία παραγωγής, στην προπαγάνδα, στις τεχνολογικές εξελίξεις. Π.χ. τσιγάρο: οι βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος στην υγεία, υπολογιστές:

η τυποποίηση της σκέψης, η αποξένωση των ανθρώπων μεταξύ τους, η ανεργία κ.ά.

Γραφικές παραστάσεις από τη στατιστική, τα αρχιτεκτονικά σχέδια, πολεοδομικά, μηχανολογικά, ιατρικά, τις χημικές ενώσεις, τα σκίτσα με πρόσωπα ή γελοιογραφίες κ.ά. Επίσης σημάδια σε μια επιφάνεια, ποικίλες γραμμές, σύμβολα, σχήματα, σημεία κ.ά. Μπορεί να παρουσιάζονται έτοιμα στα παιδιά ή να σχεδιάζονται εκείνη την ώρα με μεγάλα πινέλα ή κιμωλία στο πάτωμα, στο έδαφος, στον πίνακα, σε ρολό χαρτί.

88

Έργα ζωγράφων. Λιθογραφίες, χαρακτηριστικά, υδατογραφίες, ελαιογραφίες, απ' όλες τις τάσεις της σύγχρονης τέχνης. Τα αφαιρετικά έργα προσφέρονται περισσότερο.

Εκδόσεις. Βιβλία, φυλλάδια, ημερολόγια, εικονογραφημένα έντυπα, προσφέρονται για εποχιακά καθώς και θέματα γενικού και ειδικού ενδιαφέροντος.

6.2.1.2. Διάφορα αντικείμενα. Κάθε αντικείμενο μόνο του ή σε συνδυασμό με κάποιο άλλο αποτελεί ερέθισμα. Μερικά όμως προσφέρονται περισσότερο.

α) Εφημερίδες. Τα παιδιά δημιουργούν διάφορα αντικείμενα με αυτές, π.χ. δίσκο, καπέλο, ξίφος. Κάθε ανάγλυφο σκηνικό, όπως σκηνή, μανιτάρι, κούκλες ή επίπεδο σκηνικό. Ζωγραφίζουν ένα λιμάνι, ένα χωριό, ένα αεροδρόμιο ή φτιάχνουν ένα κοστούμι (π.χ. Κινέζου, γιατρού).

β) Υφάσματα. Φόδρες, τούλια, σεντόνια, τραπεζομάντιλα, πετσέτες, χαλιά χρησιμοποιούνται ως σκηνικά, κοστούμια, πρόσωπα, π.χ. ατμόσφαιρα Ανατολής (παζάρι), θάλασσα, τρένο, αθίγγανοι κ.ά.

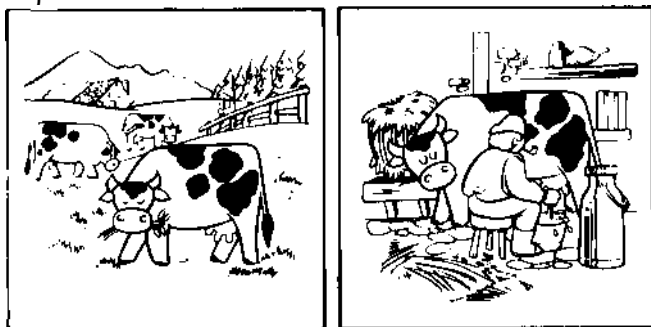
γ) Παλιές βαλίτσες, τσάντες, ομπρέλες, κορνίζες, βεντάλιες, σωσίβια, ρουχα παλιά και διάφορα εξαρτήματα ένδυσης, π.χ. κοστούμια, σακάκια, τουαλέτες γυαλιά, μπότες, παπούτσια, γάντια, γραβάτες.

δ) Καπέλα διαφόρων επαγγελμάτων (μάγειρα, ναύτη), διαφόρων χωρών (Κίνας, Ινδονησίας, Βραζιλίας), διαφόρων εποχών (ημίμηλο, τραγιάσκα).

ε) Μικροαντικείμενα, αγαλματάκια, παιχνίδια, κοσμήματα, κουτές, πλαίσιο τηλεόρασης. Π.χ. με ένα ζευγάρι μπότες και ένα καπέλο συνήθως προκύπτουν ταξιδιωτικές ιστορίες, με ένα πλαίσιο συσκευής τηλεόρασης συνήθως προκύπτουν τηλεοπτικές εκπομπές, με ένα άγαλμα ιστορίες που αφορούν άλλες εποχές ή πολιτισμούς.

στ) Κούκλες και προσωπεία (μάσκες) διαφόρων ζώων ή προσώπων, ηλικιών, εθνοτήτων, επαγγελμάτων.

Καρτέλες από παιδαγωγικά παιχνίδια. Η δημιουργία ιστοριών μπορεί να συνδυαστεί με ασκήσεις μνήμης. Π.χ. τα παιδιά τραβούν καρτέλες και συγχρόνως δημιουργούν μια ιστορία.

Από καρτέλες (παιδαγωγικά παιχνίδια) δημιουργούμε μια ιστορία... Καρτέλα Ήλιος. Μια φορά ο ήλιος που τον έλεγαν Αριστοτέλη... Καρτέλα Βάτραχος. Συνάντησε το βάτραχο που τον έλεγαν Θρασύβουλο... Καρτέλα Κύκλος. Ο Θρασύβουλος είχε για σπίτι έναν κύκλο, όπου κανείς δεν τολμούσε να μπει κτλ. Σε μια δεύτερη φάση τα παιδιά, χωρίς να βλέπουν τις καρτέλες, τις ονομάζουν με τη σειρά που τις τράβηξαν: Ήλιος, Βάτραχος, Κύκλος κτλ. Μετά δραματοποιούν την ιστορία.

Διαφάνειες με διάφορα θέματα. **ακτινογραφίες** από διάφορα μέρη του σώματος, με τις οποίες συνήθως προκύπτουν ιστορίες με θέμα την υγεία.

Κινηματογραφικές ταινίες και τηλεοπτικές εκπομπές προσφέρονται για αυτοσχεδιασμούς και δημιουργία ποικίλων θεμάτων που δραματοποιούνται με τη μορφή τηλεοπτικών εκπομπών. Τα παιδιά παρακολουθούν ένα μέρος της ταινίας ή της εκπομπής. Στη συνέχεια "απαντούν" αυτοσχεδιάζοντας και μετά πάλι παρακολουθούν ένα μέρος της ταινίας ή της εκπομπής. Έτσι δημιουργείται μια παράξενη διαλογική ιστορία μεταξύ της ταινίας και των παιδιών. Στην εργασία αυτή απαιτείται μεγάλη αυτοσχεδιαστική ικανότητα. Μια άλλη ιδέα είναι να δουν τα παιδιά ένα μέρος της ταινίας ή της εκπομπής και να συνεχίσουν από εκεί με τη δική τους ιστορία.

Σε κάθε περίπτωση είναι καλό τα παιδιά να ασκήσουν κριτική στις τηλεοπτικές εκπομπές και να απομυθοποιήσουν τους ήρωες που επιβάλλονται έμμεσα από τα μέσα επικοινωνίας.

6.2.1.3. Γραπτά ερεθίσματα. Γράμματα. Τα γράμματα της αλφαβήτου μπορεί να παρέχουν ερεθίσματα για δράση, ιδιαίτερα κατά το χρόνο της πρώτης ανάγνωσης. Τα παιδιά, αφού αποδώσουν με το σώμα τους το σχήμα των γραμμάτων και κάνουν διάφορα φωνητικά παιχνίδια δημιουργούν ιστορίες με διάφορα θέματα. Π.χ. "Ο γλωσσολόγος στη χώρα των γραμμάτων", "Επανάσταση γραμμάτων σ' ένα παλιό τυπογραφείο", "Τα γράμματα αγωνίζονται για την προστασία του περιβάλλοντος", "Τα γράμματα ψηφίζουν στο σύλλογο τους τις ωραιότερες λέξεις", "Τα γράμματα-ναυαγοί' σε μια σούπα προσπαθούν να διασωθούν".

Τα γράμματα μπορεί να υπάρχουν ο' ένα κουτί ή σ' έναν κουβά, σε διάφορα μεγέθη. Μπορεί να 'ναι κομμένα σε χαρτονένιες φιγούρες για θέατρο σκιών ή να στηρίζονται σε ξύλα για κουκλοθέατρο. Το υλικό μπορεί να είναι από εφημερίδες ή περιοδικά.

Λέξεις, όπως τρένο, γέφυρα, αερόστατο, εξυπηρετούν την πρώτη ανάγνωση αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθούν και για τη δημιουργία μιας ιστορίας. Τα παιδιά μιμούνται ομαδικά τις λέξεις που διαβάζουν κι έπειτα δημιουργούν την ιστορία τους.

Μια λέξη ή φράση γραμμένη σ' ένα μακρύ χαρτί, σ' έναν κύβο ή σε μια ομπρέλα μπορεί να είναι το ερέθισμα για τη δημιουργία μιας ιστορίας. Π.χ. λαϊκή αγορά, χρηματιστήριο, παζάρι Ανατολής, τσίρκο. Τέτοια ερεθίσματα μπορεί να

είναι:

Ρήματα: ξενιτεύομαι, ναυαγώ, μαζεύω κ.ά. • Κύρια ονόματα και κοινά ουσιαστικά: Γιώργος, Αθηνά, Παναθήναια, λαβύρινθος, άγαλμα, δικαστήριο κ.ά.

Επίθετα και μετοχές: αρχαίος, φωνακλάς, κατηγορούμενος κ.ά.

Επιρρήματα: ύποπτα, μαγικά, καθημερινά κ.ά.

Προθέσεις: αντί, χωρίς, υπέρ κ.ά.

Αντωνυμίες: εγώ, εμείς, κάποιος κ.ά.

Σύνδεσμοι: αλλά, γιατί, δηλαδή κ.ά.

Οι, παραπάνω ομάδες λέξεων μπορεί να ανακατευτούν μεταξύ τους, όπως: χρηματιστήριο, κατηγορούμενος, ύποπτα.

Λέξεις που συνδέονται μεταξύ τους: χαρτί, βιβλίο, βιβλιοπωλείο.

Λέξεις που δεν έχουν σχέση μεταξύ τους: Περικλής, μαρμελάδα, υπολογιστής.

Λέξεις-διώνυμα: περιστέρι-ειρήνη, γιατρός-ασθενής.

Λέξεις αντιθετικά διώνυμα: γη-ουρανός, απογείωση-προσγείωση, λευκός, μαύρος.

Παροιμίες. Ο δάσκαλος μπορεί να πει μια παροιμία ή να τη δώσει γραμμένη στα παιδιά. Μπορεί, επίσης, τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες και κάθε ομάδα να γράψει μια παροιμία για να την παίξει μια άλλη ομάδα. Ακόμα κάθε ομάδα μπορεί να παρουσιάσει την παροιμία της και οι άλλες ομάδες να τη μαντέψουν. Τα παιδιά μπορούν να παρουσιάσουν την παροιμία, πρώτα χωρίς ομιλία (με μιμική), και κατόπιν με λόγο (και τραγουδιστά). Μπορεί να γράψουν ποιήματα σχετικά με την παροιμία και να τα αποδώσουν προσωδιακά ή ρυθμικά. Τα παιδιά αποδίδουν την ίδια την παροιμία ή μια άλλη ιστορία που να φανερώνει το νόημα της πρώτης.

Οι παροιμίες είναι καλό να εμπεριέχουν δράση, ειδικά όταν τα παιδιά είναι μικρά, Π.χ. "Όσα δε φτάνει η αλεπού τα κάνει κρεμαστάρια", "Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα", "Κάλλιο γαϊδουρόδενο παρά γαϊδουρογύρευε".

Είναι απαραίτητη στο δάσκαλο μια συλλογή παροιμιών που προσφέρονται για δράση.

Τίτλοι. Ένας τίτλος από εφημερίδα ή περιοδικό ή συνδυασμός τίτλων αποτελεί ερέθισμα για δραματοποίηση.

Μέσα σε μια εφημερίδα υπάρχουν και επιμέρους τίτλοι που προσφέρονται για δράση. Τίτλοι κινηματογραφικών ταινιών, π.χ. "Χριστόφορος Κολόμβος-η ανακάλυψη της Αμερικής", "Η κίνηση του ιππότη". Τίτλοι θεατρικών έργων, π.χ. "Αυτή είναι η ζωή μου", "Οι βάτραχοι". Τίτλοι τηλεοπτικών εκπομπών, π.χ. "Στη χώρα των δεινοσαύρων", "Οι λέξεις είναι ζωγραφιές", "Ραντεβού με τ' άστρα".

Τρυφερές σχέσεις ο γίγας του Βορρά

ο κόκκινος κύκλος ο άνθρωπος-κομπιούτερ

Στις στήλες των θεάτρων περιλαμβάνεται και το τσίρκο. Το τσίρκο είναι ένα θέμα, ανάμεσα σε άλλα, που προσφέρεται για δραματοποίηση. Τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάσουν γύρω από ένα γνωστό άξονα και να συνδυάσουν τη δραματοποίηση με κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών.

Το μυστικό του πύργου Ταξίδι στη μουσική Γιορτές και πανηγύρια

Από τίτλους εφημερίδας δημιουργούμε μια ιστορία.

Ανακοινώσεις, αγγελίες. Σε εφημερίδες ή περιοδικά εντοπίζουμε: δελτίο καιρού, αναχωρήσεις πλοίων, εφημερεύοντα νοσοκομεία, φαρμακεία, βενζινάδικα, ραδιοταξί, προκηρύξεις, δημοπρασίες, πλειστηριασμούς, διάφορες αγγελίες, π.χ. εργασίας, μαθημάτων, συνοικεσίων, οίκων ευγηρίας, ταξιδίων, γάμων ,κ.ά.

93

Άρθρα ανταποκρίσεις, κείμενα. Τα παιδιά μπορούν να παρουσιάσουν ~~συγκεκριμένες~~ και ~~τηλεοπτικές~~ εκπομπές. Επίσης, μπορούν να κάνουν συρραφή κειμένων να παρουσιάσουν γνωστά πρόσωπα ή να δημιουργήσουν φανταστικά.

6. 2. 2. Ακουστικά ερεθίσματα

6.2.2.1. Μαγνητοφωνημένα στιγμιότυπα. α) από την καθημερινή ζωή. Στο περιβάλλον αρκετά περιστατικά αποτυπώνονται με τους ήχους, τις ομιλίες, τις κραυγές, το τραγούδι και αποτελούν ερέθισμα για δραματοποίηση. Π.χ. η λαϊκή αγορά με τους μικροπωλητές που διαλαλούν τα προϊόντα τους, ενώ συνομιλούν μεταξύ τους και με τους πελάτες. Το αεροδρόμιο με τις αναγγελίες των αναχωρήσεων ή των αφίξεων και τους διάλογους μεταξύ των υπαλλήλων και των ταξιδιωτών, τους θορύβους από τον κόσμο και τα αεροπλάνα. Το λιμάνι, ο σιδηροδρομικός σταθμός, το εμπορικό κέντρο, το χρηματιστήριο, το γήπεδο, οι σταθμοί τηλεόρασης, η κεντρική πλατεία... το καθένα με την ιδιαιτερότητά του.

β) Μαγνητοφωνημένα αποσπάσματα από εκπομπές του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Μια είδηση, μια συνέντευξη, μια ανακοίνωση. Από τους ξένους σταθμούς μπορεί να μαγνητοφωνηθούν ομιλίες σε άλλες γλώσσες, που τα παιδιά προσπαθούν να τις αποδώσουν και να δραματοποιήσουν θέματα σχετικά με γεωγραφικά στοιχεία και γεγονότα άλλων χωρών. Η εργασία αυτή μπορεί να συνδυαστεί με χάρτες, εφημερίδες ή αντικείμενα (π-χ. προσωπεία, αγαλματίδια κ.ά.) που έχουν σχέση με τη γλώσσα της εκπομπής.

6.2.2.2. Μουσικός αυτοσχεδιασμός. Ο δάσκαλος και τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν, παίζοντας διάφορα μουσικά όργανα που έχουν στο σχολείο ή έχουν κατασκευάσει μόνα τους. Δημιουργούν την ιστορία τους, αφού παίζουν μουσικούς διάλογους (παίζει ο δάσκαλος και απαντούν εναλλάξ οι μαθητές).

6.2.2.3. Μουσική ακρόαση. Η ομάδα ακούει ένα μουσικό κομμάτι και μετά δημιουργεί την ιστορία της. Η μουσική που αποτέλεσε το ερέθισμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μουσική υπόκρουση στο δράσιμο ή να χρησιμοποιηθεί στο τέλος σε συνδυασμό μ' ένα χορό ή ακόμα, μετά τη δραματοποίηση, για την αξιολόγηση.

6.2.2.4. Τραγούδια. Τα παιδιά και ο δάσκαλος επιλέγουν δημοτικά, λαϊκά, ελαφρολαϊκά τραγούδια με κριτήριο τους στίχους που εμπεριέχουν δράση. Μπορούν να παρουσιάσουν την ιστορία των τραγουδιών ή να δημιουργήσουν ελεύθερα μια δική τους.

94

6.2.2.5. Αυτοσχέδιο μουσικό θέατρο. Αφού ακούσουν ένα σύντομο απόσπασμα όπερας, τα παιδιά δημιουργούν τη δική τους ιστορία που την παριστάνουν τραγουδιστά.

6.2.3. Οπτικοακουστικά ερεθίσματα

Οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα μπορεί να δοθούν σε συνδυασμό. Ένα οπτικό ερέθισμα, π.χ. μια φωτογραφία ή διαφάνεια, και ένα ακουστικό π.χ. ένας μουσικός σκοπός. Έτσι:

- Τα παιδιά περιγράφουν φωτογραφίες παίζοντας αυτοσχέδια μουσικά όργανα.
- Ακούνε ένα μουσικό κομμάτι, το αποδίδουν ζωγραφικά και μετά δημιουργούν μια ιστορία.
- Παρατηρούν γραφικές παραστάσεις, π.χ. ένα στατιστικό πίνακα ή σχήμα ακούνε μαγνητοφωνημένα στιγμιότυπα και δημιουργούν τη δική τους ιστορία

Αναφέραμε πιο πάνω διάφορα ερεθίσματα - οπτικά, ακουστικά και οπτικοακουστικά. Οτιδήποτε γύρω μας όμως μπορεί να αποτελεί ερέθισμα. Τις περισσότερες φορές δεν χρειάζεται να δοθούν ερεθίσματα. Αυτό που ήδη αναφέρθηκε ως "εκμετάλλευση του τυχαίου μπορεί να λειτουργήσει παράλληλα με τα ερεθίσματα. Κι αυτό αποτελεί φυσική εξέλιξη και όχι παρέμβαση.

Ο δάσκαλος παρατηρεί καλά την ομάδα και προσδιορίζει τις εκάστοτε ανάγκες της. Με τις ασκήσεις "προθέρμανσης" ή "ευαισθητοποίησης" (α' φάση και τους αυτοσχεδιασμούς μπορεί να επισημάνει το θέμα που αποτελεί τομή των αναγκών και των προβληματισμών των παιδιών και του εκπαιδευτικού προ γράμματος. Από κει μπορεί να περάσει, χωρίς να είναι απαραίτητο κάθε φορά στην πιο δομημένη δραματική πράξη, τη δραματοποίηση, και τέλος στην εκτίμηση-ανάλυση της διαδικασίας.

Κάθε φορά που προκύπτει μια τέτοια δραστηριότητα χρειάζονται αρκετές ασκήσεις "ευαισθητοποίησης" ώστε να δημιουργηθεί η κατάλληλη ατμόσφαιρα και να ελευθερωθούν τα παιδιά. Όταν όμως τα παιδιά διακατέχονται από ενθουσιασμό και διάθεση να δράσουν, τότε μπορεί να περάσουν κατευθείαν στη δραματοποίηση.

95

Αντίθετα, πάλι, όταν ο "πυρετός" της ομάδας είναι πολύ υψηλός, μπορεί να χρειαστούν ασκήσεις συγκέντρωσης και χαλάρωσης ώστε να μην υπάρχει υπερένταση που δρα αρνητικά.

Αυτό καλείται να το διαγνώσει η ευαισθησία του δασκάλου και να το αντιμετωπίσει όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά.

Συνοψίζοντας, η ομάδα εισέρχεται κάθε φορά σταδιακά στη δραματική πράξη με την ανάλογη προετοιμασία (προθέρμανση) και εξέρχεται πάλι σταδιακά (αποθέρμανση) με την τεχνική της εκτίμησης-ανάλυσης (βλ. σελίδα...).

Είναι σκόπιμο μεθοδολογικά να εργάζεται η ομάδα κατά την πρώτη χρονική περίοδο ενασχόλησης (ένα-δύο μήνες) με ποικίλες ασκήσεις (α' φάση). Έπειτα μπορεί να περνάει στους αυτοσχεδιασμούς και τα θεατρικά παιχνίδια (β' και γ' φάση) και τέλος να εκφράζεται με την πιο δομημένη μορφή, τη δραματοποίηση (δ' φάση), που κλείνει με την εκτίμηση-ανάλυση.

96

7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΜΥΘΟΥ

Το θέμα της δραματοποίησης μπορεί να προέρχεται από ένα γνωστό παραμύθι, ένα μύθο, μια ιστορία ή από ένα μάθημα γλώσσας, ιστορίας, μυθολογίας, γεωγραφίας κτλ.

Αυτό όμως που μας ενδιαφέρει είναι να δημιουργούν τα παιδιά τη δική τους ιστορία. Η εργασία είναι ομαδική και αποτελεί εξαιρετική άσκηση για την ανάπτυξη της γλωσσικής και της συνθετικής ικανότητας, καθώς επίσης και τον εμπλουτισμό της φαντασίας.

Ο δάσκαλος και τα παιδιά πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι το θέατρο απαιτεί δράση. Μεγάλοι μονόλογοι, μακροσκελείς διάλογοι, σκηνές χωρίς εκπλήξεις, χωρίς κίνηση, χωρίς δράση δεν προσφέρονται. Η πλοκή δημιουργεί κινητικότητα, εναλλαγές έκφρασης, συναισθημάτων, επομένως και ενδιαφέρον.

Γενικότερα, όταν το θέμα προέρχεται από τα παιδιά, ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τους προβληματισμούς τους. Η θέση του δασκάλου είναι να διευθύνει αυτόν τον προβληματισμό, να τον ανανεώνει και να δίνει δυνατότητες για ποικίλες λύσεις στα εκάστοτε προβλήματα. Ο δάσκαλος με την παρέμβαση του μπορεί να διαμορφώσει κάθε θέμα σε "αγωγή" των εκπαιδευτικών του αναγκών. Κάθε φορά, με την ερώτηση, που όπως αναφέρει η Dorothy Heathcote είναι το εργαλείο του δασκάλου, μπορεί να επικεντρώνει το ενδιαφέρον των παιδιών σε επιμέρους θέματα, τάσεις και στύσεις που προάγουν τη μάθηση και την εξέλιξη τους.

99

8. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΣΚΗΝΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ

8.1. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Ο δάσκαλος και τα παιδιά επεξεργάζονται το μύθο, το παραμύθι ή την ιστορία που έχουν συνθέσει τα ίδια μέσα στην τάξη. Επαναλαμβάνουν την ιστορία περιληπτικά. Ίσως χρειαστεί να αφαιρεθούν ορισμένα μέρη της, εφόσον πλατειάζει. Μετά ακολουθεί η επεξεργασία των εξής στοιχείων:

* Πρόσωπο * Χω ρ ο ς * Τόπος * Τρόπος

8.1.1. Πρόσωπο ή πρόσωπα

Προσδιορίζουν κάθε πρόσωπο με όσο μεγαλύτερη ακρίβεια μπορούν: Όνομα, ηλικία, γένος, ιδιότητα, προσωπικότητα, επιθυμίες, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά.

Π.χ. Ανάλυση της ιστορίας "Λουλουδένιος" που δημιούργησαν τα παιδιά. Το όνομα του ήρωα ήταν Μαθιός, τον φώναζαν όμως "Λουλουδένιο". Ήταν

101

περίπου επτά χρονών, ψηλός, λεπτός σαν μίσχος και περπατούσε ανάλαφρα. Ήταν ευαίσθητος, ντροπαλός, διακριτικός, έκλαιγε συχνά, φοβόταν τους θορύβους, τους ανθρώπους με μουστάκι, τους ηλικιωμένους με μπαστούνι. Ζούσε στον κόσμο του, ονειρευόταν, έπαιζε με τις πεταλούδες και κρατούσε πάντα έναν περίεργο αναμαλλιασμένο κούκλο. Συχνά ήταν μόνος. Του άρεσε να κάθεται στην άμμο και να μονολογεί.

8.1.2. Χώρος

Προσδιορίζουν το χώρο, το πού, το άμεσο και έμμεσο περιβάλλον του γεγονότος ή της ιστορίας. Αρχίζουν από τα γενικότερα και καταλήγουν στα ειδικότερα.

Π.χ. "Λουλουδέσιος": η ιστορία διαδραματίζεται στην Ελλάδα, σ' ένα μεγάλο νησί, στη Σάμο. Ο καιρός είναι ωραίος, οι παραλίες όμορφες. Η καλύβα βρίσκεται πάνω στην παραλία. Είναι ένα μικρό δωμάτιο φτιαγμένο από άχυρο και κλαδιά. Έχει ένα άνοιγμα για πόρτα. Δίπλα βρίσκεται μια εγκαταλειμμένη βάρκα.

8.1.3. Χρόνος

Προσδιορίζουν το χρόνο, πότε τελείται το γεγονός. Ανί(νεύουν το κοινωνικό, ιστορικό και οικονομικό περιβάλλον, δηλαδή τι συνέβαινε τότε, πώς λειτουργούσαν οι θεσμοί, το ήθη, οι οικονομικές συνθήκες, η δομή της κοινωνίας κ.ά.

Π.χ. "Λουλουδέσιος": η ιστορία εκτυλίσσεται σήμερα, στον 20ό αιώνα. Το ψαροχώρι όμως σαν να ζει σ' άλλον αιώνα. Δεν επικοινωνεί πολύ με άλλα μέρη. Οι άνθρωποι μαζεύονται σε μικρά καφενεία, παρακολουθούν τηλεόραση, τα παιδιά πηγαίνουν στο σχολείο του διπλανού χωριού, ασχολούνται με το ψάρεμα. Ζουν απλά και κερδίζουν αρκετά χρήματα πουλώντας τα ψάρια στην πόλη. Οι κάτοικοι είναι χωρισμένοι σε δύο μεγάλες πολιτικές ομάδες και συχνά βρίσκονται σε αντίθεση μεταξύ τους. Στις δυσκολίες όμως ενώνονται σαν μια μεγάλη οικογένεια.

102

8.1.4. Τρόπος

Προσδιορίζουν τον τρόπο, το πώς, κάτω από ποιες συνθήκες και ποιο πλέγμα σχέσεων τελείται η ιστορία.

Π.χ. "Λουλουδέσιος": συμβαίνει ένα ναυάγιο. Ναυαγοί είναι δύο κάτοικοι του χωριού. Ο ένας είναι ο πατέρας του Λουλουδέσιου. Πανικός. Όλοι συμμετέχουν με τον τρόπο τους, προσφέροντας ό,τι μπορούν. Ένα μεγάλο καΐκι, παρά την κακοκαιρία, ξεκινάει για βοήθεια. Η αγωνία του χωριού κορυφώνεται. Ο Λουλουδέσιος χάνει τη φωνή του και κλείνεται στον εαυτό του.

8.2. ΧΩΡΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΕ ΣΚΗΝΙΚΕΣ-ΝΟΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

Τα παιδιά δημιούργησαν ένα παραμύθι με δεινόσαυρους. Το επαναλαμβάνουν και το χωρίζουν σε σκηνικές-νοηματικές ενότητες.

1η ενότητα. Οι δεινόσαυροι συνεδριάζουν για να εξοντώσουν τα άλλα πλάσματα.

2η ενότητα. Ένας παράξενος ιπτάμενος δίσκος προσγειώνεται στην απέναντι βραχοσειρά.

3η ενότητα. Όλοι μαζί, μπροστά στο παράξενο θέαμα, συσπειρώνονται και φτιάχνουν ένα δεινοσαυρότοιχο. Καλούν επειγόντως τους πρώην εχθρούς τους να ενωθούν μαζί τους μπροστά στον κίνδυνο ίων σιδερένιων κατακτητών, και επιτίθενται.

4η ενότητα. Οι σιδερένιοι κατακτητές τρομάζουν, υποχωρούν και φεύγουν.

5η ενότητα. Οι δεινόσαυροι επιστρέφουν και χορεύουν το δεινοσαυροχορό της νίκης.

103

8.3. ΕΠΙΛΟΓΗ ΡΟΛΩΝ

Μετά την ανάλυση των στοιχείων και το χωρισμό σε νοηματικές-σκηνικές ενότητες, τα παιδιά μπορούν να επιλέξουν τους ρόλους τους. Οι ρόλοι μπορεί να είναι προσωπικοί ή ομαδικοί, ανάλογα με την ιστορία και τον αριθμό των παιδιών.

Π.χ. Επιλογή ρόλων στο παραμύθι των δεινοσαύρων.

Μερικοί θα γίνουν δεινόσαυροι. Μπορεί κάποιος να προτείνει να γίνει ο σοφοδεινόσαυρος-σύμβουλος, άλλος ο αρχιδεινόσαυρος-διοικητής, ο βροντοδεινόσαυρος-τελάλης, ο δυνατόσαυρος-αγωνιστής, ο εξυπνόσαυρος-οργανωτής, ο τεμπελοδεινόσαυρος, ο ξαπλωδεινόσαυρός, Ο αγγελιοδεινό-σαυρος κ.ά. Μερικοί θα γίνουν τα πλάσματα που θέλουν να εξοντώσουν οι δεινόσαυροι:

Ο "πρασινόδόντης", ο "μακρολέπης", ο "ελικοστρόβιλος" κ.ά. Άλλοι θα γίνουν ο παράξενος ιπτάμενος δίσκος, ο κυβερνήτης του, οι σιδερένιοι περιεργοί κατακτητές. Μερικοί μπορεί να επιλέξουν ουδέτερους ρόλους, όπως στοιχεία της φύσης, π.χ. ένα ποτάμι, βράχια, βουνά, δέντρα κτλ.

Ο δάσκαλος διευκολύνει τα παιδιά στην επιλογή των ρόλων, αν υπάρξουν προβλήματα, και εξομαλύνει τις δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν. Μπορεί να πάρει ένα ρόλο και ο ίδιος.

Σύμφωνα με τους ρόλους που επέλεξαν τα παιδιά, χωρίζονται σε ομάδες και δοκιμάζουν τις δυνατότητες των ρόλων τους παίζοντας μ' αυτούς, ενώ όλοι μαζί προσπαθούν να τους εμπλουτίσουν. Ετοιμάζουν, αν θέλουν, τα αυτοσχέδια κοστούμια τους άπα απλά υλικά που βρίσκονται γύρω τους, εφημερίδες, χαρτιά γκοφρέ, χαρτιά του μέτρου, υφάσματα, παλιά ρούχα, εξαρτήματα, κούτες κτλ.

104

Φροντίζουν για μουσική, φωτισμό, κούκλες, προσωπεία, ανδρείκελα και ό,τι άλλο χρειάζεται. Τώρα είναι έτοιμα να περάσουν σε πιο σύνθετη δραματική πράξη.

8.5. ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΧΩΡΙΣ ΛΟΓΙΑ

Διευκολύνεται ιδιαίτερα η συγκέντρωση, ο συντονισμός, η σύνθεση και η πρακτική εξάσκηση αν η ομάδα δραματοποιήσει την ιστορία χωρίς λόγια. Η ομάδα θα αναπτύξει την εκφραστική της ικανότητα και θα οδηγηθεί σε μια ενδοεπικοινωνία.

8.6. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΘΑΥΤΟ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ

Τα παιδιά θα λειτουργήσουν με διάφορους τρόπους στη δραματοποίηση, ξεκινώντας από τον απλούστερο.

8.6.1. Αφηγητής

Ο αφηγητής μπορεί να διηγείται την ιστορία και τα παιδιά να την αναπαριστάνουν. Μπορεί μάλιστα να συνοδεύουν την πράξη τους με ένα τραγούδι, με ήχους, ομαδική ψαλμωδία, ποίημα ή ρυθμική απόδοση της ιστορίας.

Αφηγητής μπορεί να είναι ο δάσκαλος, ένα παιδί ή ένας κούκλος. Ο αφηγητής μπορεί να μεταμφιέζεται ανάλογα με την ιστορία, π.χ. κλόουν, εξωγήινος, νεράιδα, Παν, διευθυντής σχολείου κ.ά. Ο τρόπος αυτός προτείνεται για παιδιά μικρής ηλικίας χωρίς σχετική πείρα ή για πολυπληθείς ομάδες. Μπορεί ακόμη, χωρίς προετοιμασία, να εφαρμοστεί σε σχολικές γιορτές. Ακόμα η αφήγηση μπορεί να έχει μαγνητοφωνηθεί και

να συνοδεύεται από κατάλληλη μουσική, θα είναι περισσότερο δημιουργικό αν η μουσική αυτοσχεδιάζεται από μια ομάδα παιδιών-μουσικών.

8.6.2. Αφηγητής-εισηγητής

Ο αφηγητής διηγείται όλη την ιστορία στην αρχή κι έπειτα ζωντανεύουν την ιστορία τα αλλά παιδιά. Ο τρόπος αυτός διευκολύνει αρκετά.

8.6.3. Αφηγητής-διασυνδετής

Ο αφηγητής διηγείται ή παρουσιάζει την εισαγωγή της ιστορίας. Τα παιδιά δραματοποιούν την πρώτη σκηνική ενότητα. Έπειτα ο αφηγητής διηγείται ή πα-

105

ρουσιάζει ή προετοιμάζει την επόμενη σκηνική ενότητα και στη συνέχεια τα παιδιά την παίζουν. Ο αφηγητής συνεχίζει κ.ο.κ. Στο τέλος κλείνει τη δράση μόνος του ή μαζί με τα παιδιά.

8.6.4. Μουσικοί-διασυνδετές

Η ομάδα των αυτοσχεδίων μουσικών, δηλαδή παιδιά που αγαπάνε τη μουσική ή δυσκολεύονται να πάρουν μέρος στη δραματική πράξη, αναλαμβάνουν να διασυνδέουν τις σκηνές. Παίζουν στην αρχή ένα μουσικό κομμάτι, ακολουθεί η πρώτη σκηνική ενότητα, πάλι μουσική, ακολουθεί η δεύτερη σκηνική ενότητα κ.ο.κ. Η δραματοποίηση κλείνει με μουσική.

8.6.5. Διαδοχή σκηνών

Η δράση αρχίζει με κάποιο σήμα που ορίζουν τα παιδιά. Η μία σκηνική ενότητα ακολουθεί την άλλη χωρίς καμία διασύνδεση. Ο τρόπος αυτός είναι για ομάδες συγκροτημένες και πεπειραμένες.

8.6.6. Ο δάσκαλος υποδυόμενος κάποιο ρόλο

Ο δάσκαλος μπορεί να συμμετέχει στη δράση υποδυόμενος κάποιο ρόλο. Μέσα απ' αυτόν μπορεί να παρεμβαίνει, να συντονίζει, να παρέχει νέα κίνητρα και να προωθεί τη δράση. Συγχρόνως, αντλεί πληροφορίες που χρειάζεται για τα παιδιά, τα παρατηρεί, μελετά τις αντιδράσεις τους, ασκεί κριτική, θέτει νέο προβληματισμό, δέχεται κριτική. Συμμετέχει σε μια δημιουργία και μοιράζεται την εμπειρία μαζί τους.

Η επιλογή του ρόλου του όμως πρέπει να γίνει με προσοχή, ώστε να μην ασκεί εξουσία μέσω αυτού, να μη δημιουργεί αναστολές στα παιδιά και να μην επιβάλλει τις δικές του ιδέες. Στη δραματοποίηση ο δάσκαλος δεν πρέπει να πάρει το ρόλο του δασκάλου. . .

8.6.7. Αυτοσχεδιαστικός τρόπος

Η ομάδα, αν έχει σχετική πείρα, μπορεί να χρησιμοποιήσει ανάμεικτα όλους τους παραπάνω τρόπους, εναλλάξ και όπως θέλει. Μπορεί να αποδώσει τραγουδιστά ή σε μιμική ή προσωδιακά ή ανάμεικτα τη δραματοποίηση. Μπορεί ακόμα να χρησιμοποιήσει κούκλες, ανδρείκελα, φιγούρες του θεάτρου σκιών, διαφάνειες, κινηματογραφικές ταινίες, τεράστιες κατασκευές. Επίσης τα ίδιο παιδιά μπορούν να παίρνουν διαφορετικούς ρόλους και να περνάνε από τον ένα στον άλλο.

Από την αρχή μέχρι το τέλος, παρά την ύπαρξη ιστορίας-άξονα, η ομάδα και κάθε μέλος της χωριστά έχει τη δυνατότητα αυτοσχεδιασμού. Ο καθένας, σε αλληλεξάρτηση με τους άλλους, μπορεί να αυτοσχεδιάζει και συγχρόνως να επιβάλλει τα σχήματα του, ενώ συντονίζεται με αυτά των άλλων. Δεν υπάρχουν σχήματα στατικά. Όλα βρίσκονται σε μια ροή και σ' ένα πνεύμα δημιουργίας.

106

Όλη η διαδικασία δε διέπεται από το "δέον γενέσθαι", αλλά κάθε έκφραση ακολουθεί τη δική της εξελικτική πορεία. Τόσο τα παιδιά όσο και ο δάσκαλος πολλές φορές μένουν εκστατικοί θεωροί της ίδιας τους της πράξης.

Ο δάσκαλος-εμπυχωτής είναι εκείνος που θα οδηγήσει την ομάδα να υπερβεί τα στερεότυπα της και να προχωρήσει σε δημιουργικά ανοίγματα. Από κει και πέρα τα παιδιά έχουν να ζήσουν, να μάθουν πολλά και, σίγουρα, να εκφράσουν τις απορίες τους.

8.7. ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ

Με τη δραματοποίηση τα παιδιά ζουν για λίγο σε μια άλλη πραγματικότητα. Από το περιβάλλον και την καθημερινότητα εισέρχονται σε ένα χώρο φανταστικό, για να βιώσουν ένα "γίνεσθαι" σύμφωνο με τις προσωπικές τους ανάγκες. Έπειτα εξέρχονται πάλι και επιστρέφουν στην αντικειμενική πραγματικότητα. Συντελείται λοιπόν ένα πέραςμα, μια μετάβαση.

Η "αρχή" και το "τέλος" είναι αναγκαίο να οροθετούνται και να βιώνονται από κάθε μέλος. Έτσι μπορεί καθένας, έχοντας τη γνώση των ορίων μεταξύ του φανταστικού και της πραγματικότητας, να κρατά και να αποκρυσταλλώνει μέσα του ό,τι πολύτιμο κέρδισε από την εμπειρία αυτή.

Η ομάδα συνηθίζει κάθε φορά να ορίζει το σήμα της "αρχής" και το σήμα του "τέλους". Π.χ. με αναβόσβημα ενός κεριού ή ενός φακού, χτύπημα ενός κουδουνιού, χτύπημα ποδιού ή χεριών, το πέταγμα μιας ψεύτικης τεράστιας πεταλούδας, το ανέμισμα πανιών-μαντιλιών, λαρυγγισμοί, ξάπλωμα όλων στο πτώμα κ.ά.

107

9. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Μια πολύ σημαντική διαδικασία μετά τη δραματοποίηση και ένα μέρος αυτής είναι η εκτίμηση, η ανάλυση και η σύνδεση με άλλους τρόπους έκφρασης.

Δεν είναι εύκολο να εκτιμήσει κανείς τι κέρδισαν τα παιδιά με την εμπειρία που είχαν, τι κέρδισε η διδακτική πράξη και τι ο ίδιος ο δάσκαλος.

Πολλά παιδιά παίρνουν ενεργό μέρος και εκφράζονται με το σώμα και το λόγο. Ωστόσο δεν είναι πάντοτε έτοιμα να επικοινωνήσουν. Επικοινωνούν με ένα μέτριο τρόπο ή δεν μπορούν να εξωτερικεύσουν αυτό που βίωσαν.

Η διαδικασία αυτή μπορεί να ρίξει φως στην εσωτερική πλευρά αυτής της εμπειρίας για κάθε μέλος χωριστά καθώς και για όλη την ομάδα. Τα παιδιά παρατηρούν συνειδητά, εμβαθύνουν και αναλογίζονται την όλη διαδικασία· πώς προέκυψαν τα ερεθίσματα, πώς αντέδρασαν και πώς ανταποκρίθηκαν σ' αυτά, ποιους ρόλους επέλεξαν και γιατί, ποιες λύσεις έδωσαν, ποια ήταν τα ευρήματα τους, πώς ξεπέρασαν διάφορες δυσκολίες. Μελετούν δικές τους καταστάσεις, στάσεις, τρόπους συμπεριφοράς που τα επιβεβαιώνουν ή τα αναιρούν. Καταγράφουν τις σημαντικές στιγμές, το πέραςμα τους, τη νοητική και συναισθηματική εγρήγορση, τη φόρτιση και την αυτοπεποίθηση τους. Παρατηρούν τις σχέσεις τους με την ομάδα και την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών.

Έτσι αναπτύσσουν κριτική στάση. Συγχρόνως όμως "καταγράφουν" την εμπειρία τους και με άλλους τρόπους και τη συνδέουν με νέες εκφράσεις τους.

Παράλληλα ο δάσκαλος κατανοεί καλύτερα τα μέλη της ομάδας του, τις ανάγκες, τα προβλήματα, τους προβληματισμούς, τις δυσκολίες και τις ικανότητες τους. Παρατηρεί τις διαδικασίες που ακολουθούν, τα θέματα που αναπτύσσουν, τους συσχετισμούς με την προσωπική τους ζωή και το περιβάλλον, τη δεκτικότητα ως προς τα μηνύματα, τους ρόλους, τις σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ τους.

Επίσης, ελέγχει πόσο εκπλήρωσε τους στόχους του στη διδακτική του πράξη και αν αυτοί επιτεύχθηκαν. Μελετά το πρόγραμμα του και είτε αναθεωρεί τη διδασκαλία του είτε θέτει άλλους στόχους. Επιπλέον κρίνει τη δική του στάση, το ρόλο, που ανέλαβε,

τον τρόπο που ανταποκρίθηκε στο δυναμικό της ομάδας, τις λύσεις που δόθηκαν στα ψυχολογικά και παιδαγωγικά προβλήματα.

Η εκτίμηση και η σύνδεση με άλλους τρόπους έκφρασης στο σχολείο γίνεται:

109

α) Από τα ίδια τα παιδιά που εκτιμούν τη δραστηριότητα, τον εαυτό τους και τους άλλους.

β) Από το δάσκαλο που εκτιμά τη δραστηριότητα, το πρόγραμμα, τον ίδιο του τον εαυτό.

Η διαδικασία αυτή αποτελεί την "πύλη εξόδου" από τη δραματική πράξη. Αν η ένταση της ομάδας είναι χαμηλή, τότε η ομάδα μπορεί να περάσει κατευθείαν σε μια άλλη έκφραση. Αν όμως τα παιδιά βρίσκονται σε υπερένταση, καλό είναι να μεσολαβήσει μια άσκηση, π.χ. συγκέντρωσης, χαλάρωσης κ.ά., που να σχετίζεται με το προηγούμενο βήμα.

Π.χ. * Ας γίνουμε αυτό το παράξενο πορτοκάλι, που έκλεισε όλο τον κόσμο μεσάτου (θέμα δραματοποίησης).

* Ας συγκεντρωθούμε στο κέντρο του και ας νιώσουμε τη δύναμη του.

- Ας κλείσουμε τα μάτια μας και ας φανταστούμε τα χρώματα που έκλεινε το πορτοκάλι μέσα του. Ας τα αφήσουμε να σχηματίσουν χιλιάδες κινούμενα φωτεινά ποτάμια.
- Το σώμα μας μυρίζει τη μυρωδιά του τεράστιου πορτοκαλιού.
- Κουλουριαζόμαστε και βρίσκουμε την πιο τρυφερή γωνιά μέσα στο πορτοκάλι.

110

9.1. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Οι παρακάτω δραστηριότητες γίνονται από τα παιδιά. Η παρουσία και συμμετοχή του δασκάλου δεν είναι απαραίτητη σε όλες.

Συζήτηση.

α) Η ομάδα μετά τη δραματοποίηση συζητάει σε κύκλο τη διαδικασία, τις επιδράσεις, τη διασύνδεση με προσωπικές εμπειρίες. Τα παιδιά υποβάλλουν ερωτήσεις ο ένας στον άλλον.

Ο δάσκαλος μπορεί να υποβάλλει ερωτήσεις στα παιδιά όπως:

Πώς αισθανόσαστε πριν αρχίσουμε και πώς αισθάνεστε τώρα;

- Τι σας έδωσε ιδιαίτερη χαρά; Τι σας στενοχώρησε;
- Γιατί διαλέξατε τον συγκεκριμένο ρόλο;
- Τι σχέση είχε η ιστορία με προσωπικές σας εμπειρίες;
- Ποιος ήρωας σας επηρέασε; Ποια ήταν τα ευρήματά σας;
- Τι σχέση είχε με τα μαθήματά σας; Με το πρόγραμμα της τηλεόρασης;

Με βιβλία που διαβάσατε; Με κινηματογραφικές ταινίες;

- Τι θα αλλάζατε; Τι προτάσεις και ιδέες έχετε;

Μετά τις πρώτες ερωτήσεις ανάλυσης, η ομάδα μπορεί να χωριστεί σε ζευγάρια.

β) Ζευγάρια. Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια και συζητάνε την κοινή τους εμπειρία. Η συζήτηση μπορεί να εμβαθύνει έτσι και να γίνει περισσότερο προσωπική.

Θεματικά στιγμιότυπα (tableaux vivants).

Τα παιδιά, χωρισμένα σε μικρές ομάδες, διαλύουν μια σκηνή από τη δραματοποίηση που τα ενδιέφερε περισσότερο και προσπαθούν όλα μαζί να αποδώσουν την ένταση της και τα συναισθήματα σε θεματικά στιγμιότυπα, ακίνητα, σαν να πρόκειται να φωτογραφηθούν.

Ζωγραφική.

Τα παιδιά ζωγραφίζουν, το καθένα χωριστά ή ομαδικά, ελεύθερα, ό,τι επιθυμούν από αυτό που έζησαν. Στο έργο τους, αν η επιφάνεια το επιτρέπει, μπορούν να προσθέσουν στοιχεία που χρησιμοποίησαν στη δραματοποίηση, π.χ. μια κάρτα, μια αγγελία από εφημερίδα, ένα κομμάτι τούλι κ.ά.

Εικονογραφημένα.

Τα παιδιά γράφουν ένα σύντομο κείμενο σε διάλογους και το εικονογραφούν (κόμικς). Εδώ μπορεί να ασκήσουν κριτική ή να ευφρολογήσουν.

Κολλητική (κολάζ).

Τα παιδιά εργάζονται ομαδικά, ζωγραφίζουν και κολλάνε ό,τι θέλουν απ' αυτά που αντιπροσωπεύουν την προηγούμενη δράση τους. Π.χ. υλικά που χρησιμοποίησαν, φωτογραφίες από περιοδικά σχετικές με το θέμα τους, άρθρα. Αυτά τα κολλάνε σε ένα μεγάλο χαρτόνι ή σε μια επιφάνεια μέσα στην τάξη, π.χ. μπαούλο, κούτα, σκουπιδοτενεκέ, χάρτινη κουρτίνα.

111

Στίχοι.

Τα παιδιά σε μία, δύο ή τρεις ομάδες γράφουν στίχους σχετικά με αυτό που έπαιξαν. Μπορούν μετά να τους αποδώσουν ρυθμικά ή προσωδιακά ή διαλογικά. Μπορούν ακόμα να χρησιμοποιήσουν για την απαγγελία μια κούκλα ή ένα ανδρείκελο.

Π.χ. Έλληνες, κι άλλοι, στης χαράς το σάλι
ζήσαμε μια ζάλη, στρογγυλό το πορτοκάλι.

Αποφθέγματα.

Διαλέγουν ή δημιουργούν μια πρόταση που να αποδίδει το νόημα της ιστορίας ή να έχει σχέση μ' αυτή. Μπορούν να τη γράψουν σε καρτέλες, να την τυπώσουν και να την κρεμάσουν στην τάξη, για να τους θυμίζει την κοινή τους εμπειρία.

Π.χ. * Εμείς κι άλλοι κλειστήκαμε σ' ένα πορτοκάλι.

• Γράμμα.

Τα παιδιά γράφουν ή υπαγορεύουν ένα γράμμα σ' ένα γνωστό ή φανταστικό πρόσωπο. Το καθένα μπορεί να γράψει ένα προσωπικό γράμμα, αν το επιθυμεί, στο... σύμβουλο του, στον Υπουργό των Αστεριών, στον κούκλο του, στον Καραγκιόζη, στο φίλο του.

Ημερολόγιο.

Στο ημερολόγιο της τάξης τα παιδιά μπορούν να δώσουν έναν παράξενο τίτλο, όπως "Ελέφαντες και ελικόπτερα", "Ημερολόγιο πλοίου τρελών ταξιδιών", "Ημερολόγιο ζώης και ονείρου", "Ημερολόγιο καταστρώματος καταδίκων σχολείου", "Στα ονειρικά φτερά μιας πεταλούδας", "Ο υπολογιστής των αναμνήσεων", "Ημερολόγιο λογικών και παράλογων αλόγων" κ.ά.

Τα παιδιά γράφουν σχόλια, παρατηρήσεις, ανακοινώσεις γι' αυτό που έζησαν και κολλάνε φωτογραφίες, μικροαντικείμενα, ζωγραφίες. Το ημερολόγιο αυτό, αν το θέλουν τα παιδιά, μπορεί να εκδοθεί.

Στο προσωπικό του ημερολόγιο κάθε παιδί γράφει για τα παιχνίδια, τους ρόλους, τα συναισθήματα του και άλλες προσωπικές απόψεις σε σχέση με τον εαυτό του και τους άλλους. Τα παιδιά, αν το θέλουν, μπορούν να οργανώσουν έκθεση ημερολογίων.

Εφημερίδα.

Τα παιδιά γράφουν συνεντεύξεις, άρθρα, ποιήματα, κριτικές, ανέκδοτα, αγγελίες. Επίσης, ετοιμάζουν σκίτσα και διαφημίσεις και ζωγραφίζουν. Σελιδοποιούν την εφημερίδα τους, τη φωτοτυπούν και τη μοιράζουν στο σχολείο.

Κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών.

Τα παιδιά ετοιμάζουν κούκλες για τους ρόλους της ιστορίας τους και αυτοσχεδιάζουν μια παράσταση. Επίσης, μπορούν να ετοιμάσουν χαρτονένιες φιγούρες και να δώσουν παράσταση θεάτρου σκιών στην τάξη.

Γελοιογραφίες.

Διακωμωδούν αυτό που έζησαν και αποδίδουν με σκίτσο και χιούμορ την εμπειρία τους.

112

Αναμνηστικό.

Τα παιδιά κατασκευάζουν ένα αναμνηστικό, μια κονκάρδα, ένα χαρτί με την υπογραφή τους, ένα σήμα, μια σφραγίδα, που να έχει σχέση με το θέμα που παρουσίασαν.

Ακρόαση.

Τα παιδιά ακούνε μαγνητοφωνημένα στιγμιότυπα από τη δραματοποίηση τους. (Τα παιδιά έχουν συμφωνήσει από πριν για τη μαγνητοφώνηση.)

Φωτογραφίες - εμφάνιση.

Ένα παιδί μπορεί να επιλέξει το ρόλο του φωτογράφου ή του δημοσιογράφου και να τραβήξει φωτογραφίες κατά τη δραματοποίηση. Τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούν να δώσουν τα φιλμ για εμφάνιση και να οργανώσουν μία έκθεση με τις φωτογραφίες,

Διαγράμματα.

Τα παιδιά μπορούν να κάνουν απλούς πίνακες (σαν τα διαγράμματα της στατιστικής) πάνω στους ρόλους και έτσι να τους αποδώσουν παραστατικά.

Προτάσεις - ιδέες.

Τα παιδιά μπορούν να γράψουν την αρχή της ιστορίας τους και από ένα σημείο και μετά, το καθένα να δώσει το δικό του τέλος. Αυτό μπορεί να είναι σοβαρό, παράλογο, αστείο.

Επίσης, οι χαρακτήρες μπορεί να μετατραπούν σε ήρωες άλλης εποχής, άλλης χώρας, να αλλάξουν φύλο, ηλικία, από πραγματικά όντα να γίνουν φανταστικά. Π.χ. Αυτά συμβαίνουν στην Αθήνα του Περικλή, Αυτά συμβαίνουν στους Παπούα στη Νέα Γουινέα.

Διήγημα.

Τα παιδιά μπορούν να γράψουν ένα διήγημα που να το έχουν εμπνευστεί από τη δραματοποίηση. Επίσης, όποιο παιδί θέλει, μπορεί να αρχίσει να γράφει το δικό του βιβλίο, σαν ένα ημερολόγιο διαρκείας-ταξίδι στα διάφορα δρώμενα που θα γίνονται στο σχολείο.

Θεατρικό κείμενο.

Αν τα παιδιά είναι προχωρημένα, μπορούν να γράψουν ένα θεατρικό κείμενο. Αυτό θα το επεξεργαστούν σιγά σιγά και θα ετοιμάσουν μια παράσταση.

Ραδιοφωνικοί σταθμοί.

Τα παιδιά παίζουν τους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Βρίσκουν ένα σήμα και αναμεταδίδουν τα νέα τους, ένα μέρος από αυτό που παρουσίασαν, ένα τραγούδι που συνέθεσαν, ένα ποίημα ή μια αγγελία σχετική με το θέμα.

9.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΔΑΣΚΑΛΟΣ

Σε όλους τους παραπάνω τρόπους εκτίμησης, ανάλυσης και έκφρασης, ο δάσκαλος μπορεί να είναι και ο συντονιστής. Μετά από μερικές προσπάθειες ό-

113

μως, τα παιδιά ίσως είναι σε θέση να κάνουν την ανάλυση μόνα τους, οπότε ο δάσκαλος παίρνει τη θέση του παρατηρητή. Παράλληλα, ο δάσκαλος μπορεί να κάνει τις δικές του εκτιμήσεις κάθε φορά μετά τη δραματοποίηση.

1. Ημερολόγιο.

Κρατάει ημερολόγιο με το θέμα, τα γενικά στοιχεία, τους ρόλους και τα σχόλια του για τα παιδιά. Αυτό μπορεί να το μεθοδεύει συντάσσοντας έντυπα που τα συμπληρώνει ο ίδιος και άλλα έντυπα που τα συμπληρώνουν τα παιδιά.

Τα έντυπα μπορεί να τα συμπληρώνει αμέσως μετά από κάθε δραματοποίηση ή σε τακτά διαστήματα, π.χ. μια φορά το μήνα.

Αυτά μπορεί να είναι ατομικά, αν τα παιδιά είναι λίγα, ή ένα για το σύνολο των μαθητών.

Επίσης, μπορεί να συμπληρώνει ένα έντυπο αυτοανάλυσης ή και να προβληματιστεί με βάση τις ερωτήσεις που θέτει αυτό. Έτσι θα μπορεί να κρίνει τον εαυτό του, όσο είναι δυνατόν, και να βελτιώσει λανθασμένες τακτικές, στάσεις και ελλείψεις του.

Ανεξάρτητα από την αξία των εντύπων αυτών, αναγνωρίζουμε ότι πολλές φορές είναι δύσκολο να συμπληρώνονται, λόγω του μεγάλου αριθμού των μαθητών και του φόρτου εργασίας.

Ωστόσο είναι βέβαιο ότι βοηθούν το δάσκαλο να έχει μια εξελικτική εικόνα, να έχει γνώση της κατάστασης, να προβληματίζεται και να αντιμετωπίζει σοβαρά τα παιδιά και τη θεατρική αγωγή. Προϋπόθεση, βέβαια είναι να μελετώνται και να μη γίνουν ένα είδος "γραφειοκρατίας πολυτελείας".

1. Όπως και στα άλλα μαθήματα, έτσι κι εδώ, ανάλυση, εκτίμηση και έκφραση (αξιολόγηση) είναι ένα μέσο για τη βελτίωση του κάθε παιδιού με την ανατροφοδότηση. Εννοείται, λοιπόν, ότι το έντυπο δεν θα χρησιμοποιείται παρά μόνο γι' αυτόν το σκοπό από το δάσκαλο και το σχολείο,

10. ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

10.1. ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Η ζωγραφική μπορεί να συνδυαστεί με το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση και τα παιδιά να εμπνευστούν και να εκφραστούν πολυποίκιλα. Η ζωγραφική χρησιμοποιείται με δύο τρόπους:

1. Με τη ζωγραφική επώνυμων ζωγράφων.
2. Με τη ζωγραφική των ίδιων των παιδιών.

10.1.1. Με ερέθισμα τη ζωγραφική

Με ερέθισμα τη ζωγραφική και τα έργα των ζωγράφων τα παιδιά προβάλλουν τον εσωτερικό τους κόσμο και ταυτίζονται ή διαφοροποιούνται με τα πρόσωπα του έργου. Προτείνουν τις δικές τους λύσεις στο θέμα και εμπλουτίζουν ή αλλάζουν τη ζωγραφική σκηνή και προβαίνουν έτσι σε μια δική τους σύνθεση.

α) Ο δάσκαλος μπορεί να δείξει στα παιδιά μια αφίσα με μια βίαιη σκηνή. Τι είχε συμβεί πριν; Τι ήταν αυτό που οδήγησε το ζωγράφο να εκφραστεί έτσι; Τα παιδιά προβάλλουν τα βιώματα τους και δίνουν τις δικές τους απαντήσεις.

β) Διορθωτική κίνηση. Τα παιδιά προσπαθούν να αλλάξουν τη βίαιη σκηνή και να βρουν τη λύση, να προλάβουν, να διορθώσουν ή να παρουσιάσουν την αντίθετη σκηνή,

γ) Ο δάσκαλος φέρνει μια αφίσα ή ένα αντίγραφο έργου τέχνης. Αυτό το συνδέει με κάποιο γεγονός. Π.χ. αναγγέλλει στα παιδιά ή διαβάζει από την εφημερίδα κάτι που συνέβη σε σχέση με το έργο αυτό:

- Χτες το βράδυ εκλάπη από την Πινακοθήκη Αθηνών ένα έργο γνωστού ζωγράφου.

- Το έργο του ... ζωγράφου θα αντιπροσωπεύσει την Ελλάδα στην Biennale της Βενετίας.
- Το έργο του ... φημολογείται ότι κρύβει ένα μυστικό.
- Η ET 1 πρόκειται να παρουσιάσει το έργο του ... και ο ίδιος θα δώσει συνέντευξη τύπου κτλ.

Τα παιδιά μπορούν να αυτοσχεδιάσουν ή να δραματοποιήσουν το παραπάνω θέμα.

Προτείνεται η δημιουργία "γωνιάς τέχνης" στην αίθουσα, όπου συγκεντρώνονται διάφορα αντίγραφα έργων ζωγραφικής, γραφίστικης και διαφημιστικής τέχνης και φωτογραφίας. Στη "γωνιά" θα υπάρχει πίνακας ανακοινώσεων, αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά, φωτογραφίες, παρουσιάσεις εκθέσεων, κατάλογοι και σχόλια καλλιτεχνικών γεγονότων.

Επίσης, επιβάλλεται η διασύνδεση του σχολείου με τα κατά τόπους μουσεία και πινακοθήκες που θα συνδυάζεται με επισκέψεις των παιδιών στους χώρους αυτούς. Εργασία μπορεί να γίνει πριν, κατά τη διάρκεια καθώς και μετά την επίσκεψη.

10.1.2.1. Ατομική ζωγραφική. Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες και ζωγραφίζει ό,τι θέλει το καθένα χωριστά. Όταν τελειώσουν, παρουσιάζουν τη ζωγραφιά τους στην ομάδα μιλώντας γι' αυτήν. Έπειτα, όλη η ομάδα συνθέτει μια ιστορία με όλες τις ατομικές ζωγραφικές ή με στοιχεία από αυτές, χωρίς συγκεκριμένη σειρά και προτεραιότητα, αλλά όπως εξυπηρετείται η σύνθεση της νέας ιστορίας.

Π.χ. σε μια ομάδα, ένα παιδί ζωγράφισε ένα παράξενο ζώο, ένα άλλο ζωγράφισε λουλούδια και ένα τρίτο ένα καράβι στη θάλασσα και ένα μεγάλο ήλιο. "... Μια φορά κι έναν καιρό ένας τεράστιος ήλιος, ο κύριος Φώτος Μπαμπαλού, παρακολουθούσε ένα παράξενο ζώο, τον Περικλοπερικλή, που ταξίδευε με ένα κρουαζιερόπλοιο. Καθώς στεκόταν στη γέφυρα του πλοίου και απολάμβανε τον εκτυφλωτικό ήλιο και τη θάλασσα, ξαφνικά ζαλίστηκε και άρχισε να βλέπει μπροστά του πανέμορφα λουλούδια να χορεύουν. Τα λουλούδια μεταμορφώθηκαν σε χρυσές πεταλούδες κι αυτές σε ιπτάμενα δελφίνια..."

Στα παιδιά μπορεί να δοθούν θέματα όπως: "Ζωγραφίζω τον κόσμο μου". Το θέμα μπορεί να αναλυθεί σε άλλα, όπως "οι φίλοι μου", "το σπίτι μου", "οι γονείς μου". Τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίσουν από τον προσωπικό τους κόσμο μέχρι το εξωτερικό περιβάλλον.

"Ζωγραφίζω όνειρα". Αυτό το θέμα δίνει τη δυνατότητα έκφρασης τόσο συνειδητών όσο και ασυνείδητων στοιχείων. Μπορεί να αναλυθεί σε επιμέρους θέματα, όπως "Ένα ωραίο όνειρο", "Ένα εφιαλτικό όνειρο", "Το όνειρο που βλέπω συχνά", "Το όνειρο του Καραγκιόζη", "Το όνειρο ενός μετανάστη", "Το όνειρο των γονιών μου", "Το όνειρο ενός πρωθυπουργού" κ.ά.

"Ζωγραφίζω πρόσωπα", με επιμέρους ανάλυση "Τα πρόσωπα των γονιών μου", Τα πρόσωπα των φίλων μου", "Σπουδαία πρόσωπα της ιστορίας", "Πρόσωπα από άλλες εποχές ή χώρες", "Αυτός είμαι εγώ" κ.ά.

"Ζωγραφίζω το χρόνο μου", όπου αποτυπώνονται σημαντικοί σταθμοί της ζωής του καθενός: ό,τι τον ενδιαφέρει και θυμάται πιο έντονα, τη γέννηση, τη βάπτισμα, την παιδική του ηλικία, την πρώτη μέρα στο σχολείο κ.ά-

Κατά τη δραματοποίηση μπορεί το παιδί-αφηγητής να επιδεικνύει τις ζωγραφιές, σύμφωνα με τη ροή της ιστορίας ή κάθε παιδί τη δική του.

Την ίδια δραματοποίηση μπορούν να την παρουσιάσουν σε σχολική γιορτή. Με βάση ένα προσχέδιο μπορούν να αυτοσχεδιάσουν την εξέλιξη. Ακόμα, το έργο των παιδιών μπορεί να υπάρχουν σε διαφάνειες και να προβάλλονται την κατάλληλη στιγμή.

10.1.2.2. Ομαδική ζωγραφική. Τα παιδιά χωρίζονται σε μικρές ομάδες συζητούν και ζωγραφίζουν όλα μαζί σε κοινό μεγάλο χαρτί ένα θέμα που τα απασχολεί, π.χ. η μόλυνση του περιβάλλοντος.

Η ζωγραφική αυτή μπορεί να γίνει μετά από συζήτηση ή να την αυτοσχεδιάσουν αυθόρμητα.

Και στις δύο περιπτώσεις τα παιδιά, μετά την εργασία, συζητούν και δημιουργούν την ιστορία τους.

Η ζωγραφική μπορεί να είναι ελεύθερη. Μπορεί όμως να δοθούν και θέματα •τα;

' Μια μέρα στην πόλη συνέβη

· Μέσα σ' ένα τρένο

Στον κινηματογράφο ξαφνικά

· Μια μέρα της ζωής μου

Στην εποχή του Ομήρου

· Ουραγκοτάγκοι της φαντασίας μου

Ταξίδι στους πλανήτες

· Σ' ένα εργοστάσιο το βράδυ

Στο πλοίο των παιδιών

· Τα ζώα της ζούγκλας υποφέρουν

Συνάντηση των φίλων του δάσους κ.ά.

Η ζωγραφική μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να πλαισιώσει τη δράση τους και ως σκηνικό της, αν το θέλουν τα παιδιά.

Επιφάνειες μεγάλες για ομαδική εργασία αποτελούν τα χαρτιά του μέτρου, εφημερίδες κολλημένες η μία δίπλα στην άλλη, παλιά σεντόνια, τεράστιες κούτες ανοιχτές ή κλειστές, ψάθες μεγάλες, χαρτόνια, τοίχοι, πατώματα.

Στις επιφάνειες αυτές τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες τεχνικές και υλικά. Μπορούν να δημιουργήσουν παραστάσεις με δακτυλομπογιές μαρκαδόρους, πινέλα, κηρομπογιές. Να κάνουν σφραγίδες από πατάτες, κολοκύθια κ.ά., αποτυπώματα με σπύρτα βουτηγμένα στην μπογιά, φύλλα, μακαρόνια, σχοινιά, σπάγκους, κουρέλια. Επίσης σχέδια μπορεί να κάνουν με σύριγγες ψεκαστήρες, καλαμάκια, τσατσάρες κ.ά.

10.1.2.3. Ομαδική ζωγραφική και κολλητική. Η ζωγραφική των παιδιών, που μπορεί να είναι τελείως ανεικονική, μπορεί να εμπλουτιστεί με φωτογραφίες, π.χ. με ασθενείς, εγχειρήσεις, επαγγέλματα, γεγονότα, δρόμους, σπίτια, προσωπικότητες, έθιμα, διάφορες χώρες, φυλές. Εδώ μπορεί να προστεθούν μικροαντικείμενα από συλλογές, γραμματόσημα, εισιτήρια, κάρτες κ.ά.

10.2. ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ

Η μουσική μπορεί να συνδυαστεί με το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση, απ' όπου τα παιδιά μπορούν να εμπνευστούν και να εκφραστούν.

Προϋπόθεση για την εργασία αυτή είναι η συλλογή αντικειμένων που παράγουν ήχο (ποτήρια, μαχαιροπίρουνα, γυαλόχαρτα, τσατσάρες, κουτιά, γλαστράκια, καλάμια, ξύλα, λάστιχα βγάζουν παράξενους ήχους), μουσικών οργάνων και μαγνητοφωνημένων μουσικών αποσπασμάτων από διάφορες χώρες και εποχές.

Τα παιδιά κατασκευάζουν απλά μουσικά όργανα, όπως κουτιά με ρύζι ή χαλίκια, ξύλα με πρόκες και τεντωμένους σπάγκους, μπαλάκια κρεμασμένα σε σουρωτήρια και τενεκεδένια καπάκια από αναψυκτικά, κουτιά-τύμπανα κ.ά.

Εκτός απ' αυτά, μέσα στην τάξη μπορεί να είναι στη διάθεση τους κανονικά μουσικά όργανα, όπως τύμπανα, μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα, καμπανάκια, κιθάρες κ.ά.

10.2.1. Αυτοσχέδια ορχήστρα με φωνές.

α) Τα παιδιά με συγκεκριμένους ήχους από γράμματα (αααα. λλλλλλ, σσσσ, οοοοοο) τραγουδούν ένα γνωστό, τραγούδι ή αυτοσχεδιάζουν μια μελωδία. Το ίδιο μπορεί να γίνει και με συλλαβές (κακακα. λολολο, κουκουκου).

β) Τα παιδιά μιμούνται με τη φωνή τους διάφορους ήχους και φτιάχνουν μια ορχήστρα. Ένας μαέστρος θα βοηθήσει.

10.2.2. Αυτοσχέδιοι ηχητικοί διάλογοι

α) Ο δάσκαλος αυτοσχεδιάζει μουσικά, Π.χ παίρνει ένα τύμπανο και αρχίζει να χτυπάει διάφορους ρυθμούς. Τα παιδιά τον ακολουθούν παίζοντας ένα μουσικό όργανο. Η ομάδα μετά συζητά και προσδιορίζει τις εικόνες που τους έφερε συνειρμικά στο νου η μουσική που δημιούργησαν. Με τις εικόνες αυτές συνθέτουν μια ιστορία που τη δραματοποιούν, αν θέλουν και με συνοδεία μουσικής.⁶

β) Ο δάσκαλος αρχίζει να αυτοσχεδιάζει μουσικά. Ενδιάμεσα απαγγέλλει λέξεις ή προτάσεις.

Π.χ. (μουσική)... σ' ένα σπήλαιο... (μουσική)... ξαφνικά... (μουσική). Τα παιδιά συνεχίζουν- Συνθέτουν μετά μια ιστορία και τη δραματοποιούν.

γ) Ο δάσκαλος ή η α' ομάδα παιδιών αυτοσχεδιάζει μουσικά. Κατόπιν η β' ομάδα. Ακολουθεί συζήτηση. Μέσα από το διάλογο αναπτύσσουν την ιστορία και τη δραματοποιούν,

10.2.3. Μουσική ακρόαση

α) Η ομάδα συγκεντρωμένη και ήρεμη, άλλοτε καθισμένη σε κύκλο, άλλοτε ξαπλωμένη στο πάτωμα ή σε στρωματάκια γυμναστικής, ακούει ένα μουσικό κομμάτι. Κατόπιν συζητά τα συναισθήματα που της προκάλεσε η μουσική, π.χ. χαρά, λύπη, ζήλια, σύγκρουση. Ύστερα, αυτά τα συναισθήματα προσπαθεί να τα ζωντανέψει μέσω μιας ιστορίας.

β) Η ομάδα, συγκεντρωμένη και ήρεμη, ακούει ένα μουσικό κομμάτι. Έπειτα προσδιορίζει το χώρο όπου τη μετέφερε συνειρμικά η μουσική, π.χ. "Ένα πράσινο λιβάδι", "Ένα μοναχικό κάστρο εγκαταλειμμένο", "Ένα υπόγειο θαλάσσιο πηγάδι". Ακολουθεί η δημιουργία μιας ιστορίας και η δραματοποίηση της, που είναι εμπνευσμένη από τους χώρους στους οποίους οδήγησε η μουσική.

γ) Η ομάδα, συγκεντρωμένη, ακούει μουσική και προσδιορίζει το χρόνο που μεταφέρθηκε συνειρμικά. Π.χ. "Μια μέρα βροχερή του φθινοπώρου", "Τότε που ζούσε η γιαγιά μου", "Πέρσι τα Χριστούγεννα" κ.ά. Ακολουθεί η δημιουργία μιας ιστορίας και η δραματοποίηση της.

δ) Η ομάδα ακούει ένα μουσικό κομμάτι και ο δάσκαλος δίνει μηνύματα, ένα κάθε φορά, π.χ. "Ταξίδεψε στα όνειρα σου", "Θυμήσου κάτι ωραίο που σου συνέβη τελευταία", "Φτιάξε έναν παραμυθένιο χώρο όπου είσαι εσύ και όποιος άλλος θέλεις", "Σε στενοχωρεί κάτι; άλλαξε το", "Βλέπω να γκρεμίζεις τα τείχη, πού, πώς, γιατί;" Κατόπιν ακολουθεί η δημιουργία της ιστορίας και η δραματοποίηση της.

ε) Η ομάδα ακούει ένα μουσικό κομμάτι και συγχρόνως ζωγραφίζει ή πλάθει με πηλό. Κατόπιν δημιουργεί μια ιστορία που τη δραματοποιεί.

10.2.4. Μουσική απόδοση μιας ιστορίας ή εικόνας

α) Ο δάσκαλος ή μια ομάδα παιδιών παρουσιάζει εικόνες που συνδέονται μεταξύ τους ή δεν έχουν καμία συνειρμική ακολουθία. Τα παιδιά τις περιγράφουν ηχητικά αυτοσχεδιάζοντας.

β) Ο δάσκαλος ή μια ομάδα παιδιών περιγράφει ένα συμβάν, ένα όνειρο κ.ά. Τα παιδιά παίζουν μουσικά όργανα και προσπαθούν να τα αποδώσουν αυτοσχεδιάζοντας. Π.χ. όταν έρχεται ένα τέρας (κίνδυνος), γρατσουνάνε με δύναμη μια κιθάρα. Στη συνέχεια δραματοποιούν την ιστορία ή δημιουργούν μια νέα.

10.2.5. Αυτοσχέδια τραγούδια (οπερέτες)

α) Παρουσιάσεις με τραγούδι. Τα παιδιά παρουσιάζουν τους εαυτούς τους τραγουδιστά, τους γονείς τους, τους φίλους τους, τα γνωστά τους πρόσωπα. Με τον ίδιο τρόπο γίνονται διάλογοι, συνεντεύξεις, αφηγήσεις.

β) Η ομάδα ζωντανεύει την ιστορία που έχει δημιουργήσει τραγουδώντας τους ρόλους, τους διάλογους, όπως ακριβώς γίνεται σε μια οπερέτα.

11. ΥΛΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η ύλη των μαθημάτων του σχολείου μπορεί να οδηγήσει σε ποικίλα θεατρικά παιχνίδια και δραματοποιήσεις. Κάθε λέξη, κάθε φράση, κάθε παράγραφος, κάθε εικόνα, κάθε θέμα μπορεί να εμπνεύσει και να τα οδηγήσει σε μια δημιουργική διαδικασία.

Αν τα παιδιά ζήσουν τις πληροφορίες και τα θέματα που επεξεργάζονται στο σχολείο μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, τότε οι γνώσεις που κατέκτησαν είναι διαρκείς και σταθερές. Εξάλλου είναι γνωστό ότι ο ευχάριστος βιωματικός τρόπος μάθησης είναι και ο πιο αποδοτικός.

Κάθε μάθημα προσφέρει πάμπολλα θέματα. Αυτά συνήθως τα επιλέγουν το παιδιά. Ο δάσκαλος πολλές φορές προτείνει και ωθεί προς μια κατεύθυνση, λαμβάνοντας υπόψη του την ηλικία των παιδιών, το δυναμικό της ομάδας, τον αριθμό, τα ενδιαφέροντα, τις ανάγκες, τα προβλήματα.

Αν εργάζεται με παιδιά προσχολικής ηλικίας τεσσάρων έως έξι ετών, τότε από την εμπειρία του γνωρίζει ότι τα παιδιά ενδιαφέρονται περισσότερο για θέματα από την οικογενειακή ζωή π.χ. σχέσεις μέσα στην οικογένεια, την υγιεινή του σώματος και την υγεία, από το άμεσο περιβάλλον, τις εποχιακές μεταβολές, από τη ζωή των ζώων, από τον κόσμο της φαντασίας.

Τα παιδιά ηλικίας έξι έως εννέα ετών, γενικά, δείχνουν ενδιαφέρον για θέματα από την καθημερινή ζωή, το περιβάλλον, την παράδοση και τη μυθολογία. Τα μεγαλύτερα παιδιά, ηλικίας εννέα έως δώδεκα ετών, ενδιαφέρονται περισσότερο για θέματα περιβαλλοντικά, επιστημονικά, κοινωνικά, ιστορικά και επιστημονικής φαντασίας. Αυτά, βέβαιο, δεν αποτελούν παρά γενικεύσεις. Πολλές εκπλήξεις περιμένουν τον εκπαιδευτικό.

Όλα τα μαθήματα μπορούν να γίνουν δραματική πράξη. Η τάξη μπορεί να λειτουργήσει σαν μια ανοιχτή σκηνή προς τον κόσμο και τα παιδιά σαν Ηθοποιοί ζωής." Όλα ανεξαιρέτως τα μαθήματα (η γλώσσα, τα μαθηματικά, η γεω-

γραφία, η ιστορία, η μυθολογία, η φυσική, η χημεία) μπορούν να δοθούν με ασκήσεις, αυτοσχεδιασμούς και δραματοποιήσεις.

Οποιαδήποτε έννοια, οποιαδήποτε ιδέα μορφοποιείται από τα παιδιά, ζωντανεύει και γίνεται θεατρικό παιχνίδι και δραματοποίηση.

Ενδεικτικά και όχι δεσμευτικά προτείνουμε θέματα από την ύλη του σχολείου και μερικές εφαρμογές των παραπάνω τεχνικών. Είναι αυτονόητο ότι ο δάσκαλος δεν θα περιοριστεί μόνο στα προτεινόμενα, αλλά θα κινηθεί ελεύθερα και δημιουργικά τόσο σ' αυτά όσο και στην υπόλοιπη ύλη.

11.1. ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟ

Εποχιακά:

Καλοκαίρι (θάλασσα, ψάρεμα, διακοπές, κατασκήνωση). Φθινόπωρο (τρύγος, δέντρα, βροχή, σχολείο). Χειμώνας (φύση, χιόνι, γιορτές). Άνοιξη (φύση, Πρωτομαγιά, Πάσχα).

Οικογένεια και σχέσεις:

Η οικογένεια μου, εγώ και η μητέρα μου, εγώ και ο πατέρας μου, εγώ και τα αδέρφια μου, ο παππούς και η γιαγιά, οι γονείς μου, οι φίλοι μου, εγώ και το σπίτι μου.

Σώμα-Υγεία-Υγιεινή:

Το σώμα μας, γυμναστική και άθληση, υγιεινή του σώματος, υγιεινή διατροφή, αρρώστιες, πρόληψη.

Άμεσο περιβάλλον:

Το σπίτι, η γειτονιά, τα επαγγέλματα γύρω μου, το χωριό μου, η πόλη μου κ.ά.

Ζωή των ζώων:

Τα ζώα γύρω μου, μύθοι του Αισώπου, ζώα του δάσους, της ζούγκλας, η ζωή των ζώων κ.ά.

Παραμύθια:

Λαϊκά και σύγχρονα παραμύθια από την Ελλάδα και άλλες χώρες.

11.2, ΠΡΟΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ, Από το βιβλίο Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ (Τεύχος 1)

1. Σελ. 14-15. "Το πρωινό ξύπνημα".

Τα παιδιά παρουσιάζουν με μιμική το πρωινό τους ξύπνημα, την αναχώρηση τους, τις συναντήσεις και τα γεγονότα στο δρόμο προς το σχολείο.

125

2. Σελ. 18-19. "Η αλεπού και το λελέκι".

Τα παιδιά σε δύο ομάδες (αλεπού-λελέκι) ζωντανεύουν το μύθο με τη βοήθεια δύο μεγάλων κατασκευών (ανδρείκελα ή κούκλες). Εναλλακτική λύση: Κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών.

3. Σελ. 22-25. "Οι μουζικάντες" (παραμύθι).

Τα παιδιά μιμούνται τα ζώα και μετά δραματοποιούν το παραμύθι.

4. Σελ. 26-27. "Στο σπίτι, γύρω από το βραδινό τραπέζι".

Τα παιδιά παρουσιάζουν τις σκηνές στο τραπέζι σε θεματικά στιγμιότυπα (σε ακινησία).

5. Σελ. 28-29. Επικοινωνία με σήματα".

α) Ασκήσεις εμπιστοσύνης: Τα παιδιά-τραυματίες εμπιστεύονται το σώμα τους που το μεταφέρουν οι άλλοι.

β) Παιχνίδι ρόλων: Ο ασθενής τραυματίας και ο γιατρός-χειρουργός...

6. Σελ. 36. "Ομπρέλα".

α) Ασκήσεις. Οι ομπρέλες μας γίνονται ένα τεράστιο αστέρι, μύλος, σπίτι.

Οι ομπρέλες μας σηκώνουν ψηλά και μας ταξιδεύουν.

Οι ομπρέλες γελάνε, κλαίνε, χορεύουν, χαϊδεύουν τον τοίχο, εξερευνούν το χώρο, γίνονται οι ρόδες ενός τρένου, κάνουν πορεία στην Αθήνα.

Όλοι μαζί με τις ομπρέλες γινόμαστε ένα προϊστορικό παράξενο ζώο, ένας τοίχος, ένα αεροπλάνο που προσγειώνεται.

β) Αυτοσχεδιασμός. Κατάστημα που πουλάει ομπρέλες. Πωλητής-αγοραστής.

γ) Τελετουργικό της βροχής με ομπρέλες.

7. Σελ. 37. "Τόξο". α) Το σώμα μας γίνεται τόξο. β) Το ταξίδι του τόξου σ' άλλη χώρα.

γ) Οργανώνουμε αγώνες τοξοβολίας.

δ) Το αστέρι Τοξότης γιορτάζει και έχει καλέσει τα άστρα του ζωδιακού κύκλου σε χορό.

ε) Ολυμπιακοί αγώνες στην τάξη.

8. Σελ. 38-39-42-46. Ιπποπόταμος". "Τίγρη". "Άλογο". "Ελάφι".

α) Περπατήματα, τρεξίματα, στάσεις των ζώων.

β) Μικρές ομάδες. Το ζώο και η οικογένεια του, το ζώο κινδυνεύει και προσπαθεί να σωθεί.

γ) Δραματοποίηση. Η συνέλευση των ζώων, τα ζώα αναλαμβάνουν να κυβερνήσουν τον πλανήτη Γη.

125

9. Σελ. 38-43-44-50. Ιππότης". "Ταχυδρόμος". "Ναύτης". "Γιατρός". α) Παίζουν τους ρόλους του ιππότη, του ταχυδρόμου, του ναύτη, του γιατρού.

β) Συνθέτουν μ' αυτούς μια ιστορία Π.χ. ιππότης, η συνάντηση δύο ιπποτών, η ζωή στο κάστρο και οι ιππότες-

10. Σελ. 41. "Τηλεόραση". Τα παιδιά με μια κούτα-οθόνη παρουσιάζουν ένα ένα ή δύο μαζί τις ειδήσεις και το δελτίο καιρού.

11. Σελ. 45, "θάλασσα".

α) Γινόμαστε θάλασσα, κύματα, γλάροι, ναυαγοί με τη βοήθεια υφασμάτων, εφημερίδας ή σεντονιού.

β) Ένα πλοίο ταξιδεύει. Οι γοργόνες, ο βυθός της θάλασσας και ένα πειρατικό καράβι.

γ) Αποχαιρετισμός των ναυτικών. Πανηγύρι.

Εναλλακτική λύση: Κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών, θέμα: Τα ψάρια μιλάνε για τη ζωή τους. Ο χορός των ψαριών.

12. Σελ. 48. "Σεντόνι".

α) Το σεντόνι μας γίνεται σκηνή, φτερά, πανιά караβιού.

β) Τα σεντόνια χορεύουν το χορό των σεντονιών.

γ) Τα σεντόνια τσακώνονται σ' ένα πλυντήριο, συζητάνε απλωμένα ύ' ένα σχοινί, κάνουν πορεία.

δ) Γινόμαστε φαντάσματα. Γινόμαστε αρχαίοι Έλληνες, Βυζαντινοί.

ε) Τα παιδιά δραματοποιούν τη γιορτή των Παναθηναίων στη σύγχρονη Αθήνα.

στ) Τελετουργικό: Πομπή στη θεά Αθηνά.

13. Σελ. 69. "Με λένε Σίμο".

Βιογραφικό. Τα παιδιά λένε τα ονόματα τους και μιλάνε για τον εαυτό τους. Ονομάζονται με νέα ονόματα, δικές τους δημιουργίες, π.χ. Αλσίνθια, Όλιος. Ονομάζονται με ονόματα δρόμων, μουσικών, αεροπλάνων, αρωμάτων, αυτοκινήτων κ.ά.

14. Σελ. 72. "Νερό, Νερό!"

α) Μιμητικές ασκήσεις, πίνουμε νερό, ποτίζουμε, κολυμπάμε. β) Γινόμαστε ποτάμι, θάλασσα, βροχή και παίζουμε το ταξίδι του νερού. γ) Ένας τεράστιος δεινόσαυρος ρουφάει το νερό της Αθήνας ή του χωριού... Τα παιδιά δραματοποιούν δικές τους ιστορίες και προτείνουν λύσεις σε προβλήματα.

15. Σελ. 80. "Ωρα για μάθημα". Ήλιος,

α) Ασκήσεις χαλάρωσης, Ο ήλιος χαϊδεύει τα πρόσωπα μας, οι ακτίνες του χορεύουν. Μας ψιθυρίζουν χρυσά μυστικά για τη φύση.,,

β) Όλοι μαζί γινόμαστε ένας τεράστιος ήλιος που ανατέλλει. γ) Ο ήλιος (ανδρείκελο) διηγείται το καθημερινό του ταξίδι.

16. Σελ. 86. "Παραμύθι".

Τα παιδιά παρουσιάζουν σε ζευγάρια τον κυρ-Θύμιο και τη Θυμιά. Κάθε ζευγάρι προσπαθεί να παρουσιάσει διαφορετικά πρόσωπα, διαφορετικές σχέσεις, διαφορετικές συνθήκες.

17. Σελ. 108. "Στο οικόπεδο".

Τα παιδιά χτίζουν μια πολυκατοικία και ξαφνικά συμβαίνει κάτι (Σεισμός; Φωτιά; Γέννα; Ατύχημα:).

18. Σελ. 117-118. "Η παράγκα του Καραγκιόζη".

α) Τα παιδιά παίζουν τον Νιόνιο, το Κολλητήρι, τον Καραγκιόζη. Μετά προσθέτουν κι άλλα πρόσωπα από τον "Καραγκιόζη",

β) Δημιουργούν σύγχρονες ιστορίες με θέμα: "Ο Καραγκιόζης σήμερα". "Ο Καραγκιόζης στη Βουλή", "Ο Καραγκιόζης Νεοέλληνας", "Ο Καραγκιόζης ποδοσφαιριστής" κ.ά.

19. Σελ. 122-123. "Το τσίρκο".

Το θέμα αυτό προσφέρεται ιδιαίτερα για πολυάριθμες ομάδες. Τα παιδιά ζωντανεύουν στην αυλή του σχολείου το τσίρκο: ακροβάτες, κλόουν, άλογα, ελέφαντες κ.ά.

20. Σελ. 139. "Το ουράνιο τόξο".

α) Παίρνουμε υφάσματα και μ' αυτά γινόμαστε ουράνιο τόξο, που απλώνεται, που χορεύει, που τρέχει στον ουρανό.

β) Δραματοποίηση: Τα χρώματα του ουράνιου τόξου μετά τη βροχή δένονται όλα μαζί και μαθαίνουν τον κόσμο. Σταματάνε στη χώρα...

21. Σελ. 14R. "Τα όνειρα του Κλεάνθη".

Τα παιδιά ζωντανεύουν σε μιμική τα όνειρα του Κλεάνθη με χρώματα, υφάσματα, κορδέλες. Έπειτα συνθέτουν τα δικά τους ομαδικά όνειρα και τα δραματοποιούν.

22. Σελ. 150. "Οι αμυγδαλιές άνθισαν".

α) Τελετουργικό: Τα δέντρα, τα φυτά, τα λουλούδια, τα πουλιά γιορτάζουν την "αγάπη" του Γενάρη με την αμυγδαλιά.

β) Εκφράζουμε τα συναισθήματα που έχουν σχέση με το νοσοκομείο: αναμονή-εκνευρισμός (πριν από την εγχείρηση), αγωνία-κίνδυνος (κατά τη διάρκεια), ανακούφιση-χαρά-ηρεμία (μετά την εγχείρηση).

γ) Νοσοκομείο-χειρουργείο. Στο χειρουργείο κάτι συμβαίνει. Τα παιδιά βρίσκουν λύσεις για τις δυσκολίες και τις δραματοποιούν.

23. Σελ. 158. "Συνεργείο της τηλεόρασης στο σχολείο μας". Τα παιδιά μετατρέπουν την τάξη σε τηλεοπτικό σταθμό, επιλέγουν ρόλους, π.χ. ηθοποιού, τηλεοπτικού διευθυντή, φωτιστή, χειριστή μηχανών, θεατή, διαγωνιζομένου κτλ. Παρουσιάζουν τους μαθητές, το δάσκαλο και... την εκστρατεία για το περιβάλλον που οργανώνουν στο δήμο τους.

24. Σελ. 163. "Το πάθημα του γαϊδάρου". Τα παιδιά με μάσκες, κούκλες ή ανδρείκελα παίζουν το παραμύθι. Προσθέτουν κι άλλα ζώα και δίνουν άλλη λύση. Π.χ. πηγαίνουν όλοι στο Ωδείο των ζώων ή ετοιμάζουν μια γιορτή με χορωδία από τα ζώα ή... η Ολυμπιακή προσφέρει δωρεάν ταξίδια στα καλλίφωνα ζώα και τα καλλίφωνα λαχανικά. Αναχώρηση πτήσης για Ωραιοφονούπολη. Συνάντηση ζώων και λαχανικών.

25. Σελ. 173. «Χαρές και γέλια».

Δραματοποίηση: Τα παιδιά υποδέχονται τον πατέρα ενός που επιστρέφει από τη Γερμανία. Παρόμοια θέματα: Το χωριό υποδέχεται μια ομάδα από επαναπατριζόμενους. Υποδοχή παλιών φίλων που σπούδασαν και εργάστηκαν στο εξωτερικό. Υποδοχή μιας ερευνητικής ομάδας, ενός κυβερνητικού κλιμακίου, δυτών, εργατών, φοιτητών κ.ά.

128

26. Σελ. 176. "Χιόνια στο χωριό".

Τα παιδιά παίζουν τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις σε ζευγάρια. Ξεκινάνε με θέμα "το χιόνι" και συνεχίζουν με άλλα θέματα.

27. Σελ. 179. "Η γιαγιά και η εγγονή της".

Τα παιδιά συλλέγουν παραμύθια από τη γιαγιά τους και τα διηγούνται στην τάξη. Απ' αυτά διαλέγουν ένα και το δραματοποιούν.

11.3. ΔΕΥΤΕΡΗ ΤΑΞΗ.

Από το βιβλίο ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ

1. Χαϊδεύουμε τον τοίχο της τάξης. Τον βάφουμε με τη φαντασία μας ό,τι χρώμα θέλουμε. Τρέχουμε όλοι στο κέντρο της τάξης, απομακρυνόμαστε και ακουμπάμε στον τοίχο. Ξαπλώνουμε και καταλαμβάνουμε όλο το πάτωμα. Με το σώμα μας γράφουμε σχήματα στο χώρο της τάξης (σελ. 6-7).

2. Κάνουμε όλοι έναν κύκλο και κρατάμε τα χέρια μας. Σηκωνόμαστε, ξαπλώνουμε, γράφουμε οχήματα στο χώρο με το σώμα μας, όλοι μαζί, χωρίς ν' αφήνουμε τα χέρια μας (σελ. 12).

3. Ο δάσκαλος και οι μαθητές. Παίζουμε διάφορους ρόλους και τις σχέσεις μεταξύ τους. Οι δάσκαλοι του σχολείου, ο διευθυντής κι οι μαθητές (σελ. 11).

4. Αυτοσχεδιάζουμε. Το σχολείο γίνεται σχολή ξένων γλωσσών. Βαβέλ, καθένας μιλάει τη δική του γλώσσα (σελ. 9).

5. Ένα σχολείο στην αγορά της αρχαίας Αθήνας (σελ. 11).

6. Θεματικά στιγμιότυπα. Σκηνές από την οικογενειακή μας ζωή στο σπίτι (σελ. 14-15).

7. Παρουσιάζουμε το ζωντανό πορτρέτο του παππού, της γιαγιάς, του πατέρα, της μητέρας (σελ. 14-15).

8. Μια ασπρόμαυρη οικογενειακή φωτογραφία διηγείται (σελ. 17).

9. Μια μέρα στην καλύβα μιας οικογένειας μαύρων (σελ. 18-19).

10. Δρώμενο. "Αν όλα τα παιδιά της γης". Παιδιά από διάφορες φυλές συναντιούνται, δίνουν τα χέρια και αγκαλιάζουν τη γη χορεύοντας σ' έναν κύκλο (σελ. 21).

11. Ο πέτρινος τοίχος του παλιού σπιτιού θυμάται (σελ. 28-29).

12. Τα παιδιά δραματοποιούν τη ζωή των μελισσών και την εκλογή της βασίλισσας στην κυψέλη (σελ. 27).

13. Οι πελαργοί... μετανάστες στη χώρα μας συνεδριάζουν (σελ. 26).
14. Γραφείο μελετών και κατασκευής σπιτιών. Συνεργεία. Ανοικοδόμηση και επεισόδια με τους γείτονες (σελ. 28-29).
15. Σε μια πολυκατοικία οι ένοικοι τσακώνονται (σελ. 33).
16. Μια πόλη χωρίς γιατρούς.. Ένα χωριό χωρίς γεωργούς (σελ. 35).
17. Οι σκουπιδιάρηδες απεργούν. Οι κάτοικοι αρρωσταίνουν. Τα ποντίκια κα-

ταλαμβάνουν τη χώρα. Το ταχυδρομείο απεργεί, γράμματα και δέματα επαναστατούν (σελ. 37).

18. "Τα παράπονα στο δήμαρχο". Οι κάτοικοι μιας πόλης σε ομάδες διαμαρτύρονται για τα προβλήματα τους στο δήμαρχο (σελ. 45).

19. Οι πυροσβέστες σβήνουν μια φωτιά και σώζουν δυο παιδιά με κίνδυνο της ζωής τους. Ο δήμαρχος τους παρασημοφορεί (σελ. 47)

20. Τα παιδιά καταλαμβάνουν το Δημαρχείο και αναλαμβάνουν το Δήμο τους (σελ. 49).

21. Τα παιδιά σε ομάδες παριστάνουν βουνά, ποτάμια, λίμνες (σελ. 51).

22. Τα παιδιά σχηματίζουν στο πάτωμα τη γη και τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα (σελ. 57).

23. Η κυρία EMY στην τηλεόραση παίρνει βοηθούς-παρουσιαστές τα παιδιά (σελ. 59).

24. Τα παιδιά δραματοποιούν το μύθο της Περσεφόνης (σελ. 62)

25. Τα παιδιά δραματοποιούν τον Ήλιο και τον Αέρα" με μεγάλα ανδρείκελα και ομαδικούς ρόλους (σελ. 66).

26. Τα παιδιά συνθέτουν ιστορίες για τη μόλυνση του νερού που αντιστοιχούν στις φωτογραφίες. Π.χ, τα ψάρια παθαίνουν ασφυξία από το πετρέλαιο που χύθηκε στο νερό της θάλασσας και... πηγαίνουν στο νοσοκομείο των δελφινιών κτλ. (σελ. 71).

27. Τελετουργικό δρώμενο, η υποδοχή μιας εποχής, π.χ. της κυρίας Άνοιξης, από τη φύση, τα λουλούδια, φυτά, δέντρα, πουλιά... (σελ. 75).

Είμαστε σ' ένα λεωφορείο όπου συμβαίνουν διάφορα επεισόδια (σελ. 79).

28. Ταξίδι στην έρημο και απαγωγή της ωραίας Φατιμέ (σελ. 80). Παράξενες γνωριμίες (σε ζευγάρια) στο τρένο, στη διαδρομή Αθήνα-Θεσσαλονίκη (σελ. 83).

29. Τα παιδιά γίνονται τροχονόμοι, αυτοκίνητα, πεζοί. Επικίνδυνο παιχνίδι μιας ομάδας παιδιών στο δρόμο (σελ. 84, 85, 86, 87).

30. Ασκήσεις επικοινωνίας. Τα παιδιά συνεννοούνται, χωρίς να μιλάνε (σελ. 88). Δραματοποίηση. "Εδώ σχολείο κωφών" (σελ. 88).

31. Παίζουμε τις μικρές αγγελίες (σελ. 93).

32. Οι φοίνικες στην Ομόνοια παρατηρούν τη ζωή της πλατείας (σελ. 98).

33. Τα καρύδια οργανώνουν τη δραπέτευση τους από το εργοστάσιο συσκευασίας ξηρών καρπών (σελ. 104-105).

34. Γινόμαστε οι ρίζες ενός δέντρου, ο κορμός και το φύλλωμα. Απολαμβάνουμε τον ήλιο, αντιστεκόμαστε στον κυρ αέρα και στέλνουμε την αγάπη μας στον κόσμο (σελ. 106).

35. Τα παιδιά παρουσιάζουν την παροιμία: "Του κόκορα τ' αυγό δεν κάνει περιστέρι" (σελ. 127).

36. Ζούμε τη γέννηση μας, την πρώτη μέρα της ζωής, το μπουσούλημα, το πρώτο περπάτημα (σελ. 138).

37. Τα παιδιά ετοιμάζουν και παρουσιάζουν διαφημίσεις για υγιεινές τροφές (σελ.145).

38. "Ο πόλεμος των ζουζουνιών". Τα ζουζούνια κάνουν πόλεμο, γίνεται με

γάλη καταστροφή, οι μάνες-ζουζούνια κλαίνε, ο χάροντας-ζουζούνι εμφανίζεται και μονάχα ένα τζιτζίκι είναι ενάντια στον πόλεμο (σελ. 150).

39. Τα παιδιά παρουσιάζουν διάφορα επαγγέλματα (σελ. 161, 162, 163).

40. Τα παιδιά συνεργάζονται όλα μαζί και γίνονται διάφορες μηχανές, γερανός, εκσκαφέας. Μετά γίνονται φανταστικές μηχανές π.χ. μηχανή που βγάζει αναστεναγμούς, χαρά, ροζ μαγικά γάντια, τεράστιες ουράνιες κορδέλες (σελ. 174-178).

41. Τα παιδιά δραματοποιούν ένα επεισόδιο που εκτυλίσσεται στο εργοστάσιο. Συμπλοκή μεταξύ των εργατών, απεργία, έκρηξη στον καυστήρα κ.ά. (σελ. 181).

42. Τα παιδιά κάνουν μια τελετή όπου γιορτάζουν τις τέσσερις εποχές (τελετουργικό) (σελ 187).

43. Τα παιδιά διηγούνται διάφορα έθιμα που γνωρίζουν, τα συσχετίζουν με τη σημερινή τους ζωή και τα ζωντανεύουν με τον τρόπο τους (σελ. 191).

44. Τα παιδιά με ύμνους, αυτοσχέδια τραγούδια και χορούς ζωντανεύουν το "λιομάζωμα". Μεταφέρονται στην αρχαία Ελλάδα και ζωντανεύουν ένα τελετουργικό για το "λιομάζωμα" με λυχναράκια. το βράδυ στους ελαιώνες (σελ 198).

11.4. ΤΡΙΤΗ ΤΑΞΗ. Από το βιβλίο ΣΤΑ ΠΟΛΥ ΠΑΛΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

1. Η ιστορία του βασιλιά Τυραννόσαυρου. Με αφορμή τον Τυραννόσαυρο τα παιδιά μπορούν να ζωντανέψουν άλλα παράξενα τεράστια όντα (σελ. 9).

2. Τα παιδιά δραματοποιούν ιστορίες με θέματα από τη ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων (σελ. 10-31).

3. "Η γιορτή του κυνηγιού", δρώμενο με αυτοσχέδιους ύμνους, τραγούδια, ρυθμικά χτυπήματα, χορούς. Η θεά Άρτεμη, οι Μούσες, οι Χάριτες (σελ. 44).

4. Τελετουργικό για Τη Μεγάλη Μητέρα, τη Γη, και το θεό Ουρανό με τη συμμετοχή των ανθρώπων, των ζώων, των φυτών (σελ. 50).

5. Δραματοποιούμε το μύθο της Δήμητρας (σελ. 68).

6. Τα παιδιά σε ζευγάρια ζωντανεύουν τον Οδυσσέα και την Καλυψώ (σελ. 76).
7. "Το παλάτι του Αλκίνοου". Τα παιδιά σε ακινησία (θεματικό στιγμιότυπο) αποδίδουν τον ήλιο, το φεγγάρι, τις χρυσές θύρες, τους χάλκινους παραστάτες και τα ασημένια σκυλιά που είχε φτιάξει ο Ήφαιστος (σελ. 82).
8. Τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν σκηνές από το εμπόριο των Καρχηδονίων και το εμπόριο των Πυγμαίων (σελ. 93).
9. Τα παιδιά δραματοποιούν τη ζωή στο παλάτι της Κνωσού. Ακολουθούν αγώνες με τους ταύρους, τα Ταυροκαθάψια (σελ. 103-117).
10. Τα παιδιά δραματοποιούν τον Δαίδαλο και τον Ίκαρο. Δημιουργούν δικές τους ιστορίες, π.χ. Ολυμπιακή και δεινόσαυροι (σελ. 129-132).

132

11. Τα παιδιά δραματοποιούν το μύθο του Μινώταυροι. Η Αριάδνη, ο Αιγέας ο Θησέας κι ο Μινώταυρος (σελ. 132-136).
12. Τα παιδιά δραματοποιούν τον Αλκίνοο, τους άρχοντες και τον Δημόδοκο τον περίφημο τυφλό τραγουδιστή (σελ. 157).
- 13 "Μια θυσία στους θεούς". Τελετουργία για τη θεά Αθήνα (σελ. 160).
14. Επεισόδια από την Αργοναυτική εκστρατεία (σελ. 168-175). Το θέμα αυτό είναι πολύ πλούσιο με πολλά πρόσωπα και αρκετή πλοκή. Η δραματοποίηση του μπορεί να διαρκέσει πολύ χρόνο-και τα παιδιά να φτιάξουν μεγάλες περιέργες κατασκευές, χάρτες, σκηνικά κ.ά. Στο τέλος μάλιστα μπορεί να καταλήξουν σε μια αυτοσχέδια θεατρική παράσταση μπροστά σε κοινό.
15. Τα παιδιά δραματοποιούν διάφορα επεισόδια από τον Τρωικό πόλεμο. Π.χ. Ο Πάρης προσφέρει το μήλο στην ομορφότερη θεά, την Αφροδίτη. Ο Δούρειος ίππος. Ο Έκτορας και η Ανδρομάχη (σελ. 188-196).
16. Τα παιδιά δραματοποιούν περιπέτειες του Οδυσσέα. Π.χ. η μάγισσα Κίρκη, το άνοιγμα του ασκού του Αιόλου, στο νησί της νύμφης Καλυψώς, ο γυρισμός του Οδυσσέα στην Ιθάκη κ.ά. Δίνεται η ευκαιρία για πολλές μεταμορφώσεις, για παράξενα όντα και φανταστικούς χώρους. Η δραματική πράξη συνδυάζεται με προσωπεία, ανδρείκελα, κουκλοθέατρο και θέατρο σκιών. Τα παιδιά μπορούν να ετοιμάσουν τεράστιες κατασκευές, σκηνικά, φορεσιές. Οι δραματοποιήσεις αυτές, που διαρκούν πολύ χρόνο, μπορεί να καταλήξουν σε αυτοσχέδιες θεατρικές παραστάσεις με κοινό (σελ. 197-206).

11. Δ. ΤΕΤΑΡΤΗ ΤΑΞΗ Από το βιβλίο ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΜΟΥ

1. Αυτοσχεδιασμός. Τα παιδιά ζωντανεύουν τη λαϊκή αγορά, χωρίζοντας σε καφάσια και δίσκους τα φρούτα, τα λαχανικά και τα άλλα αντικείμενα (σύνολα) (σελ. 10).
2. Τα παιδιά της τάξης αποτελούν ένα σύνολο: τα μέσα συγκοινωνίας. Χωρίζονται σε μικρές ομάδες. Τα φορτηγά, τα λεωφορεία, τα τρένα, τα ελικόπτερα, τα καράβια (υποσύνολα) (σελ. 11).
3. Τρεις διαφορετικές γωνίες συναντιούνται, η ορθή, η οξεία, η αμβλεία και μιλάνε για τη ζωή τους (σελ. 27).
4. Τα παιδιά γίνονται ακροβάτες που ισορροπούν πάνω σε ευθείες, τεθλασμένες και καμπύλες γραμμές, γραμμένες στο πάτωμα της τάξης ή στην αυλή (σελ. 29),
5. Τα παιδιά γίνονται σχήματα. Πάνω τους κρεμάνε το σχήμα που έχουν διαλέξει. Γίνεται διαγωνισμός για το καλύτερο σχήμα. Δημοσιογράφοι παίρνουν συνέντευξη σε κάθε σχήμα που μιλάει για τις αρετές του (σελ- 32).

6. Τα παιδιά χωρίζονται σε ζευγάρια και γίνονται η κ. Περίμετρος και ο κ. Εμβαδόν (σελ. 40-43).

7. Κάθε παιδί γίνεται αρσιβαρίστας. Όλα τα παιδιά γίνονται μια τεράστια ζυγαριά (σελ. 45).

8. Τα παιδιά ζωντανεύουν τα πρόσωπα που απεικονίζονται πάνω στα χαρτονομίσματα (σελ. 48).

9. Δραματοποίηση. Τα παιδιά πηγαίνουν εκδρομή. Αθήνα, Λαμία, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη. Κάτι συμβαίνει και πρέπει να επιστρέψουν. Πόσα χιλιόμετρα θα κάνουν; Πόσες ώρες θα διαρκέσει το ταξίδι; Τι πρέπει να πάρουν μαζί τους; Ξεπερνάνε τις δυσκολίες και σχεδιάζουν για τις υπόλοιπες μέρες μια άλλη εκδρομή (σελ. 64).

10. Τηλεοπτική εκπομπή με τα πρακτικά από τη συγκέντρωση των κατοίκων του χωριού (σελ. 82).

11. Αυτοσχεδιασμός. Εκπτώσεις στα μαγαζιά. Κόσμος, κούραση και οι ταμίες των καταστημάτων πρέπει να αποδώσουν λογαριασμό (σελ. 82).

12. Δημοτικές εκλογές. Στο εκλογικό τμήμα βγάζουν τα αποτελέσματα. Πόσους ψήφους πήρε ο Α, ο Β και ο Γ υποψήφιος. Οι συγγενείς τους έξω από το τμήμα έχουν μεγάλη αγωνία για τα αποτελέσματα (σελ. 91).

13. Εργοστάσιο συσκευασίας καραμελών. Οι εργάτες παρουσιάζουν την εργασία της τελευταίας εβδομάδας σε ώρες εργασίας και αριθμό συσκευασμένων πακέτων. Χιλιάδες καραμέλες. Ζητάνε αύξηση (σελ. 107).

14. Δραματοποίηση. Τα παιδιά υπογράφουν την ίδρυση μιας εταιρείας "Ηλεκτροφουφού" που πήρε, μετά από διαγωνισμό, την ηλεκτροφώτιση των επτά διαδρόμων του νέου αεροδρομίου. Όλοι μαζί κάνουν τους υπολογισμούς, προμηθεύονται τα υλικά και αναλαμβάνουν εργασία (σελ. 111).

15. Τα παιδιά γίνονται αστροναύτες στο διάστημα. Στις 648 ώρες που έμειναν εκεί συμβαίνουν διάφορα... (σελ. 121).

16. Τα παιδιά γιορτάζουν τη φύση με κινήσεις, χτύπους και κραυγές. Γίνονται δέντρα, χορτάρι, λουλούδια που ευχαριστούν τον ήλιο. Το τελε-τουργικό δρώμενο τελειώνει με το φύτεμα ενός μικρού δέντρου (σελ. 123).

17. Τα παιδιά-αμπελουργοί ανοίγουν τα βαρέλια και δοκιμάζουν το και-νούργιο τους κρασί. Γιορτάζουν με προσωπεία και χορούς για τη γιορτή του Διονύσου. Εμφιαλώνουν την παραγωγή τους για να την πουλήσουν (σελ. 138).

11.6 ΠΕΜΠΤΗ ΤΑΞΗ. Από το βιβλίο ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

1. Οι ορειβάτες έχουν αποκλειστεί εδώ και μερικές μέρες. Προσπαθούν να διασωθούν και προτείνουν διάφορες λύσεις. Μετά από απεγνωσμένες προσπάθειες βλέπουν ένα ελικόπτερο (σελ. 5).

2. Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των πέντε ατόμων. Κάθε άτομο της ομάδας γίνεται ένα πρόσωπο μιας φυλής. Οι ομάδες βρίσκονται σε διαφορετικούς χώρους, ταξιδιώτες σ' ένα βουνό, αστροναύτες στη σελήνη, σε μια βιβλιοθήκη κτλ. Προσπαθούν να επικοινωνήσουν μεταξύ τους (σελ. 8).

3. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο μεγάλες ομάδες. Η μία παρουσιάζει τη ζωή των πρωτόγονων και η άλλη των σύγχρονων Ελλήνων (σελ. 10),

4. Οι γυναίκες μιας κλειστής κοινωνίας συγκεντρώνονται και καταγράφουν τα δικαιώματα τους που η κοινωνία δεν τα αναγνωρίζει. Την επόμενη εβδομάδα με διάφορους τρόπους θα διακηρύξουν τα δικαιώματα τους (σελ. 19).

5. Αυτοσχεδιασμός. Μετά από διάφορα επεισόδια, τα παιδιά μιας κατασκήνωσης αναλαμβάνουν να καθαρίσουν μια παραλία (σελ. 20).

6. Τα παιδιά απαντούν με αυτοσχεδιασμούς στην ερώτηση του βιβλίου:

"Τι θα συμβεί αν οι εργάτες, οι τεχνίτες και οι μηχανικοί που χτίζουν ένα σπίτι δεν συνεργάζονται αρμονικά;" (σελ. 21).

7. Τα παιδιά αποδίδουν τις παροιμίες με κινήσεις τραγουδιστά (σελ. 21).

8. Τα παιδιά σε μικρές ομάδες παρουσιάζουν γάμους με σχετικές δυσκολίες. Π.χ. γάμος χριστιανού με μωαμεθανή, γάμος νέγρου με λευκή, γάμος υπερήλικα με νεαρή, γάμος πλούσιας με φτωχό, γάμος ανάπηρης με ανάπηρο κ.ά. (σελ. 23-25).

9. Θεματικά στιγμιότυπα. Μια οικογένεια στο χωριό, μια οικογένεια στην πόλη (σελ. 31).

10. Αντιθέσεις. Η Σμαραγδή και η οικογένεια της ζουν στο χωριό πριν από εκατό χρόνια. Η Μάγδα και η οικογένεια της ζουν στην πόλη σήμερα (σελ. 32).

11. Τα παιδιά παρουσιάζουν σε μιμική τις παροιμίες (σελ. 35).

12. Αυτοσχεδιασμός. Μια ποδοσφαιρική ομάδα που παίζει σήμερα σε άλλη πόλη, χάνει το αεροπλάνο (σελ. 38).

13. Εμπόδια-κίνδυνοι. Τα παιδιά δραματοποιούν το τσίρκο και παρουσιάζουν εμπόδια και κινδύνους που ζουν σ' αυτό και τον τρόπο που τα ξεπερνούν (σελ. 38).

14. Δρώμενα από μικρές ομάδες με θέματα: "Μια εβδομάδα χωρίς σκουπιδιάρηδες", "Μια εβδομάδα χωρίς γιατρούς", "Μια εβδομάδα χωρίς αστυνομικούς", "Μια εβδομάδα χωρίς καλλιτέχνες" (σελ. 49).

15. Κίνδυνοι. Τα παιδιά σε μικρές ομάδες παρουσιάζουν κινδύνους της πόλης και τον τρόπο που τους ξεπερνούν (σελ. 64).

16. Τα παιδιά παρουσιάζουν σε τηλεοπτική εκπομπή ένα δημοτικό συμβούλιο (σελ. 70).

17. Αντιθέσεις. Τα παιδιά σε μικρές ομάδες παρουσιάζουν ανά δύο εργασίες και επαγγέλματα που δεν υπάρχουν σήμερα και επαγγέλματα που υπάρχουν μόνο σήμερα.

18. Δραματοποίηση. Μια μέρα στον ΟΑΕΔ (σελ. 92).

19. Τα παιδιά σε μικρές ομάδες αποδίδουν με μιμική τα δικαιώματα του ανθρώπου (σελ. 96-102).

20. Αυτοκινητικό ατύχημα. Μια ομάδα παιδιών παίζει τους τραυματίες που τους έχουν εγκαταλείψει στο δρόμο. Μια άλλη ομάδα παιδιών προσπαθεί να τους διασώσει (σελ. 103).

21. Δραματοποίηση. Μια ομάδα εξωγήινων κυκλοφορεί στην Αθήνα χωρίς να γνωρίζουν τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας (σελ. 111).

11.7 ΕΚΤΗ ΤΑΞΗ. Φυσικά. Από το βιβλίο ΕΡΕΥΝΩ ΤΟΝ ΦΥΣΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

1. Δρώμενο. Ο Αριστοτέλης διδάσκει τον Μέγα Αλέξανδρο και άλλους μαθητές του για την ύλη και το σύμπαν (σελ. 8).

2. Στο όνειρο του ο Αριστοτέλης βρίσκεται στο εργαστήρι του Λεύκιππου και του Δημόκριτου. Καλούν τους μαθητές τους κι όλοι μαζί αναπτύσσουν τις ιδέες τους.

Κατάσκοποι εξωγήινοι τους συλλαμβάνουν και τους οδηγούν στο διαστημόπλοιο τους (σελ. 9).

3. Μια ομάδα παιδιών (τα πιο μεγάλοςωμα και βαριά) σφιχτά αγκαλιασμένα σχηματίζουν τον πυρήνα του ατόμου, ενώ άλλα παιδιά τρέχουν γρήγορα γύρω του. Αυτά αποτελούν τα ηλεκτρόνια. Τα παιδιά στον πυρήνα χωρίζονται σε δύο χρώματα. Άλλα είναι τα πρωτόνια και άλλα τα νετρόνια, ανάλογα με το χρώμα. Καθένας μιλάει για την παράξενη ζωή του και για το αμφίβολο μέλλον του. Ένας πυρηνικός αντιδραστήρας τους καλεί σε γεύμα... (σελ. 9).

4. Είναι βράδυ του 1896 και το ζεύγος Κιουρί, η Μαρία και ο Πέτρος, μετά από χρόνια εργασίας, ανακαλύπτει το ράδιο, ένα στοιχείο με έντονη ακτινοβολία (σελ. 15).

140

Είναι άνοιξη του 1903. Σήμερα γίνεται η απονομή του βραβείου Νόμπελ στη Μαρία Κιουρί. Οργανώνουμε τις δημόσιες σχέσεις για το γεγονός.

5. Ένα παιδί-νετρόνιο πέφτει στην ομάδα-πυρήνα και τη διασπά σε μικρότερες ομάδες-πυρήνες. Ξαφνικά η ομάδα εμφανίζει και κινεί τεράστια πανιά. Είναι η πυρηνική ή η ατομική ενέργεια που απελευθερώθηκε (σχάση) (σελ. 19).

6. Τέσσερις ομάδες-πυρήνες υδρογόνου συνενώνονται και σχηματίζουν το πυρήνα ενός στοιχείου που ονομάζεται ήλιον. Κάθε ομάδα-πυρήνας κατασκευάζει και ένα ανδρείκελο (ήλιος) και όλοι μαζί γιορτάζουν μ' ένα τελετουργία δρώμενο, με χορό, ρυθμούς και κραυγές, τον πατέρα-Ήλιο (σελ. 24).

7. Ηγέτες διαφόρων χωρών συναντιούνται στην αρχαία Ολυμπία. Το θέμα τους είναι: Ποτέ Χιροσίμα, ποτέ Ναγκασάκι (σελ. 27).

8. Τα παιδιά κατά ομάδες γίνονται καλοί ή κακοί αγωγοί της θερμότητας (σελ. 31).

9. Σημείο τήξης του σώματος μας! Το σώμα μας λιώνει και σιγά σιγά απλώνεται και τυλίγει τη γη. Μεταμορφώνεται σε λάδι, νερό, μέλι, κόλλα, ώσπου φτάνει σε μια τρύπα και κάνει το εσωτερικό ταξίδι της γης (σελ. 42).

10. Οι αλυκές του Μεσολογγίου. Τα παιδιά με ένα τελετουργικό δρώμενο εξατμίζουν το θαλασσινό νερό με κινήσεις και κραυγές. Μετά μαζεύουν το αλάτι, προφέροντας με διαφορετικούς τρόπους τη λέξη "αλάτι" (σελ. 47).

11. Μηχανές. Τα παιδιά σε ομάδες σχηματίζουν μηχανές. Μια ομάδα παιδιών που είναι η "ενέργεια" τροφοδοτεί τις μηχανές που αρχίζουν να κινούνται (σελ 55-59).

12. Παιδιά σε τέσσερα σημεία της τάξης, αντίστοιχα με τα σημεία του ορίζοντα, είναι οι άνεμοι. Στη μέση, μια ομάδα παιδιών είναι οι ανεμοδείκτες που κινούνται προς την κατεύθυνση που φυσούν οι άνεμοι.

Ακολουθεί ο χορός των ανέμων (με ανδρείκελα) (σελ. 62).

141

13. Τελετουργικό δρώμενο για το χαλάζι. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα είναι παγοκρύσταλλοι που ενώνονται και είναι το χαλάζι. Η άλλη ομάδα είναι πύραυλοι που εκτοξεύονται για να διαλύσουν το χαλάζι και να σώσουν τα σπαρτά (σελ. 67).

14. Τα παιδιά παρουσιάζουν μετεωρολογικά δελτία από κουτιά-οθόνες τηλεόρασης (σελ. 70).

15. Ταξίδι με ένα μετεωρολογικό δορυφόρο (σελ. 72).

16. Κατάδρομα ψάρια συναντιώνται στον Ατλαντικό ωκεανό και διηγούνται τις περιπέτειες τους (σελ. 88).

17. Σε ένα χωριό μια οχιά δάγκωσε ένα παιδί. Οι φίλοι του, μετά τις πρώτες βοήθειες, το μεταφέρουν στο γιατρό (σελ. 97}.
18. Μια μέρα συμβαίνει κάτι σ' ένα εκκολαπτήριο (σελ. 101).
19. Η ζωή σ' έναν καταυλισμό μετά από ένα μεγάλο σεισμό (σελ. 107).
20. "Γεώτρηση πέτυχε. Πετρέλαιο. 5TOP" (σελ. 117).
21. Ατύχημα σε ένα ανθρακωρυχείο (σελ. 125).
22. Γινόμαστε χημικοί (σελ. 131).
23. Το Υπουργείο Βιομηχανίας παίρνει μέτρα για την αιθαλομίχλη (σελ. 139).
24. Με μακριά πανιά δημιουργούμε κύματα πάνω στο πάτωμα. Γινόμαστε ανάλαφρα σώματα που μεταφέρουν τη χαρά και την ελπίδα, χο-

142

ρεύοντας πάνω σε πυκνώματα και αραιώματα (διαμήκη κύματα), που έχουμε σχεδιάσει ή χαράξει στην αυλή του σχολείου (σελ. 146).

25. Περιγράφουμε τις περιπέτειες ενός δύτε στο βυθό με ήχους και θορύβους.
26. Τα παιδιά χωρίζονται σε δύο ομάδες, η μία απαγγέλλει ρυθμικά ένα ποίημα ή τραγούδι και η άλλη κάνει την ηχώ του (σελ. 155).
27. Δημιουργούμε παράξενους ήχους με το στόμα μας, με το σώμα μας καθώς και με διάφορα αντικείμενα που βρίσκονται γύρω μας. Είμαστε η παράξενη ορχήστρα και δημιουργούμε την "Τρελή Συμφωνία Νο 1", που μπορούμε να τη μαγνητοφωνήσουμε, αν το επιθυμούν όλοι (σελ. 157-161).
28. Δραματοποίηση. Οι Υπερβολικοί θόρυβοι κάνουν επίθεση στα Νευρικά κύτταρα για να καταλάβουν το Ακουστικό κέντρο. Η Μουσική-γιατρός θεραπεύει τα νευρικά κύτταρα και αποκαθιστά το ακουστικό κέντρο με μια μουσική βραδιά (σελ.165).
29. Παρουσίαση σκηνών από τη ζωή ενός εφευρέτη. Ο Θωμάς Έντισον πουλάει εφημερίδες. Ο Θ. Έντισον εργάζεται στο εργαστήρι του. Ο Θ. Έντισον βραβεύεται για την εφεύρεση του φωνογράφου (σελ. 168).

143

12. ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ..... ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Αυτό που μας ενδιαφέρει πρώτα απ' όλα στο θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση στο χώρο του σχολείου είναι η διαδικασία και όχι το αποτέλεσμα. Είναι αυτό που θα βιώσουν τα παιδιά, αυτό που θα ανακαλύψουν, ο τρόπος που θα συνεργαστούν, που θα λύσουν τα διάφορα προβλήματα, που θα αντιδράσουν. Μέσα από τη διαδικασία θα δημιουργήσουν και θα αποκτήσουν εμπειρίες.

Αν μια ομάδα εργάζεται συχνά και μεθοδικά, με ποικιλία από ασκήσεις, αυτοσχεδιασμούς, δρώμενα, τελετουργίες και δραματοποιήσεις, όπου τα παιδιά εξασκούνται σταδιακά με διάφορες τεχνικές, τότε η ομάδα αυτή θα μπορέσει να εκφραστεί και να δημιουργήσει. Τα αποτελέσματα μπορεί να είναι εντυπωσιακά.

Αν το θελήσει, είναι έτοιμη να "μοιραστεί" τη δημιουργία της με κοινό και όχι να την "επιδείξει" στο κοινό. Κατά την αλληλεπίδραση αυτή οι δρώντες θα ανταλλάξουν ιδέες με το κοινό, θα εμπλουτιστούν μ' αυτές, θα δουν πράγματα από άλλη οπτική γωνία, θα γνωρίσουν τις συγκινησιακές αντιδράσεις που προκάλεσαν στο κοινό τους, οι οποίες μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές από τις δικές τους. Γενικά θα καταλάβουν και θα εμβαθύνουν περισσότερο στους ρόλους και την ιστορία που δημιούργησαν και βίωσαν.

Η παρουσίαση αυτή μπορεί να γίνει στο πλαίσιο της τάξης και του σχολείου. Η μία τάξη μπορεί να παρουσιάσει τη δημιουργία της στην άλλη ή σ' ένα ευρύτερο κοινό.

Ο δάσκαλος στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να αναλογιστεί:

1. Ποιος είναι ο σκοπός του να "μοιραστούν" τη δημιουργία τους τα παιδιά με το κοινό και τι επιπτώσεις θα έχει στην περαιτέρω ενασχόληση τους με το θέατρο.

2. Ποια είναι η κοινωνικότητα της ομάδας . και κατά πόσο επιθυμούν και είναι έτοιμα όλα τα παιδιά να "μοιραστούν" τη δημιουργία τους με το κοινό.

3. Αν και κατά πόσο οφείλει να προωθήσει τα παιδιά σ' αυτό ή να τα αφήσει να εστιάσουν την προσοχή τους στην εργασία της ομάδας τους και να ζήσουν αβίαστα αυτές τις εμπειρίες.

Στην περίπτωση που τα παιδιά επιθυμούν να οργανώσουν μια παράσταση, θα πρέπει να έχουν εξαντλήσει την "εξερεύνηση" και τη "μάθηση" από τη διαδικασία του θεατρικού παιχνιδιού και της δραματοποίησης. Τότε θα είναι έτοι-

145

μα να κάνουν ένα βήμα επιπλέον. Να περάσουν σε μια άλλη διαδικασία, αυτήν της οργανωμένης παράστασης.

Τρεις είναι λοιπόν οι τρόποι με τους οποίους μπορεί να προκύψει μια παράσταση στα δεδομένα του σχολείου:

1. Η παράσταση μπορεί να στηρίζεται σε ένα ή περισσότερα θεατρικά παιχνίδια και δραματοποιήσεις που έχουν αναπτυχθεί ήδη μέσα στην τάξη και να αποτελεί μια νέα έκδοση τους, τροποποίηση ή συνέχιση.

Κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς τα παιδιά έχουν αυτοσχεδιάσει και δραματοποιήσει διάφορα θέματα. Ίσως να επανέρχονται σε ένα από αυτά. Κάθε φορά όμως δίνουν νέες προεκτάσεις ή δημιουργούν κάτι τελείως διαφορετικό.

Ας δούμε ένα θέμα, π.χ. "θάλασσα".

Γινόμαστε φουρτουνιασμένη θάλασσα ή ήρεμη. Κολυμπάμε, γευόμαστε την αλμύρα. Γινόμαστε βράχοι που τους χτυπάει το κύμα. Βάφουμε τη θάλασσα μ' ένα χρώμα που θέλουμε κ.ά.

"Η κ. Μαύρη θάλασσα συναντά τη Μεσόγειο", "Ένα ποτάμι γνωρίζει τη θάλασσα", "Μια γοργόνα μια φορά...", "Εξερεύνηση στο βυθό", "Οι σφουγγαράδες στην Κάλυμνο φεύγουν με το καϊκι τους", "Η ζωή σ' ένα καϊκι που το έλεγαν «Ψαροπούλα»», «Ναυαγοί σ' ένα έρημο νησί», «Κρουαζιέρα σε ελληνικά νησιά», «Ταξίδι στην Ινδονησία», «Ταξίδι στα παγόβουνα», «Ταξίδι σ' ένα ανεξερεύνητο νησί», «Χριστόφορος Κολόμβος», «Πειρατές στην Πελοπόννησο», «Ιστιοπλοϊκοί αγώνες», «Ψάρεμα με πυροφάνι» κτλ.

Αν τα παιδιά έχουν εργαστεί ποικιλοτρόπως πάνω σ' αυτό το θέμα, τότε μπορούν να τολμήσουν, χωρίς καμιά προετοιμασία, να αυτοσχεδιάσουν μπροστά σε κοινό. Στην περίπτωση αυτή χρειάζεται να δημιουργηθεί το «περιβάλλον». Πανιά μακριά και κοντά που θα γίνουν... θάλασσα, καράβι, παραλία, ναύαγιο, φάρος κ.ά. Καπέλα ναυτικών, χωρικών ή συγκεκριμένης χώρας, π.χ. Ινδονησίας. Σχοιριά, κασέλες, αγγεία, κλαδιά, σωσίβια, χάρτες, μουσικά όργανα και μουσική.

Τα παιδιά με όλα αυτά τα ερεθίσματα μπορούν να αυτοσχεδιάσουν πολύ εύκολα, θα ανακαλέσουν αυτόματα στη μνήμη τους ποικίλες ανεξίτηλες εγγραφές και θα δημιουργήσουν κάτι νέο.

Ο ίδιος ο δάσκαλος μπορεί να αρχίσει τον αυτοσχεδιασμό υποδυόμενος ένα ρόλο. Μέσα από το ρόλο αυτό μπορεί να «χτίζει» την ιστορία, να δημιουργεί πλοκή, θέτοντας εμπόδια, κινδύνους, δυσκολίες ή εμπλουτίζοντας τη δράση. Ακόμα μπορεί να αφηγείται την ιστορία ή να παρεμβαίνει εκεί που η δράση ατονεί. Επίσης, μπορεί να έχει μαγνητοφωνήσει την αρχή μιας ιστορίας. Τα παιδιά, αφού την ακούσουν, αρχίζουν και αυτοσχεδιάζουν.

Ο δάσκαλος μπορεί να παρέμβει προβάλλοντας διαφάνειες, π.χ. φωτογραφίες από το νησί που πρόκειται να ταξιδέψει η ομάδα με τη φαντασία και το παιχνίδι.

Η συμμετοχή του δασκάλου με τις παρεμβάσεις του, όπου χρειάζεται, εξασφαλίζει τη ροή της ιστορίας.

147

Ο δάσκαλος, αν δυσκολεύεται να πάρει μέρος, πρέπει να βρίσκει άλλους τρόπους συντονισμού. Π.χ. Μπορεί να κάθεται στην άκρη του σκηνικού χώρου και να προσποιείται ότι διαβάζει μια ιστορία μέσα από ένα βιβλίο. Έτσι έχει τη δυνατότητα να κάνει τις κατάλληλες παρεμβάσεις και διασυνδέσεις, ενώ τα παιδιά θα ζωντανεύουν την ιστορία. Με τον τρόπο αυτό είναι εύκολο να γίνονται σχολικές γιορτές. Ο δάσκαλος μπορεί, αντί για ιστορία, να διηγηθεί ένα έθιμο, ένα ποίημα, ένα τραγούδι, ένα μύθο. Συγχρόνως θα έχει προβλέψει να υπάρχουν στο χώρο τα κατάλληλα αντικείμενα.

Σε κάθε περίπτωση, η μουσική μπορεί να δημιουργήσει την κατάλληλη ατμόσφαιρα. Ακόμα, πολλά είδη τραγουδιών, όπως τα δημοτικά, μπορούν να αυτοσχεδιαστούν μπροστά σε κοινό, αφού πρώτα έχει γίνει κάποια υποτυπώδης προετοιμασία μέσα στην τάξη.

Μουσική συνηθίζεται να ακούγεται στην αρχή και στο τέλος της παράστασης, επειδή προσδίδει ύψος και δημιουργεί ατμόσφαιρα στο έργο. Έτσι η παράσταση μπορεί να κλείσει με έναν αυτοσχέδιο χορό.

2. Η παράσταση μπορεί να αποτελεί μια νέα αυτοσχέδια δημιουργία. Τα παιδιά, αν είναι πολύ εξασκημένα, μπορούν να αυτοσχεδιάσουν με ένα ερέθισμα που θα τους δοθεί. Η παράσταση μπορεί να κλείσει με μουσική και χορό. Στην περίπτωση αυτή τα παιδιά θα ανακαλέσουν πάλι σκηνές από τις πλούσιες εμπειρίες τους που θα τις προσαρμόσουν αυτόματα στο θέμα. Η δημιουργία όμως θα είναι τελείως νέα. Ο τρόπος αυτός είναι ευνόητο ότι αφορά περισσότερο πειραματικές θεατρικές ομάδες.

3. Η παράσταση είναι δυνατόν να είναι προετοιμασμένη και οργανωμένη. Χρειάζονται όμως ειδικές γνώσεις γι' αυτό.

Η οργανωμένη παράσταση μπορεί να στηρίζεται σε προηγούμενες εμπειρίες. Πολλές φορές, μετά από ένα θεατρικό παιχνίδι, τα παιδιά επιθυμούν να καταγράψουν αυτό που έπαιξαν. Από την καταγραφή αυτή μπορεί να προκύψει ένα θεατρικό κείμενο με το ίδιο θέμα ή διαφορετικό.

Ακολουθούν περιληπτικά ορισμένες σύντομες οδηγίες που οφείλει να ακολουθήσει ο δάσκαλος κατά την προετοιμασία μιας παράστασης.

Όταν προετοιμάζουμε μια παράσταση, λαμβάνουμε υπόψη μας ότι αποτελεί και θέαμα. Κατά την οργάνωση μιας παράστασης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο παράγοντας θεατής.

12.1. ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΘΕΑΤΗΣ

Οι θεατές συνήθως δεν παίρνουν μέρος στην παράσταση, θα ήταν όμως περισσότερο δημιουργικό αν μπορούσαμε να τους ενεργοποιήσουμε, ώστε να πάρουν μέρος κι εκείνοι είτε με ερωτήσεις-απαντήσεις είτε με συμμετοχή στη θεατρική πράξη. "Τα παιδιά έχουν μεγάλη ανάγκη για συμμετοχή, ενεργοποίηση, έκφραση. Αλίμονο, αν καταπνίξουμε αυτή την ανάγκη τους".² Κούκλες, μάσκες,

148

ανδρείκελα και αντικείμενα μπορεί να τεθούν στη διάθεση τους. Μπορούμε να παρεμβάλουμε παιχνίδια ευρείας συμμετοχής. Μπορούμε να τους καλέσουμε να χορέψουν, να τους δώσουμε μουσικά όργανα να συνοδεύσουν την παράσταση ή φύλλα-ζωγραφικής για να ζωγραφίσουν μετά το τέλος της παράστασης. Κάθε δάσκαλος καλείται να δώσει τις λύσεις του.

12.2. ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟ (ΣΕΝΑΡΙΟ)

Τα παιδιά, αφού δραματοποιήσουν μια δική τους ιστορία και την επαναλάβουν αρκετές φορές, μπορούν να γράψουν τα κείμενα. Η παράσταση μπορεί να ξεκινήσει με μια αφήγηση που να αποδίδεται από ένα παιδί ή μια κούκλα. Ακολουθεί η δράση με σύντομους και μεστούς διάλογους.

Μέσα από τους διάλογους προσέχουμε να σκιαγραφούνται χαρακτηριστικοί τύποι. Επίσης να προκαλείται έντονη δράση με αναγνωρίσεις, εμπόδια, δυσκολίες και προβλήματα κ.ά., στα οποία θα προσπαθούν τα παιδιά να δώσουν λύση. Με τον τρόπο αυτό θα προκύψει η πλοκή. Με όλα αυτά θα γίνει ανταλλαγή διαφόρων ιδεών, στάσεων και κρίσεων. Η πλοκή αυτή καλό είναι να έχει μια εξέλιξη και στο τέλος να δίνεται μια λύση.

Δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο τα παιδιά να εμπνευστούν από γνωστά παραμύθια και λογοτεχνικά έργα ή ακόμα να επιλέξουν κάποιο θεατρικό έργο, γραμμένο για παιδιά.

12. 3. ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

Η σκηνοθεσία καλό είναι να γίνει από το δάσκαλο με τη συμμετοχή των παιδιών ή σε προχωρημένες περιπτώσεις από τα ίδια τα παιδιά. Η επεξεργασία του κειμένου αρχίζει με το διαχωρισμό σε σκηνές και πράξεις. Υπογραμμίζονται πρόσωπα και ρόλοι, πρωτεύοντες και δευτερεύοντες. Εκτιμάται ο τόπος που διαδραματίζεται το έργο (Ιταλία), η εποχή (1940) και οι συνθήκες. Συζητούνται οι τεχνικές που θα ακολουθηθούν, το ύφος, οι κινήσεις, οι χειρονομίες, οι στάσεις και τα μέσα (ερμηνεία). Ο δάσκαλος φροντίζει να καλλιεργεί τη φαντασία και την ευρηματικότητα των παιδιών. Καθορίζονται τα σκηνικά, οι ενδυμασίες, τα εξαρτήματα, το μακιγιάζ, οι κούκλες, τα ανδρείκελα (σκηνογραφία και ενδυματολογία).

149

12.4. ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ, ΣΚΗΝΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΣΚΗΝΙΚΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Ο δάσκαλος και οι μαθητές διαλέγουν παρά πολύ προσεχτικά το χώρο της παράστασης- Έχει πολύ μεγάλη σημασία, επειδή ο χώρος μπορεί να αναδείξει, μια παράσταση ή να την καταστρέψει. Η διάταξη του χώρου, η σκηνή, η ακουστική, ο φωτισμός παίζουν πολύ μεγάλο ρόλο.

Αφού επιλέξουν το χώρο, κάνουν ένα σχέδιο του σκηνικού χώρου και εκεί αποτυπώνουν το διάκοσμο και τα έπιπλα, αν υπάρχουν (σχέδιο ή μικρή μακέτα). Επίσης συντάσσεται ένας κατάλογος των αντικειμένων που θα χρειαστούν και στη συνέχεια προσπαθούν να τα εξασφαλίσουν. Όσο πιο λιτός είναι ο διάκοσμος και τα σκηνικά τόσο λιγότερα προβλήματα θα προκύψουν. Ακόμα, με τον τρόπο αυτό προβάλλονται περισσότερο τα παιδιά και το αποτέλεσμα είναι πιο εντυπωσιακό. Τα παιδιά, με διάφορες ασκήσεις προσανατολισμού πάνω στη σκηνή, γνωρίζουν το κέντρο και το χώρο όπου θα κινηθούν. Επίσης ρυθμίζουν τις μεταξύ τους κινήσεις και αποστάσεις.

Στην όλη παρουσίαση των παιδιών μπορεί να βοηθήσουν σκαλοπάτια, κύβοι, σκάλες, πίστες που δημιουργούν διαφορετικά επίπεδα. Γενικά, τα σκηνικά, απλά, σταθερά, στο ύφος της παράστασης, έχουν σκοπό να ενοποιήσουν την παράσταση, να στείλουν σήματα στους θεατές σχετικά με το έργο, το χρόνο, τους χαρακτήρες και όχι να διασπάσουν την προσοχή τους και να "κλέψουν την παράσταση".

Ένα βασικό στοιχείο στη δόμηση της παράστασης είναι η διάρκεια των ρόλων και του έργου. Το έργο οφείλει να έχει ορισμένη διάρκεια και οι ρόλοι να κατανεμηθούν σύμφωνα με αυτή.

12.5. ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΠΤΙΚΟΑΚΟΥΣΤΙΚΑ (ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΗΧΗΤΙΚΑ ΕΦΕ)

Ο φωτισμός, τα ακουστικά και ηχητικά εφέ έχουν σκοπό να υπογραμμίσουν και να αναδείξουν στοιχεία και φάσεις του έργου.

Π.χ. μουσική ανάλογη με την εποχή και το ύφος του έργου, ακουστικά εφέ όπως ποικίλοι θόρυβοι από το περιβάλλον που εκτυλίσσεται το έργο. φωτισμός σύμφωνος με το χώρο και το χρόνο του έργου κ.ά.

Μετά τις παραπάνω διαδικασίες αρχίζουν οι πρόβες, όπου θα βρουν τη λύση τους πολλές λεπτομέρειες και δυσκολίες που θα προκύψουν.

150

12.6. ΠΡΟΒΟΛΗ

Τα παιδιά φιλοτεχνούν την αφίσα που την τοιχοκολλούν στο σχολείο και σε διάφορα μέρη της πόλης. Παράλληλα προετοιμάζουν το πρόγραμμα που θα μοιραστεί στους θεατές. Επίσης φροντίζουν να γράψουν δελτία τύπου που θα τα στείλουν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ημερήσιος και περιοδικός τύπος, ραδιοφωνία και τηλεόραση).

151

13. ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ Η ΔΡΑΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ

Παιδιά με ειδικές ανάγκες εκπαιδεύονται τόσο στα ειδικά σχολεία όσο και σ' όλα τα άλλα. Οι ανάγκες αυτές διαφέρουν πολύ μεταξύ τους.

Πόσο διαφέρουν αλήθεια οι ανάγκες ενός νεφροπαθούς παιδιού από αυτές ενός δυσλεκτικού; Ενός παιδιού που πάσχει από μεσογειακή αναιμία από ενός που έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά; Ενός παιδιού κωφού από ενός με κινητική αναπηρία;

Οι ανάγκες αυτές προέρχονται από ποικίλα αίτια, άλλοτε ενδογενή και άλλοτε εξωγενή. Οι ειδικές ανάγκες των παιδιών εκτείνονται σε μια ευρεία κλίμακα από απλές ιδιομορφίες μέχρι δυσεπίλυτα προβλήματα. Για την κατάλληλη αντιμετώπιση τους ο εκπαιδευτικός χρειάζεται να έχει γνώσεις, εμπειρίες, σιγουριά, ενδιαφέρον, αγάπη και ψυχικό σθένος. Ανάλογα με την περίπτωση, η κατάλληλη συμπεριφορά και διδακτική μέθοδος θα μπορέσει να αποφέρει αποτελέσματα σε συνδυασμό με τις αντιδράσεις των παιδιών. Κάθε εκπαιδευτικός που γνωρίζει το ιστορικό, τις ανάγκες, τις δυνατότητες, τις αδυναμίες, το ρυθμό εξέλιξης και τα ενδιαφέροντα του παιδιού, μπορεί να καταρτίσει το κατάλληλο πρόγραμμα και να οργανώσει με τα πιο πρόσφορα μέσα την υλοποίησή του.

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση προσφέρονται ως παιδαγωγικό μέσο για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Στο ειδικό και στο κοινό σχολείο η θεατρική αγωγή αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο στη διαδιδασκασία της μάθησης και της εξέλιξης όλων των ικανοτήτων. Περισσότερο από κάθε άλλο κινητοποιούν τα παιδιά, ακόμα και εκείνα που εμφανίζουν μια στάση αδιαφορίας ή άρνησης. Ο βιωματικός αυτός τρόπος μάθησης καλύπτει τις περισσότερες ειδικές ανάγκες (νοητική καθυστέρηση, περιβαλλοντική καθυστέρηση, σωματική αναπηρία, προβλήματα συμπεριφοράς, δυσκολίες μειονοτικών ομάδων, προβλήματα υγείας κ.ά.).

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση προσφέρουν στα παιδιά τη δυνατότητα χαράς και απόλαυσης μαζί με τους άλλους, πράγμα που δρα θετικά και ενισχύει τις δυνατότητές τους.

Το παιδί θα γνωρίσει καλύτερα το σώμα του, θα διερευνήσει τον εαυτό του και τους συμμαθητές του, θα νιώσει χαρά για όσα κατάφερε μαζί με τους άλλους. Στο θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση το παιδί δεν απειλείται από τίποτα

153

και από κανέναν. Δεν υπάρχει ανταγωνισμός, δεν υπάρχει "σωστό" και "λάθος", καθένας επιτυγχάνει με τον τρόπο του, κανείς δεν αποτυγχάνει.

Στο πρόγραμμα που θα συντάξει ο δάσκαλος, οφείλει να λάβει υπόψη του τις δυνατότητες των παιδιών. Τα ενδιαφέροντα τους, τις αδυναμίες και τις δυσκολίες τους. Να γνωρίζει και να θέτει τους στόχους του και να προσδιορίζει το κέντρο βάρους της εργασίας του.

Το πρόγραμμα διέπεται από μεθοδικότητα και ρυθμό που ανταποκρίνεται στο ρυθμό των παιδιών. Αρχίζει από τα πολύ απλά και τα γνωστά, που είναι σίγουρο ότι τα παιδιά μπορούν να τα καταφέρουν και προχωρεί σταδιακά στα πιο σύνθετα και πιο δύσκολα. Τα

παιδιά με ειδικές ανάγκες συνήθως δεν έχουν αυτοπεποίθηση και πολλές φορές, ενώ μπορούν, δεν τολμούν. Προέχει η ανάπτυξη της εμπιστοσύνης των παιδιών προς τον εαυτό τους και του αισθήματος ασφάλειας. Κάθε παιδί, ανάλογα με τις ανάγκες του, έχει ένα δικό του ρυθμό δράσης και εξέλιξης. Ο δάσκαλος ακολουθεί το ρυθμό αυτό χωρίς καμιά βιασύνη και φιλοδοξία. Στη διαδικασία της θεατρικής αγωγής μπορεί να επανέρχεται σε ασκήσεις και παιχνίδια που έχει κάνει ήδη με τα παιδιά, να τα επαναλαμβάνει και να τα εμπλουτίζει συνεχώς. Τα παιδιά αρέσκονται στις επαναλήψεις, διότι έτσι αισθάνονται σίγουρα ότι μπορούν να αποδώσουν. Μέσα από την εμπιστοσύνη που αναπτύσσουν για τον εαυτό τους γίνονται πιο τολμηρά και πιο δημιουργικά. Ο δάσκαλος τότε θα εμπλουτίσει το παιχνίδι του, θα εισαγάγει νέους ρόλους, νέες φόρμες, κινήσεις και εκφράσεις. Οι κούκλες, τα αντικείμενα, τα μουσικά όργανα, οι κατασκευές, οι μάσκες, τα πολύχρωμα χαρτιά μπορούν να κινητοποιήσουν ακόμα περισσότερο τα παιδιά.

Είναι ευνόητο ότι ο δάσκαλος, τουλάχιστον κατά το πρώτο διάστημα, κατευθύνει το θεατρικό παιχνίδι, σεβόμενος τις δυνατότητες των παιδιών. Αργότερα, και στο μέτρο που αυτό είναι δυνατόν, δίνει όλο και περισσότερες ευκαιρίες για πρωτοβουλίες στα παιδιά.

Στο ειδικό σχολείο ο δάσκαλος, ειδικά στις χαμηλές βαθμίδες, μπορεί να μεθοδεύσει το πρόγραμμα έτσι ώστε το μεγαλύτερο μέρος της μαθησιακής διαδικασίας να γίνεται μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση. Άλλες δημιουργικές ενασχολήσεις, όπως ζωγραφική, μουσική, κατασκευές, γλυπτική, μαγειρική, περιποίηση ζώων και κήπου, μαγειρική, άθληση και παιχνίδια μπορούν όχι μόνο να συνυπάρχουν, αλλά και να ενυπάρχουν στο θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση.

Η ζωή λοιπόν στην τάξη και ειδικότερα του ειδικού σχολείου μπορεί να μετατραπεί σ' ένα θέατρο μέσα από το οποίο κατακτάται η ζωή.

Σε όλα σχεδόν τα σχολεία, όπως αναφέραμε και πριν, υπάρχουν παιδιά με ειδικές ανάγκες. Ο δάσκαλος, αφού γνωρίσει καλά τα παιδιά αυτά, ακολουθώ-

ντας το πρόγραμμα του στη θεατρική αγωγή, μπορεί να προσαρμόζει ασκήσεις και θεατρικά παιχνίδια που να ανταποκρίνονται στις δυνατότητες αυτών των παιδιών. θέλοντας να υπογραμμίσει πάντοτε τις δυνατότητες των παιδιών με ειδικές ανάγκες, επισημαίνει τα θετικά σημεία και εργάζεται με αυτά. Δημιουργεί ρόλους που να ταιριάζουν στα παιδιά αυτά και να παίρνουν ενεργό μέρος. Αξιοποιεί τις δυνατότητες τους. Π.χ, αν ένα παιδί έχει κινητικά προβλήματα, τίποτα δεν το εμποδίζει να παίζει μουσική, να είναι ο αφηγητής μιας ιστορίας ή να κινεί μια κούκλα. Επίσης στις δραματοποιήσεις δημιουργεί ένα ρόλο που η έμφαση δίνεται στο λόγο και όχι στην κίνηση. Το παιδί αυτό μπορεί να γίνει δημόσιογράφος και να πάρει μια συνέντευξη από τα άλλα παιδιά. Ακόμα, αν του αρέσει να ζωγραφίζει, μπορεί να ασχοληθεί με τα σκηνικά ή τα χάρτινα κοστούμια, την αφίσα ή τα εισιτήρια. Ο δάσκαλος λοιπόν δημιουργεί ένα ρόλο στα "μέτρα" του παιδιού, σύμφωνα με τις δυνατότητες του.

Ενδεικτικά και συνοπτικά θα προσπαθήσουμε να δώσουμε έναν άξονα δράσης στη θεατρική αγωγή για τις διάφορες ομάδες με ειδικές ανάγκες. Επισημαίνουμε όμως ότι, επειδή οι ομάδες είναι ποικιλόμορφες και ο συγκεκριμένος δάσκαλος είναι βαθύς γνώστης των δυνατοτήτων τους, δεν δεσμεύεται αλλά αντίθετα δέχεται τις προτάσεις αυτές ως δημιουργικά ερεθίσματα, που τα προσαρμόζει αντίστοιχα. Οι ίδιες προτάσεις γίνονται και για τις λίγες περιπτώσεις παιδιών με ειδικές ανάγκες στα κοινά σχολεία,

1 3.1. ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ (ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΜΑ) ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Ο χώρος αυτός είναι ο πιο ενδεδειγμένος για να χρησιμοποιηθεί το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση. Μπορεί να αποτελέσει το καλύτερο διδακτικό μέσο για το δάσκαλο. Συντείνει στην εξέλιξη του παιδιού, ενώ συγχρόνως έχει πολύ μεγάλη σημασία για το ίδιο. Το παιδί μπορεί όχι μόνο να αποδώσει πολύ, αλλά και να απολαύσει ιδιαίτερη χαρά,

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα μιας μεγάλης έρευνας η θεατρική αγωγή μπορεί να εκπληρώσει τους βασικούς στόχους της γλωσσικής και κοινωνικής ανάπτυξης του καθυστερημένου παιδιού και να αποτελέσει το πλέον γόνιμο παιδαγωγικό μέσον.

Σκοπός του προγράμματος είναι, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση, να εμπιστεύονται περισσότερο τον εαυτό τους τα παιδιά και να γίνουν πιο ανεξάρτητα.

Στο πρόγραμμα που θα συγκροτήσει ο δάσκαλος, οφείλει πρώτα να λάβει υπόψη του τις δυνατότητες των παιδιών, όπως κινητική ικανότητα, ευλυγισία, α-

155

νεπτυγμένο ρυθμό, τάση για ομαδικές δραστηριότητες, καθώς και τις πιθανές αδυναμίες, δυσκολίες ή και ανικανότητες των παιδιών, όπως έλλειψη ενδιαφέροντος, παθητικότητα, κόπωση, αργό ρυθμό εξέλιξης, έλλειψη φαντασίας και δημιουργικής ικανότητας.

Το πρόγραμμα, λοιπόν, μπορεί να ξεκινήσει από πολύ απλές ασκήσεις του σώματος. Τα παιδιά είναι καλό να αρχίσουν από τις πρώτες κινήσεις που κάνει ένα μωρό, να μπουσουλήσουν, να κυλιστούν στο πάτωμα, να γνωρίσουν το κέντρο βάρους του σώματος, να ισοροπήσουν,⁸ να περπατήσουν. Κατόπιν να περάσουν σε ασκήσεις χεριών, ποδιών, κινητικές, μιμητικές, ασκήσεις χώρου και προσανατολισμού, αισθητηριακές. Μπορούν να συνεχίσουν με ασκήσεις σε ζευγάρια με πολύ απλούς ρόλους, ρυθμικά παιχνίδια, φωνητικά παιχνίδια και μιμική. Συνεχίζουν με απλούς κατευθυνόμενους αυτοσχεδιασμούς.

Τα θέματα είναι καλό να επιλέγονται από τις εμπειρίες των παιδιών (σκηνές από το σπίτι και το σχολείο). Επίσης προέχουν θέματα της καθημερινής ζωής και του περιβάλλοντος, κυκλοφοριακής αγωγής, πρόληψης ατυχημάτων, πρώτων βοηθειών, συμπεριφοράς στο άμεσο περιβάλλον. Ακολουθεί επέκταση των θεμάτων εκτός των εμπειριών και του περιβάλλοντος για διεύρυνση του λεξιλογίου και εμπλουτισμό της γλώσσας.

Τα παιδιά μπορεί να φτάσουν σε απλές δραματοποιήσεις που να εμπεριέχουν χορό, τελετουργικά δρώμενα, κούκλες, ανδρείκελα και προσωπεία (μάσκες).

13.2. ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν διάφορες ομάδες, καθεμιά από τις οποίες χρειάζεται τον κατάλληλο χειρισμό. Η αναπηρία είναι ορατή και τα όρια συνήθως εμφανή. Πολλές φορές όμως τα σωματικά ανάπηρα παιδιά, είτε λόγω των αντικειμενικών δυσκολιών είτε λόγω του χαμηλού αυτοσυναισθήματος, παρουσιάζουν πολλαπλά προβλήματα και σε άλλους τομείς που επηρεάζονται αυτόματα.¹¹

Ένα παιδί σωματικά ανάπηρο χρειάζεται περισσότερο την ενθάρρυνση και την υποστήριξη του δασκάλου του, για να διαφύγει από το χώρο του "εγκλωβισμού" του και μέσω της φαντασίας του να μπορέσει να κατακτήσει ό,τι του στερεί" η αναπηρία και το περιβάλλον.

13.2.1. Παιδιά κωφά και βαρήκοα

Επειδή το μεγαλύτερο μέρος της επικοινωνίας στηρίζεται στον προφορικό

λόγο, η καταλληλότερη έκφραση και η καλύτερη επικοινωνία για τα κωφά ή βαρήκοα παιδιά με τους άλλους είναι η μιμική.

Τα κωφά παιδιά βέβαια έχουν αναπτύξει άλλους τρόπους επικοινωνίας. Επομένως, διάφορες ασκήσεις και παιχνίδια μπορούν να ενταχθούν στο προ γράμμα, όπως ασκήσεις φυσικής επαφής και έκφρασης συναισθημάτων καθώς και ασκήσεις κινητικές, αισθητηριακές, χαλάρωσης, συγκέντρωσης, ισορροπίας προσανατολισμού στο χώρο, φαντασίας κ.ά.

Στο Ειδικό Σχολείο Κωφών, όταν τα παιδιά γνωρίζουν την κινηματική (νοηματική) γλώσσα, μπορούν να περάσουν σε κατευθυνόμενους αυτοσχεδιασμούς παιχνίδια ρόλων και δραματοποιήσεις σύντομων ιστοριών, όπου χρησιμοποιούν τη γλώσσα τους μαζί με τη σωματική έκφραση.

13.2.2. Παιδιά τυφλά

Τα τυφλά παιδιά έχουν αναπτύξει ιδιαίτερα τις άλλες αισθήσεις, καθώς και την κιναισθησία, τη σχέση τους με το χώρο και τα αντικείμενα.

Το πρόγραμμα και εδώ μπορεί να αρχίσει με ασκήσεις του σώματος. Πολλές φορές τα τυφλά παιδιά έχουν την τάση να σκύβουν και γενικά η στάση του σώματος τους δεν είναι η σωστή. Οι ασκήσεις σώματος καθώς και οι ποικίλες κινητικές ασκήσεις θα συντελέσουν, ώστε να νιώσει το παιδί πιο άνετα με το σώμα του, να βρει το κέντρο βάρους, να σταθεί καλύτερα, να προσανατολιστεί.

Αισθητηριακές ασκήσεις θα ενθαρρύνουν ιδιαίτερα τα παιδιά λόγω της σχετικής ικανότητας τους. Ενδεικτικές θεωρούνται οι ασκήσεις χαλάρωσης, προθέρμανσης, επικοινωνίας μέσω της αφής, μιμητικές ασκήσεις, παιχνίδια γλωσσικά, ρυθμικά, ηχητικά, μουσικά, συνεντεύξεις, ραδιοφωνικοί σταθμοί, διαφημίσεις. Τα παιδιά μπορούν να συνθέσουν μικρές ιστορίες και ποιήματα. Ο δάσκαλος οφείλει να είναι πολύ προσεχτικός με τους αυτοσχεδιασμούς, τα δρώμενα και τις δραματοποιήσεις, διότι μπορεί να προκαλέσουν ανασφάλεια στα παιδιά, λόγω της περιορισμένης ικανότητας τους να κινηθούν ελεύθερα στο χώρο.

Η διασύνδεση του παραπάνω προγράμματος με την κατάλληλη μουσική δρα υποστηρικτικά.

Συχνά ο δάσκαλος οφείλει να βοηθά τα παιδιά με υποδειγματικές κινήσεις και πράξεις, πολλές φορές πάνοντας τα και καθοδηγώντας τα.

Ποικίλα θέματα ενδιαφέρουν τα τυφλά παιδιά, αλλά είναι καλό να επεξεργαστούν και θέματα εκτός των άμεσων εμπειριών τους. Π.χ. εξερεύνηση ενός νησιού, ένα μάνινο στη θάλασσα κ.ά.

13.2.3. Παιδιά με εγκεφαλικές παραλύσεις και κινητικά προβλήματα.

Τα παιδιά που έχουν δυσκολία ή ανικανότητα να περπατήσουν, να τρέξουν,

να χρησιμοποιήσουν τα χέρια και τα πόδια τους και γενικά να κινηθούν, δεν σημαίνει ότι στερούνται εκφραστικής ικανότητας. Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση δίνουν πολλές ευκαιρίες να ασκηθούν στο χώρο που μειονεκτούν και παράλληλα να αναπτύξουν άλλες ικανότητες που πολλές φορές δεν είναι τόσο εμφανείς.

Τα παιδιά που βρίσκονται στην τάξη σε αναπηρικές καρέκλες μπορούν να ασκηθούν σε ποικίλες τεχνικές θεατρικού παιχνιδιού και δραματοποίησης.

Η αναπηρική καρέκλα αποτελεί εναλλακτικό μέσο των ποδιών. Το παιδί λοιπόν που είναι στην αναπηρική καρέκλα, περπατάει, τρέχει, χορεύει.

Από δω και πέρα βέβαια δεν υπάρχει περιορισμός για τις ασκήσεις και τα δρώμενα. Γνωρίζουμε άλλωστε, τελευταία, τις επιδόσεις σε διάφορα αθλήματα των παιδιών με ειδικές ανάγκες, και μάλιστα πολλών που χρησιμοποιούν αναπηρικές καρέκλες, στους Ειδικούς Ολυμπιακούς Αγώνες. Στη θεατρική έκφραση μπορούμε, μάλιστα, να αξιοποιήσουμε την αναπηρική καρέκλα επιτυγχάνοντας ασκήσεις χαλάρωσης με ένα

ελαφρύ κούνημα, ηχητικά παιχνίδια δημιουργώντας διάφορους ήχους πάνω της, καθώς επίσης να τη μετατρέψουμε σε σκηνή, βάρκα, αυτοκίνητο, μηχανή τρένου. Πολλές καρέκλες μαζί, σε ορισμένη διάταξη, μπορούν να οδηγήσουν σε αυτοσχεδιασμούς - ταξίδια στο χώρο και το χρόνο-, σε μια τριήρη, σ' ένα ποταμόπλοιο, σε μια κάμπια στη σελήνη, σε μια λαϊκή αγορά, σ' ένα παζάρι στην Ανατολή κ.ά.

Επίσης, γλωσσικά, μουσικά παιχνίδια, μιμική, διάλογοι, συνεντεύξεις, τηλεφωνικές συνδιαλέξεις, ραδιοφωνικοί σταθμοί, εκπομπές τηλεόρασης μπορούν να εμπλουτίσουν το πρόγραμμα.

Αυτό όμως που θα ωφελήσει πολύ τα παιδιά είναι να τα βοηθήσει ο δάσκαλος να σηκωθούν από τις αναπηρικές καρέκλες, να καθίσουν στο πάτωμα πάνω σε μαξιλάρια, σε κύκλο, και να κάνουν διάφορες ασκήσεις, κυρίως κινητικές. Ακόμα, ο δάσκαλος κρατώντας τα παιδιά μπορεί να τα ωθήσει να αυτοσχεδιάσουν. Π.χ., αφού ανέβουν σ' έναν κύβο, να κάνουν βουτιές στο στρώμα και να γίνουν δύτες που κατεβαίνουν στο βυθό για τις εξερευνήσεις τους. Να γίνουν Ινδιάνοι που τρώνε σε μια εξοχή μαζί με τον αρχηγό της φυλής τους. Ζώα της ζούγκλας στη βουλή των ζώων. Εξωγήινοι που εξερευνούν έναν πλανήτη.

Η καταλληλότερη θεατρική έκφραση είναι αυτή που συνδυάζεται με κουκλοθέατρο ή θέατρο σκιών. Οι κούκλες, ελαφριές για να μην κουράζουν τα παιδιά, μπορεί να είναι δαχτυλόκουκλες, μικρά ανδρείκελα και κούκλες κουκλοθέατρου ή φιγούρες σκιών. Τη θεατρική έκφραση μπορεί να συνοδεύει προβολή διαφανειών που δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα και προωθεί το θέμα,

Παιδιά με κινητικά προβλήματα υπάρχουν και στα κοινά σχολεία. Εκεί ανάμεσα στα άλλα παιδιά μπορούν να πάρουν μέρος στις περισσότερες ασκήσεις,

158

αυτοσχεδιασμούς και δραματοποιήσεις, αρκεί να επιλέξουν τον κατάλληλο ρόλο. Π.χ., ένα παιδί με σπασμένο πόδι ή παράλυτο από πολιομυελίτιδα μπορεί να γίνει ο αρχηγός-τραγουδιστής, ο μουσικός ή ο αφηγητής της ιστορίας.

13.3. ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΑ ΔΙΑΤΑΡΑΓΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην αντιμετώπιση παιδιών με παρόμοια προβλήματα. Πολλές φορές οι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τις αιτίες της συμπεριφοράς αυτής. Οφείλουν λοιπόν να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί. Είναι απαραίτητη η καλή επικοινωνία και συνεργασία με όσους ασχολούνται με το παιδί αυτά (ψυχολόγος, κοινωνικός λειτουργός, φυσιοθεραπευτής, λογοθεραπευτής, γυμναστής κ-ά.}.

Σύμφωνα με έρευνες και απόψεις πεπειραμένων παιδαγωγών, τα παιδιά με συναισθηματικές διαταραχές θα πρέπει να ασχολούνται στη θεατρική αγωγή με θέματα που στρέφονται γύρω από την πραγματικότητα και όχι φανταστικά. Παιδιά που δεν έχουν ιδιαίτερη επαφή με την πραγματικότητα, μπορεί να ταυτιστούν πλήρως με τα πρόσωπα μιας φανταστικής ιστορίας και μετά, λόγω έλλειψης δικής τους ταυτότητας, να παραμείνουν για αρκετό καιρό στο ρόλο που υποδύθηκαν. Αυτό ενέχει κινδύνους που ο δάσκαλος οφείλει να τους γνωρίζει.

Ο δάσκαλος ξεκινά με σαφείς και ξεκαθαρισμένες ιδέες μέσα από τα θέματα που ενδιαφέρουν και προσελκύουν τα παιδιά, θέματα απλά και ευχάριστα εμπλουτίζονται με μουσική που αποτελεί έναν πόλο έλξης, με ρυθμούς, χορούς, παιχνίδια και τελετουργικά δρώμενα.

Τα θέματα και όλη η δράση στο σχολείο είναι απαραίτητο να δημιουργούν ασφάλεια και σιγουριά στα παιδιά, χωρίς αυτά να στρέφονται γύρω από τα προβλήματα τους.

Ιδιαίτερη σημασία και ανάλογος χρόνος πρέπει να δοθεί σε ασκήσεις γνωριμίας, επικοινωνίας, εμπιστοσύνης, σώματος, αισθητηριακές κ.ά. Επισημαίνουμε την ιδιαίτερη δυνατότητα που προσφέρει το κουκλοθέατρο και μάλιστα όταν παίζουν τα ίδια τα παιδιά.

"Το κουκλοθέατρο είναι ένας προνομιακός τρόπος, προγονικός και ιερός που δίνει μορφή και κίνηση σ' όλα τα σχήματα του εσωτερικού μας κόσμου".

160

Επίσης, η κίνηση, ο χορός και η μιμική είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Ένα παιδί που δεν εκφράζεται λεκτικά, μπορεί μέσα από την κίνηση, τη μιμική και το χορό να βρει άλλους τρόπους επικοινωνίας. Ίσως, τέλος, κινητοποιηθεί η λεκτική του έκφραση.

Στα περισσότερα παιδιά το αυτοσυναίσθημα είναι χαμηλό. Χρειάζεται πολύς χρόνος για να πάρουν τα παιδιά πρωτοβουλία και να αρχίσουν να αυτοσχεδιάζουν ή να δραματοποιούν ιστορίες.

Αυτό που συναντά κανείς συχνά στα σχολεία είναι η επιθετικότητα. Η δομή της κοινωνίας, επειδή είναι ανταγωνιστική και οι συνθήκες διαβίωσης σκληρές και απάνθρωπες ιδιαίτερα για τα μικρά παιδιά, επιτείνουν συνεχώς την επιθετικότητα.

Το "σύμπτωμα" αυτό μπορούμε να το χειριστούμε μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση.

Γενικά, η θεατρική έκφραση είναι ένας τρόπος εκτόνωσης. Προτείνουμε λοιπόν έντονη δράση. Αρκεί ο δάσκαλος να είναι προετοιμασμένος να σταματήσει την υπέρμετρη επιθετικότητα, που δεν αποκλείεται να εκφραστεί κατά τη διάρκεια ενός οποιουδήποτε δρώμενου, με διάφορες δικές του ασκήσεις όπως:

- Παλεύουμε με όλη μας τη δύναμη, χωρίς να ακουμπάει ο ένας τον άλλο.
- Μόλις εμφανιστεί η φωτογραφική μηχανή, μένουμε ακίνητοι, σαν να σταμάτησε ο χρόνος.
- Μόλις ανάψει ένας κόκκινος προβολέας, ξαπλώνουμε στο πάτωμα, μένουμε ακίνητοι, για να σωθούμε από έναν ιπτάμενο κίνδυνο που φωνάζει ΟΟΧΙΕΙΟΥ..

13.4. ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Τα παιδιά μπορεί να ζουν σε στερημένο περιβάλλον με άθλιες συνθήκες, να είναι εγκαταλειμμένα, ορφανά, χωρισμένων γονιών.

Εδώ το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση, είναι τεχνικές πολύ πρόσφορες, αν μάλιστα συνεργαστεί το σχολείο με το Δήμο και τον κοινωνικό λειτουργό, Έτσι μπορεί να βελτιωθούν κάποιες συνθήκες. Μέσα από τη θεατρική αγωγή όμως, το παιδί θα αναπτύξει την κοινωνική του ικανότητα, επομένως τη σωματική και τη νοητική.

160

Αν η καθυστέρηση του παιδιού δεν είναι προχωρημένη, τότε μπορεί να εφαρμοστεί κανονικά το πρόγραμμα για τα λεγόμενα "κανονικά" παιδιά, αλλά με αργό ρυθμό. Η θεματολογική ποικιλία θα ωφελήσει και θα εμπλουτίσει τις ελλειπείς εμπειρίες των παιδιών.

13.5 ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ, ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ, ΕΙΔΙΚΩΝ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΩΝ ΟΜΑΔΩΝ (ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ)

Τα παιδιά των παλιννοστούντων πρέπει να προσαρμοστούν σ' ένα νέο περιβάλλον, ενώ ορισμένα από αυτά αντιμετωπίζουν για πρώτη φορά τη ζωή στη μεγαλόπολη. Άλλα παιδιά της εργατικής τάξης ίσως βρίσκονται σε μεσοαστικό περιβάλλον με μεγάλες πολιτιστικές και θρησκευτικές διαφορές.

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση προσφέρουν πολλές ευκαιρίες για κοινωνική ανάπτυξη.

Εκτός από ποικίλες ασκήσεις και παιχνίδια ρόλων, όπου θα εξασκηθούν σε νέους ρόλους, δρώμενα, τελετουργικά, ιστορίες και από τους δύο πολιτιστικούς χώρους, ώστε τα παιδιά να κάνουν συγκρίσεις και να προσδιορίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές, καλό είναι να γίνουν και αυτοσχεδιασμοί που να αναφέρονται στις δύο χώρες. Π.χ., γεννήθηκα στην ... και ζω ... Επίσης, αυτοσχεδιασμοί που αναφέρονται στην καθημερινή ζωή, στους δρόμους, στην αγορά, στα σπίτια, στην κυκλοφορία.

Τα αλλοδαπά παιδιά καθώς και τα παιδιά που ανήκουν σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες, εκτός της μειωμένης κοινωνικότητας, υστερούν και στη γλωσσική ανάπτυξη. Το θεατρικό παιχνίδι, όπως και η δραματοποίηση, χρησιμοποιείται τελευταία στη διδασκαλία ξένης γλώσσας.

Γλωσσικές ασκήσεις, λεκτικά παιχνίδια και αυτοσχεδιασμοί, δρώμενα και δραματοποιήσεις είναι κατάλληλα για τις ομάδες των παιδιών αυτών.

Οι σωματικές-κινητικές ασκήσεις θεωρούνται πρωταρχικές στη μάθηση και έχουν σημαίνουσα θέση στη διαδικασία της δραματοποίησης. Η κίνηση σε συνδυασμό με τη γλώσσα παρέχει μια ποικιλία ευκαιριών για μάθηση σε πολλά επίπεδα. Κινητικά, λοιπόν, παιχνίδια, χορός και μιμική για την αρχή, ώστε να αναπτυχθεί η αυτοπεποίθηση των παιδιών.

Ακολουθούν γλωσσικά παιχνίδια, παροιμίες, ποιήματα, σύντομα δρώμενα, παιχνίδια ρόλων σε ζευγάρια, κουκλοθέατρο, ανδρείκελα. Επίσης, διαφημίσεις που είναι εύκολες, λιγλόλογες, σαφείς, δηλώσεις που μπορούν να εμπεριέχουν χιούμορ, καθώς συνεντεύξεις και τηλεοπτικές εκπομπές. Γενικά, ενδείκνυνται

161

σύντομες και ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά να εκφραστούν, να βελτιώσουν το αυτοσυναίσθημά τους, ενώ ο λόγος δένεται με τα σύμβολα και την πράξη.

13.6. ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΙΚΙΣΜΕΝΑ

Πολλές φορές το "προικισμένο" παιδί, με εξαιρετικά υψηλό δείκτη νοημοσύνης, υποφέρει, απομονώνεται από τους άλλους και δεν είναι ένα ευτυχισμένο παιδί. Η κοινωνική του απομόνωση προσδιορίζεται από τη μη συμμετοχή του σε δραστηριότητες που απαιτούν διαπροσωπικές σχέσεις.

Το θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση είναι ένας ιδανικός τρόπος για να "συναντά" τα άλλα παιδιά, να εργάζεται μαζί τους, διαμορφώνοντας έτσι διαπροσωπικές σχέσεις μέσα από ένα ενδιαφέρον που το μοιράζεται.

Το προικισμένο παιδί μπορεί να αποδώσει ακόμα και στις πιο σύνθετες ή δύσκολες θεατρικές μορφές και να φτάσει σε ιδιαίτερα δημιουργικές εκφράσεις.

Με τις δραστηριότητες αυτές μπορεί να οδηγηθεί σε ευχάριστα συναισθήματα και προπαντός στην αίσθηση της επιτυχίας.

Οι ειδικές ανάγκες δεν τελειώνουν εδώ. Κάθε παιδί είναι το ΜΟΝΑΔΙΚΟ και ΑΝΕΠΑΝΑΛΗΠΤΟ παιδί, είναι ο εαυτός του και είναι επόμενο να έχει τη δική του ιδιαιτερότητα. Και στις πιο βεβαρημένες περιπτώσεις κρύβονται κάποιες δυνατότητες. Αν ο δάσκαλος τις καλλιεργήσει με το θεατρικό παιχνίδι και τη δραματοποίηση, τότε δίνει την ευκαιρία στο παιδί να ανακαλύψει και να αναγνωρίσει τον εαυτό του ως πρόσωπο.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

- ανδρείκελο:** κούκλα-ανθρώπινο ομοίωμα που στηρίζεται και κινείται με ξύλινη βάση.
- ανοργάνωτοι ήχοι:** ήχοι που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία, μεταγραφή σε κάποιο όργανο ή ορχήστρα.
- αντιδιαφήμιση:** ένα δρώμενο κριτικής αντίθεσης ή σχολίου σε κάτι που έχει διαφημιστεί.
- απελευθέρωση:** απαλλαγή από έντονες επιφυλάξεις, αναστολές, εντάσεις, δυσάρεστες καταστάσεις.
- άρια (ιταλ.):** μουσικό κομμάτι για τραγούδι κυρίως μελοδράματος με συνοδεία ή όχι ορχήστρας ή πιάνου.
- ατάκα (ιταλ.):** μουσικός όρος που χρησιμοποιείται στο θέατρο. Δηλώνει την πρώτη φράση που λέει ο ηθοποιός, μόλις τελειώσει ο συνομιλητής του. / Γρήγορη απάντηση.
- αυτοέκφραση:** έκφραση μύχιων συναισθηματικών καταστάσεων χωρίς απομιμήσεις, με προσωπικό τρόπο.
- αυτοεικόνα:** προσωπογραφία και εκτίμηση που ενεργεί ένα πρόσωπο για τον εαυτό του.
- αυτοσχεδιασμός:** η μίμηση, χωρίς κείμενο, με την έμπνευση της στιγμής. **ηχοχρώματα:** η ποιότητα του ήχου.
- θεατρική πράξη:** όσα συμπεριλαμβάνονται στη διαδικασία παραγωγής μιας παράστασης. Τεχνικές και μέσα της τέχνης του θεάτρου. / Μέρος ενός θεατρικού έργου που αποτελεί μία ενότητα.
- θέατρο σκιών:** μορφή θεάτρου που τελείται με φιγούρες χαρτονένιες ή δερμάτινες πίσω από ένα φωτισμένο πανί (Καραγκιόζης). **ιστορία:** εξιστόρηση γεγονότων που είδε ή άκουσε κάποιος. **κανονάκια:** είδος προβολέων που στηρίζονται σε τρίποδες και έχουν σχήμα κανονιού.
- μακέτα:** γραπτό σχέδιο ή πλαστική μικρογραφία που παρουσιάζει τη διαμόρφωση του σκηνικού χώρου.
- μακιγιάζ:** το φτιασίδωμα του προσώπου, ανάλογο με τις απαιτήσεις του έργου. **μακρό παραστατικό σήμα:** θεωρείται η παράσταση (θεατρική σημειολογία). **μειονοτικές ομάδες:** υποομάδες μέσα σ' έναν πολιτισμό που διακρίνονται από την επικρατούσα ομάδα εξαιτίας διαφορών στη φυσιογνωμία, στη γλώσσα, στα έθιμα και τα πολιτιστικά πρότυπα.
- μυμική:** η τέχνη της έκφρασης συναισθημάτων ή σκέψεων με μορφασμούς, χειρονομίες κ.λ.π.
- μυμόδραμα:** είδος λυρικού θεάτρου ή δράματος στο οποίο κυριαρχεί η παντομίμα (μίμος + δράμα)
- μουσικό θέατρο:** θεατρικό έργο εκτελούμενο με μουσική και τραγούδια.

163

- μύθος:** πλαστή διήγηση που μπορεί να έχει σχέση με ιστορίες αρχαιοτάτων χρόνων. Αλληγορική διήγηση που αναφέρεται στους ανθρώπους, τα ζώα ή τη φύση.
- οπερέτα:** μικρό κωμικό μελόδραμα με μουσικά μέρη και διάλογους σε πεζό. παραμύθι: φανταστική διήγηση αξιοθαύμαστων και παράδοξων περιστατικών χωρίς χρονικό και τοπικό προσδιορισμό.
- περιβαλλοντική καθυστέρηση:** αργοπορία της ψυχοπνευματικής ανάπτυξης που προκαλείται από υποβαθμισμένο ή στερημένο περιβάλλον.
- προσωδιακά:** ο τρόπος της προφοράς των λέξεων σύμφωνα με τους τόνους και την ποσότητα των συλλαβών.
- προσωπείο:** πρόσθετο πρόσωπο, μουτσούνα, προσωπίδα, μάσκα. **πρωτογενής ήχος:** αυτός που έγινε πρώτος, δεν εξελίχτηκε και παραμένει σταθερός και αναλλοίωτος.
- ριντώ:** κουρτίνα, παραπέτασμα, μπερντές.

σημεία θέασης: τα σήματα που παράγονται και εκφράζονται με το σώμα μέσω των οποίων συντελείται η διαδικασία θέασης.

σημεία όψης: τα σκηνικά, κοστούμια, περούκες, αντικείμενα και οτιδήποτε έχει σχέση με το σκηνικό περιβάλλον και την εμφάνιση του ηθοποιού.

σκηνικά σύμβολα: αντικείμενα που παίρνουν τη μορφή σκηνικών συμβόλων με τα οποία επικοινωνούν, παίζουν και εκφράζονται τα παιδιά.

σκηνικός χρόνος: ο συμβατικός χρόνος που διαρκούν τα γεγονότα σε μια θεατρική δράση.

σκηνοθεσία: η τέχνη και η διδασκαλία ανεβάσματος θεατρικού έργου στη σκηνή;

σύγκρουση: συνάντηση δύο διαφορετικών χαρακτήρων, δημιουργία αντιθετικών καταστάσεων, διαφωνία, εχθρική συνάντηση, διακοπή φιλικών σχέσεων, αδιαλλαξία.

ταυτότητα: προσδιορισμός των χαρακτηριστικών ή των ιδιοτήτων ενός προσώπου.

τελετουργία: ενέργεια, δραστηριότητα εκτέλεσης, τελετής. *τελετουργικά δρώμενα:* σύντομα ομαδικά δρώμενα (χορομιμοδράματα) με θέμα σχετικό με την επιβίωση.

τζαζ: χορός ή μουσική που ξεκίνησε από τους νέγρους της Β. Αμερικής και κατέκτησε όλο τον κόσμο με πολλές μορφές και είδη. *τουμπελέκι:* είδος τύμπανου,

τσαμπούνα: μουσικό όργανο από ασκό δερμάτινο (γκάιντα).

χειρονομία: η κίνηση των χεριών που ενεργοποιεί τη σκηνική δράση.

χορόδραμα: χορευτικό σκηνικό έργο που στηρίζεται σε κάποια δραματική υπόθεση (χορός+δράμα).